



มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หนังสือในหัว กับ เรื่องตั้งชื่อ

กรมตำรวจ

กระทรวงศึกษาธิการ







શ્રી ૩૦૭







สมุด
เลข
ฉบับ

บทละครวงกรุงเก่า
เรื่องนางมโนहरา กับ เรื่องตั้งชัของ
พิมพ์แจก

ในงานฉลองสโมสรนายทหารบก กองพลที่ ๓
ของผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ ๓
พระนครศรีอยุธยา

ณ วันที่ ๑ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๖๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ถนนรองเมือง

กรุงเทพฯ ๑



อธิบายเรื่องบทละครกรุงเก่า	หน้า ๑
นิทานเรื่องนางมโนห์รา	„ ๓
บทละครเรื่องนางมโนห์รา	„ ๒๕
นิทานเรื่องสังข์ทอง	„ ๗๖
บทละครเรื่องสังข์ทอง	„ ๙๔





อธิบายเรื่องบทละครกรุงเก่า

หนังสือบทละครในหอพระสมุด ฯ มีมาก แต่
เป็นบทแต่งในกรุงรัตนโกสินทรเป็นพื้น คราวพบ
บทละครที่เชื่อได้ว่าแต่งแต่กรุงเก่าไม่กี่เรื่อง แต่
ยังไม่เคยพบฉบับที่บริบูรณ์สักเรื่องเดียว มีแต่
ขาดต้นบ้างปลายบ้างเป็นกะท่อนกะแท่นทั้งนั้น คง
เป็นด้วยเหตุนี้ จึงไม่ปรากฏว่าบทละครกรุงเก่า
ได้มีใครเคยพิมพ์มาก่อน ฯ กรรมการหอพระ
สมุด ฯ คิดเห็นว่าควรจะพิมพ์ขึ้นไว้ ถึงโดยฉบับ
จะไม่บริบูรณ์ ก็มั่งประโยชน์อยู่ที่ผู้อ่านจะได้
ทราบว่าบทละครที่เขาเล่นกันกรุงเก่า นั้นเป็น
อย่างไร จึงได้เลือกบทละครกรุงเก่าเอามา
พิมพ์ไว้ในสมุดเล่มนี้แต่ ๒ เรื่องก่อน คือเรื่องนาง
มะโนहरา เรื่อง ๑ เรื่องสังข์ทอง เรื่อง ๑

อธิบายบทละครกรุงเก่า

เมื่อท่านทั้งหลายได้อ่านบทละคร ๒ เรื่องที่พิมพ์
ในสมุดเล่มนี้ จะสังเกตเห็นได้ ว่าบทเรื่องตั้งช
ทองนั้น เป็นของแต่งขึ้นหลังลงมา ด้วยกระบวน
กลอนไม่สู้ผิดกับบทละครกรุงรัตนโกสินทร์นัก ถ้า
ใครอ่านของพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ยังจะสังเกตเห็น
ได้ต่อไป ว่าเมื่อทรงพระราชนิพนธ์บทละคร
เรื่องตั้งชทอง ที่ไซ่ง่อนครกนั้นอยู่เป็นพื้นเมืองทุก
วันนี้ คงได้บทเดิมฉบับมาเป็นโครง เพราะ
มีกลอนเดิมหลายแห่ง ที่โปรดจนเอาไปใช้ใน
พระราชนิพนธ์ เช่นบทว่า "เมื่อนั้น ท้าวสามนต์
ได้ฟังขงนำหน้า" นั้นเป็นคน แด่ความบางแห่ง เช่น
ตรงท้าวสามนต์เข้ากระต้อม ทรงพระราชนิพนธ์
เทียบกับความเดิมทีเดียว ความที่กล่าวมานั้นเป็น
หลักฐานให้เห็นว่า บทเรื่องตั้งชทองที่พิมพ์ใน
สมุดเล่มนี้ คงเป็นของนับถือกันว่าเป็นอย่างดีใน
กรุงกรุงเก่าด้วย

อธิบายบทละครกรุงเก่า

ส่วนบทละครเรื่องนางมะโนहरา ที่พิมพ์ไว้ข้าง
ต้นนั้นแปลกไปอีกอย่าง ๑ ท่านผู้อ่านคงจะสังเกตเห็น
เห็นได้ว่า ไม่เป็นกลอนแปดแต่ใช้นบทละครดำนัญ
แต่งปนกาพย์อย่างทีละคร “โนรา” มณฑลนคร
ศรีธรรมราช ฤๅที่เราเรียกกันว่าละครชาตรีร้อง
บทอย่างนี้ ในข้อนี้มีปดาดอย่างหนึ่ง ที่ชาว
นครศรีธรรมราชเรียกละครชาตรีว่า “โนรา” ถ้า
เราจะไปเรียกว่า “ละคร” ก็ไม่เข้าใจ อันคำว่า
“โนรา” นี้คงมาจากชื่อนางมะโนहरาในบทละคร
แปลแต่ไม่มีที่ดังได้ย ๔ พระวิไลยชาวละครพูด ย่อม
ตักตักตักที่อยู่ที่ตนค้าเลี้ยง เช่นตะเกาพูดแต่ว่า “เกา”
ต่างก็พูดแต่ว่า “ต่างค” เป็นต้น อยู่จนทุกวันนี้
อนึ่งละครตักตักที่เล่นโนราก็ยังเรียกกันว่า “พราณ”
อันเป็นคำสำคัญแต่ในเรื่องนางมะโนहरา จึงเป็น
หลักฐานมั่นคงดังกล่าวมานี้ ตำนานของละคร
โนรา มีในคำไหว้ครูของเขา ว่าครูเดิมชื่อขุน

๕ อธิบายบทละครกรุงเก่า

ศรัทธาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา มีความผิดต้อง
ราชทัณฑ์ให้ตอยแพไปเสียจากพระนคร เพชุน
ศรัทธาตอยออกปากน้ำไปติดอยู่ที่เกาะซึ่ง พวก
ชาวเรือตลุม จึ่งรับไปส่งขึ้นที่เมืองนครศรี
ธรรมราช ชุนศรัทธาจึงได้ไปเปนครูฝึกหัดโนรา
ให้ม้ขึ้นที่เมืองนครเปนเดิมมา ตามตำนานว่ามา
ดังนี้ พิศราธิขอความทั้งปวงทกต่างมา นำ
ต้นนิฐานว่าบทละครเรื่องนางมะโนหาราที่พิมพ์ใน
สมุดเล่มนี้ เปนบทละครชิ้นแรกในกรุงเก่า คง
ชอบเด่นกันเป็นพื้นเมือง ตาขุนศรัทธาเป็นตัวละคร
ที่มีชื่อเดียวในการ์ตูนเรื่องนางมะโนหารา ครันถูก
เนรเทศออกไปอยู่เมืองนครศรีธรรมราช ไปหัดให้
ชาวละครเล่นตามแบบเก่าเมื่อกระนั้น ให้เล่นเรื่อง
นางมะโนหาราที่ตัวชำนาญ ชาวละครจึงเรียกรัก
ละครว่า "โนรา" จะเป็นดังนาคอกกระมัง ความ

ต้นนิฐานข้าพเจ้าไม่ยืนยันว่าจะถูกต้อง ว่าแต่
ตามที่คิดเห็น

ได้เห็นพอจะยืนยันได้อย่าง ๓ โดยหลักฐาน
ทางกระบวนกลอน ว่าบทละครกรุงเก่า ๒ หรือ
ที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ บทเรื่องนางมะโนห์ราเป็นรุ่น
ก่อนเก่ากว่าบทเรื่องสังข์ทอง ส่วนบทเรื่องสังข์
ทองนั้นเป็นรุ่นหลัง เห็นจะแต่งเมื่อราวในแผ่นดิน
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ขอให้ท่านผู้อ่าน
จงพิจารณาเหตุเถอ

• หนึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ในหอพระสมุดฯ
ยังไม่ มี บท ละคร กรุงเก่า ที่ เป็น ฉบับ บริบูรณ์
เพราะฉบับบทละครที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ พิมพ์เพียง
เท่าที่มอยู่ในหอพระสมุดฯ ผู้ที่จะได้รับสมุดเล่มนี้
ไป บางทีเคยรู้เรื่องนิทานพระสุธน นางมะโนห์รา
แต่เรื่องเจ้าเงาะสังข์ทองอยู่แต่จะงม ที่ยังไม่เคย
รู้เรื่องนิทานทั้ง ๒ เรื่องนั้นก็จะงมบ้าง ผู้ที่ไม่รู้บางที่

๖ . อธิบายบทละครกรุงเก่า

จะคิดเขียนกรรมการหอพระสมุด ฯ ว่าเขาหนังสือ
มาพิมพ์ให้อ่านไม่ได้เรื่องใครว่า ที่จริงกรรมการก็
พิมพ์โดยประสงค์จะให้เห็นด้านนอกตอเป็นสำคัญ

จริงๆ ด้วย แต่ไม่อยากจะให้ใครบ่นว่า จึง
ได้เรียงเรื่องนิทานพิมพ์ไว้ข้างหน้าบทละครทั้ง ๒ เรื่อง
ด้วย ท่านผู้ใดทราบเรื่องอยู่แต่ก็ไม่ต้องอ่าน ที่
ยังไม่เคยทราบ ใครอยากจะรู้เรื่องให้ตลอดก็จะได้
ได้อ่านทราบตามประสงค์ หวังว่าจะพอใจของ
ท่านทั้งหลายทั่วไป

อุภัยพงษ์เทพ ตำนายก

หอพระสมุดวชิรญาณ ที่ ๓๐ พฤษภาคม

ปีมะแม พ. ศ. ๒๔๖๒

นิทานเรื่องนางมโนहरา มีในปัญญาสาตก เรียกว่าสุชนชาตก

ท้าวอาทิตย์ยวงษ์กับนางจันทเทวามหีครอง
เมืองอุดรบุรีมาดี พระโพธิสัตว์จุติมาเป็นราช
โอรสทรงนามว่าพระสุชนกุมาร เพราะมีขลุ่ยเคซ
เมืองอุดรบุรีมาดีนั้นสระใหญ่อยู่ใกล้เมือง ปาก
ปล่องเมืองบาดาลมาชนทรมสระนั้น พระยาจิตร
ชนภูนาคราชเจ้าเมืองบาดาลจึงมักขึ้นมาจำศีลอยู่
ที่ใต้ต้นหว้าใหญ่ทรมสระนั้นเนื่อง ๆ หาทำอันตราย
แก่ผู้ใดไม่ ท้าวอาทิตย์ยวงษ์กับราชเมืองอุดร
บุรีมาดีก็พาภรรยาไปถือพระยานาค ถึงกับพร้อมกัน
ไปเล่นโภชนาไม่ขาด บ้านเมืองจึงบริบูรณ์รุ่งเรือง
ภัยอันตรายมิได้

ฝ่ายเมืองบัญญัติอีกเมือง ๑ อยู่ข้างทิศประจิม
 เข้ายากหยากแพง ไพรบ้านพูดเมืองอดอยาก
 จึงพากันอพยพไปอยู่เมืองอุดรบัญญัติเป็นอันมาก
 พระยาบัญญัติถามพราหมณ์ปโรหิต ว่าเหตุใด
 เมืองอุดรบัญญัติจึงมีโรคคักคักคั่น ปโรหิตทูลว่า
 เพราะพวกชาวเมืองได้พระยาจักรขมภูนาคราชไว้
 เปนศิริ บ้านเมืองจึงมีความเจริญบริบูรณ์ พระยา
 บัญญัติเกิดความอิจฉา จึงปรึกษาพราหมณ์
 ว่า ทำไฉนจะจับเอาพระยานาคมาเสียได้ มี
 พราหมณ์หม่อมคนหนึ่ง รับอาสาจับพระยานาค
 ไปถึงสระจึงเบ้ามนต์ลงไปในน้ำ พระยานาคถูก
 ฤทธมนต์ของขณมาจากบาดาล มาเห็นพราหมณ์
 ก็รู้ว่าจะมาจับ จึงหนีกลับลงไป แต่จะอยู่ในเมือง
 บาดาลก็ทนมนต์ไม่ได้ จึงอุทิศตัวเป็นพราหมณ์
 ขณมานั่งอยู่ที่ปากสระ ขณะนั้นพรานบุญ ชาว

๑ ในชาติกถาภาษาบาลี เรียกชื่อพรานว่า บุณยาริก แต่ที่
 แปลเป็นไทย เรียกว่าพรานบุญ

นิทานเรื่องนางมโนहरา

เมืองอุดรปัญจาตเดินไปพบพราหมณ์แปดถาม
ว่ามาธุระอะไร พราหมณ์แปดแกดั่งบอก
จะมาลัับพระยานาค พราหมณ์ได้ฟังก็โกรธจะ
ฆ่าพราหมณ์แปดงเดียว พราหมณ์แปดงเห็น
พราหมณ์รักใคร่พระยานาค จึงเล่าความจริงให้
ฟัง พราหมณ์จึงว่าท่านอย่าวิตกเลย ถ้าหม
มนต์มาอีกเราจะฆ่าเสียมิให้ทำร้ายท่านได้ พระยา
นาคจึงว่าท่านอย่าเพื่อทำอันตรายเขา ด้วยมนต์
ของเขายังครอบงำเราอยู่ จึงให้เขาแก้มนต์เสีย
ก่อน เมื่อเขาแก้มนต์แล้วท่านจะทำอย่างไรก็ตาม
เกิด ในขณะที่พูดกันอยู่นั้น พอหมอมนต์มาอีก
พระยานาคแต่เห็นแต่โกดกักใจบอกให้พราหมณ์
รุดตัวหนีลงไปยังเมืองบาดาล พราหมณ์จึง
จับเอาหมอมนต์มาถาม ครั้นได้ความสัตย์จริงจึง
บังคับให้ตายมนต์แล้ว ฆ่าหมอมนต์เสียในที่นั้น
ฝ่ายพระยานาคลงไปถึงบาดาลเห็นฤๅษณ์มนต์เดื่อ

๑๐ นิทานเรื่องนางมโนहरา

คตายนายไป ก็เข้าใจว่าพรานบุญคงบังคับให้หมอ
คตายนมดได้แล้ว จึงจำแดงเบงมนุษย์กตบชั้น
มายังปากสระ เห็นพรานบุญฆ่าหมอมนคตายน
ชัยที่นกยन्द ชวนพรานบุญพาตงไปยังเมือง
บาดาด แล้วพระยานาคจึงذنของคุนพรานบุญ
แบ่งเมืองบาดาดกับทงบริวารนาคทงปวงให้พราน
บุญครอบครองกึ่งหนึ่ง พรานบุญครองเมืองนาค
อยู่ได้ ๗ วัน ไม่มีความสบาย จึงคืนเมืองให้
พระยานาค แล้วขอตากตบมาอยู่เมืองมนุษย์
พระยานาคก็ตามใจ ให้แก้วแหวนเงินทองแก่
พรานบุญเพนอันมาก แล้วสั่งว่าถ้ามีความทุกข์
ร้อน ฤาอยากจะได้สิ่งอันใดเมื่อใด ก็ให้มา
บอกให้พระยานาครู้ พรานบุญก็ตาพระยานาค
กตบมาอยู่ยังบ้านเดิม ได้แก้วแหวนเงินทองมา
ให้ภรรยา มิ่งมีศรัศษณกว่าแต่ก่อนเพนอันมาก.

นิทานเรื่องนางมโนहरา

๑๑

อยู่มาวันหนึ่งพรานบุญไปเที่ยวหาสัตว์ป่าตาม
อย่างเคยมาแต่ก่อน ตามรอยสัตว์เข้าไปถึงป่า
หิมพานต์ ไปพบสระใหญ่แห่งหนึ่ง แล้วไปพบ
ฤษีที่อยู๋ในป่านี้ ฤษีบอกว่สระนั้นเป็นที่
นางกนิรเคยมาอาบน้ำในวันบ้นณรดี อันจะถึงใน
วันรุ่งขึ้น พรานบุญอยากเห็นนางกนิรจึงอาไ้ครย
ค้างคืนอยู่ทักฤๅษี ครั้นรุ่งเช้าก็ไปแอบคอยดู
อยู่ยังพุ่มไม้ที่ใกล้สระนั้น ฝ่ายนางกนิร ๗ คน
แปนิธิตาทำวประทุมกับนางจันทกนิรอยู่เมืองทชา
ไกรดาศ นางที่เป็นน้องสุดท้อง ชื่อนางมโนहरา
ครั้นถึงวันบ้นณรดีก็ดามารดาพากันมาอาบน้ำที่ใน
สระตามเคย จนเวตาเย็นจึงพากันขึ้นกลับ
พรานบุญเห็นนางกนิรรูปงาม อยากจะได้ไป
ถวญพระสวณ จึงมาปฤษาฤษี ๆ ห้ามว่าอย่า

๑ ตามชาดกภาษาบาลี นางมโนहरาเป็นพี่สาวใหญ่ แต่
ตามเรื่องที่แปลมาเป็นภาษาไทยว่าเป็นน้องสุดท้อง

ไปจับเลย กิณรีมีปีกหางสำหรับใส่ให้บินไปได้
 ในอากาศ จะไปจับอย่างไร สิ่งที่จะจับกิณรีได้มี
 แต่บ่วงนาคบาทของพระยานาคอย่างเดียว พราหม
 ณ์ได้ยินก็ดีใจรีบกลับมา แล้วลงไปหาพระยา
 นาคอ่อนวอนขอขมับวงนาคบาท พระยานาคไม่
 ยากจะให้ แต่สนใจด้วยพราหมณ์ได้มีคุณช่วย
 ชีวิตไว้ จึงต้องให้พราหมณ์ขมับวงนาคบาทไป
 ครั้นถึงวันนั้นณรต พราหมณ์ไปคอยข่มอยู่ที่
 ริมสระอีก คราวนั้นในเมื่อกิณรีทำนายว่านาง
 มโนห์ราเคราะห์ร้ายนัก นางมารดาจะไม่ให้ไป
 เล่นน้ำ นางกิณรีทั้ง ๗ ก็ไม่ฟัง พอถึงเวดาก็กพากัน
 หนีไปเล่นน้ำตามเคย พราหมณ์จึงปล่อยนาคบาท
 ตั้งให้ไปคล้องนางมโนห์ราซึ่งเป็นกิณรีองค์สุดท้าย
 ไว้ นางพิทั้ง ๖ พากันกลัวนาคไม่อาจจะช่วยน้อง
 ได้ ต่างก็ได้ปีกหางแล้วรีบบินหนีไป พราหมณ์
 จึงเก็บปีกหางของนางมโนห์ราเสียก่อน แล้ว

เปิดองศาจากตัวนาง ตั้งให้นางเดินตาม
มาจากป่าหิมพานต์ พอเป็นวันพระศุกร์ออกไป
ประพาศป่า เห็นพรานบุญพานางมโนहरาเดินมา
พระศุกร์ก็มีความรักใคร่ในรูปโฉมของนาง จึง
ให้หาพรานบุญมาถาม พรานทูลเรื่องแต่หน
หลังแต่ก็ถวายนางแก่พระศุกร์ ๆ จึงได้ถามนาง
ทราบว่าเป็นธิดาท้าวประทุมเจ้าเมืองกนิหะที่เข้าไกร
ลาศ ก็มีความยินดีประทานบำเหน็จรางวัลแก่
พรานบุญเป็นอันมาก แล้วรับนางมโนहरามาอยู่
ด้วยกันที่ตำหนักในสวน แล้วให้ ไปทูลความแก่
พระบิดามารดา ท้าวอาทศยวงศ์กับนางจันทเทวี
ได้ทูลว่าพระศุกร์ได้ราชธิดาของท้าวประทุมมา
เป็นมเหสีก็ยินดี เสด็จออกไปทำอารพิธอภิเศก
ที่สวน แล้วรับพระศุกร์กับนางมโนहरาพากลับ
เข้าพระนคร ให้อยู่ด้วยกันต่อมา.

ครบถ้วนทั่วอาทิตยวงษ์มีพราหมณ์เปเนปโรหิต
 คนหนึ่ง ปโรหิตมีลูกชายถวายเป็นข้าอยู่ในพระ
 ดุชน อยู่มาในกาลวันหนึ่ง พระดุชนทรงเสด็จกับ
 ลูกอุมาตย์คน ๑ ที่ในท้องพระโรง ถูกอำมาตย์นั้น
 ทูลขอพรว่า ถ้าพระดุชนได้ครองราชสมบัติเมื่อใด
 ขอให้คนได้เปเนปโรหิต พระดุชนก้ำดังชอบพระ
 ไทยก็ประทานพรให้ตามปรารถนา ถูกปโรหิตได้
 ยินจึงนำความไปเล่าให้บิดาฟัง พราหมณ์ปโรหิต
 ก็โกรธแค้นพระดุชน ว่าถ้าพระดุชนได้ครองบ้าน
 เมืองที่ไหน ลูกของเราจะได้เปเนปโรหิตสืบสกุล
 ครอบไป จึงคิดปองร้ายพระดุชนอยู่ไม่ขาด อยู่
 มาเมื่อเช้าก็เสด็จตามนตประเทศยกพลตั้งวงแค้นจะเข้า
 มาตีเมืองอุดรบุญจาด ท้าวอาทิตยวงษ์ให้พระ
 ดุชนยกกองทัพไปปราบปรามข้าศึก วันเมื่อพระ
 ดุชนมีไชยชนะ ทางนี้ท้าวอาทิตยวงษ์ทรงพระ
 ดุบินว่าได้ของพระองค์ออกมาโอบเอาจักรวาลไว้

บรรทมคนชนคกพระไทย จึงให้หาพราหมณ์
 ปโรหิตมาทำนายพระสุบิน ปโรหิตรู้ว่าลักษณะ
 พระสุบินเป็นศุภมงคล แต่มีความแค้นพระ
 สุชนเป็นกำลัง คิดจะให้ ได้ความทุกข์ยากถึง
 ต่ำหัด จึงแกตั้งทูตพยากรณ์ว่าพระสุบินนั้นร้าย
 นักร จะเกิดไทยอันตรายใหญ่หลวง ท้าว
 อาทิตยวงษก็ยั้งคักพระไทย รับสั่งให้ปโรหิตคิด
 แกไขอปริมงคล ปโรหิตได้ช่องจึงทูลขอให้ทำ
 พิธีบูชาญี เอาสัตว์ดีเท่า ๓๐๐ สัตว์เลื้อยเทอ ๓๐๐
 มนุษย์ ๓๐๐ ฆ่าบูชาญีในโรงพิธี แดทูตว่าใน
 เวลาทำการพิธี ๓ วันนั้น ให้ท้าวอาทิตยวงษ
 เสด็จอยู่ในที่สงัด อย่าให้ผู้ใดเข้าเฝ้าเห็นเหตุ
 การอันใดเป็นอันตราย ครั้นจัดเตรียมการพิธี
 พร้อมแล้ว ปโรหิตทูลว่ายังขาดคนชรรพอยู่อีก
 อย่างหนึ่ง ท้าวอาทิตยวงษว่าคนชรรพอยู่ถึงป่า
 หิมพานต์ จะไปเอามาบูชาญีได้อย่างไร ปโรหิต

จึงทูลว่า ในตำราว่าต้องเอาคนธรรพ์บูชาญด้วย
 จึงจะแก้ปรมงคลได้ ก็ถ้าจะหาคนธรรพ์มาไม่
 ได้ เช่นนางมโนहरาก็คงเห็นจะใช้ได้ ด้วยเป็นเชื้อ
 ฤษคนธรรพ์มาแต่ป่าหิมพานต์ ท้าวอาทิตยวงษ์
 ไม่ยอม ปโรหิตก็อุบายเพ็ดทูลว่า แต่ก่อนมา
 บ้านเมืองก็อยู่เย็นเป็นสุขดี คงเป็นเพราะเด่นียค
 จัญเฝ้าพระสุรินไปเอาชาวป่าหิมพานต์เข้ามาเลี้ยง
 ไว้ในพระนคร จะเกิดเหตุร้าย จึงบังคับให้ทรง
 พระสุบินนิปริตไป ถ้าเอานางมโนहरาบูชาญ
 เสียให้ สิ้นเด่นียคจัญไรแล้ว ถึงจะหาทางกษัตริย์
 ที่วิเศษกว่านางมโนहरามาประทานพระสุรินแทน
 นางมโนहरาก็คงจะหาได้ ไม่ยาก ท้าวอาทิตย
 วงษ์ก้ำดั่งกฤษก็เห็นชอบด้วย จึงประทานอนุญาต
 ให้ปโรหิตเอานางมโนहरาไปฆ่าบูชาญเสีย

ขณะเมื่อปโรหิตทูลท้าวอาทิตยวงษ์นั้น นาง
 ชาวไร่ที่รักใคร่นางมโนहरาได้ยิน จึงรีบมาบอก

ความแก่นางมโนहरา นางทราบก็ตกใจรีบไปทูล
 นางจันทเทวีผู้เป็นชนนีของพระสุชน นางจันทเทวี
 จะขึ้นไปทูลตักทานท้าวอาทิตย์วงศ์ ก็ถูกห้าม
 ตามคำปโรหิตที่มีให้ผู้ใดหนึ่งเข้าไปเฝ้า นาง
 ก็สนใจ ฝ่ายนางมโนहरานักได้ถึงกตอุบายอย่าง
 หนึ่ง จึงทูลแก่นางจันทเทวีว่า ไหน ๆ ก็จะต้อง
 แล้ว ขอให้ไต่เต่างตัวด้วยเครื่องประดับที่เคย
 แต่งมาแต่ก่อนให้ดังงามเป็นที่ดูดีเสียสักวันหนึ่ง
 นางจันทเทวีจึงให้ไปหยิบเครื่องประดับของนาง
 มโนहरาออกมาให้แต่งตามใจ นางมโนहरาจึง
 แต่งเครื่องประดับ แล้วเสด็จออกสวมปักหาง
 อย่างกนิร พื่อนำให้นางจันทเทวีดูจนพลัด
 เพศัน ขณะนั้นพอบปโรหิตเข้ามาจะเอาตัวนาง
 มโนहरาไปบูชาญ นางก็บินหนีไปทางช่องพระ
 แถด ครั้นไปถึงป่าหิมพานต์จึงแวะไปหาฤษีเต่า
 ความแต่หัดให้ฤษีฟัง แล้วตั้งไว้ว่า ถ้าพระ

ดุชนออกมาตาม ให้ห้ามพระดุษณอย่าให้ตามนาง
 ต่อไปเลย ด้วยหนทางกัณดาร : แดภยอันตราย
 ในหนทางมีมากนัก ให้กลับคืนไปบ้านเมือง หา
 นางกษัตริย์อื่นมาเปนมเหสีเถิด อย่าให้อาโดย
 ถึงนางเลย นางฝากภาษากับจามรงค์ไว้ถวาย
 พระดุษณ แล้วมาคิดว่า บางทีฤษัห้ามพระดุษณ
 จะไม่ฟัง จะขึ้นตามไปให้ได้ นางจึงมอบยาให้
 ฤษัไว้ด้วย แล้วตั้งว่าถ้าห้ามพระดุษณไม่ฟังจะ
 ขึ้นไปให้จงได้ จงแนะนำให้ไปทางทิศอุดร แล้ว
 ให้ระวงผลไม้ที่ในป่ามีพิษอยู่เป็นอันมาก ให้
 จับเอาวานรไปด้วย ถ้าจะเสวยผลไม้ให้วานร
 กินเสียก่อน แล้วบอกสถานที่ซึ่งมีภยอันตราย
 ต่าง ๆ ไว้แก่ฤษัทุกสถาน นางมโนห์ราหาไครย
 อยู่ที่ถูกฤษัขึ้นหนึ่ง พอรุ่งเช้าก็สวมปีกหางบิน
 ไปยังเมืองของบิดามารดา ท้าวประทุมกับนาง
 จันทกนิรี แดนางกนิรพิดารู้ว่านางมโนห์รากลับ

มาได้ ก็พากันมีความยินดีออกมาต้อนรับ แต่
ท้าวประทุม กอแก้วพวก กิณรคน ธรรมชาติทั้งหลาย จะมี
ความรังเกียจ เพราะนางมโนहरาได้ไปสมรสอยู่
กับมนุษย์มานาน จึงให้อยู่ที่ปราสาทนอกเมือง
กำหนด ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ให้ตั้งกีดกันมนุษย์
ก่อน จึงจะรับนางมโนहरากลับเข้าไปอยู่ในบ้าน
เมืองอย่างเดิม.

ฝ่ายพระสุชนเมื่อมีไชยชนะข้าศึกแล้ว ยกทัพ
กลับคืนมายังพระนคร ทราบเรื่องทีนางมโนहरา
จะถูกบวชขายแล้วหนีไปก็คิดถึง ครั้นค่อยคลาย
ขึ้น จึงทูลตาดนางจันทเทวีจะไปเที่ยวตามหานาง
มโนहरาแต่โดยดำพัง พี่เลี้ยงแตรบริวารจะตาม
ไปด้วย พระสุชนก็ห้ามเสียมิให้ใครตาม จึง
ออกจากเมืองอุดรบัญชาตตรงไปยังบ้านพรานบุญ
ให้พรานบุญนำทางไปยังภูฎิยาธิ อันเป็นที่สุดทาง
ซึ่งพรานบุญได้เคยไป พรานบุญจะขอติดตามต่อ

ไป พระดุษณีก็ไม่ยอมให้ไป ให้พรานบุญกดับ
 มาเดี่ยแล้ว ก็เข้าไปหาฤๅษีถามถึงนางมโนห์รา
 ฤๅษีจึงเอารูขี้ผึ้งกับขี้ผึ้งมาจุ่มนางมโนห์ราผลัดไว้
 ให้แก่พระดุษณี แล้วบอกความที่นางสั่งห้ามพราน
 มิให้ตามไป พระดุษณีก็ไม่ฟัง ฤๅษีจึงบอกอุปาย
 แต่ให้ยาที่นางมอบไว้แก่พระดุษณี ๆ ก็ตามฤๅษีตาม
 นางมโนห์ราคือไปตามทางกันดาร ได้พบภัยอัน
 ครายต่าง ๆ หตายอย่าง รอดพ้นไปด้วยฤๅษี
 ที่ถือไปจนถึงเมืองนางมโนห์รา.

วันนั้นสาวใช้ของนางมโนห์ราพากันมาตักน้ำ
 ในสระ พุดกันว่าแค่ตักน้ำมาถว้ ๗ ปีแล้ว ยัง
 ไม่อีกเท่าไรก็จะเสร็จ พระดุษณีได้ยินพวกสาว
 ใช้พุดกันดังนี้ จะใคร่ทราบเรื่องนางมโนห์รา
 จึงอธิษฐานว่าขออย่าให้นางคนสุดท้ายผูกหมั้นอัน
 หนึ่ง ด้วยอำนาจอธิษฐานนางสาวใช้ต่างอยู่คน
 หนึ่ง พระดุษณีจึงออกมาหา นางเห็นเป็นผู้ชาย

วานให้ช่วยยกหม้อน้ำให้ พระสุชนจึงถามว่า
จะยกน้ำไปทำไม นางบอกว่าทำวประทุมให้ดื่ก
น้ำไปตั้งนางมโนหาราธาธา ด้วยมนุญย์จับ
ไปได้แฉกด้นมา จึงให้ตั้งน้ำขดตมาได ๗ ปี
กับ ๗ เดือน กับ ๗ วัน วันนั้นจะรับนางเข้าไปทำ
ขวัญที่ในเมือง พระสุชนได้ทราบจึงถอดขำมรงค์
ใส่ลงในหม้อน้ำ แล้วอธิฐานว่า ถ้านอกจากนาง
มโนหาราแล้วอย่าให้ผู้ใดได้ขำมรงค์นั้น แล้วก็
ยกหม้อน้ำให้นางสาวใช้รับเอาทูนหัวไป พระสุชน
ก็คอยฟังข่าวอยู่ที่ศาลาข้างนอกเมือง.

ฝ่ายนางมโนหาราถึงเวตาเข้าที่ตรง จึงรับหม้อ
มารดน้ำ ครั้นถึงหม้อที่มำมรงค์ ด้วยอำนาจคำ
อธิฐานของพระสุชน ขำมรงค์ก็เลื่อนลงมาจมอยู่
ที่นิ้วของนาง. นางจำได้ว่าขำมรงค์วงที่ฝากฤษ
ไว้ จึงถามนางสาวใช้ที่ทูลความท่งปวงให้ทราบ
นางมโนหาราก็รู้ว่าพระสุชนมตาม จะออกไปหา

ก็เกรงบิดา นางจึงจัดผ้าทรงกับเครื่องกระยาหาร
ให้สาวใช้ไปถวายพระสุชน แล้วนางมโนห์ราก็
รับเข้าไปหานางจันทกนิษฐ์ผู้เป็นมารดา นางจันท
กนิษฐ์เห็นนางมโนห์ราเข้ามาก็ปาดใจ จึงถาม
ว่าพระบิดาจะไปรับเข้ามาทำขวัญเป็นการใหญ่ใน
วันนี้ เหตุใดจึงรีบร้อนเข้ามาเสียก่อน นาง
มโนห์ราจึงบอกนางจันทกนิษฐ์ว่า เดียวพระสุชน
ผู้เป็นภักดาตามมาถึง นางจันทกนิษฐ์ไม่เชื่อ ว่า
ทางที่จะมาจากเมืองมนุษย์ให้ถึงเมืองกนิษฐ์เขา
ไกลดำดึก เป็นทางแสนก้นดาร์ กอปรด้วยภัยอัน
ตรายยิ่งนัก ถึงพระสุชนจะมีความดีเนหาอาไย
สักเท่าใดก็เป็นมนุษย์ไซ้วได้ยที่จะติดตามมาให้ได้
เมืองกนิษฐ์ได้ นางมโนห์ราจึงเอาชามรงค์ถวาย
นางจันทกนิษฐ์เป็นสำคัญ แล้วเล่าความแต่หญิงให้
ฟังทุกประการ นางจันทกนิษฐ์จึงเชื่อ ก็พานาง
มโนห์ราขึ้นไปเข้าทูลวาทะทูลถามทูลตอบให้

ท้าวประทุมจึงว่ามนุษย์ผู้มีบุญญาภินิหาร
 แดความพากเพียรยิ่งนัก ถ้าเป็นผู้อื่นที่ไหนจะกล้า
 มาจับฉิ่งเมี่ยงของเราได้ นำปรานีอยู่ แต่จะยกนาง
 มโนห์ราให้อยู่ด้วยกันก็เกรงเทวดาแค้นคนชั่ว
 กิณระนิินทา ครั้นจะไม่ให้เดาก็ส่งสารตัก ท้าว
 เรอจึงสั่งให้ไปรับพระสุธนเข้ามาในเมือง เห็น
 พระสุธนก็ให้มีใจรักใคร่ ได้ถามไถ่ความว่าพระ
 สุธนไปได้เพราะอำนาจขลุ่ยพิณไทย ท้าวประทุม
 จึงให้ประชุมเทวดาแค้นพวกคนชั่วร้าย แล้วให้พระ
 สุธนต้องฤทธิชัยให้ดู แล้วให้ยกศรสำหรับเมือง
 ซึ่งบุรุษพันหนึ่งจึงยกไหว พระสุธนก็ยกขึ้นไต่
 โดยถ้ำดัง แล้วให้ยกศรแทงใหญ่อีกแห่งหนึ่ง
 พระสุธนก็ยกได้ พวกเทวดาคนชั่วร้ายแค้นกิณระ
 ประชุมกัน ก็พากันล้อมด่าขู่การข่มฤทธิพระสุธน
 ออออกไป ท้าวประทุมยังประสงค์จะลอบใจพระ
 สุธน จึงให้แต่งราชธิดาทั้ง ๗ องค์พามาตั้งเรียง

กัน แล้วให้หาพระสุชนเข้าไป ให้ชี้ว่าคนไหน
 เป็นมเหสี ต่อซึ่งถูกจึงจะอภิเษกให้อยู่ด้วยกัน
 พระสุชนแต่ได้เห็นรูปร่างนางเหมือนกันหมดทั้ง ๗
 คนไม่อาจจะชี้ได้ แต่ด้วยอำนาจความดีของ
 พระสุชนร้อนถึงพระอินทร์ จึงจำแต่งเป็นแมตง
 วันทองมาจับตบที่นมของนางมโนहरา พระสุชน
 กษัตริย์ถูก ทำวประทุษจึงให้พระสุชนอภิเษกกับ
 นางมโนहरา จบเนื้อความเรื่องนางมโนहरา
 เทาน ๆ



บทละครเรื่องนางมโนห์รา

คอนนางมโนห์ราถูกจับไปถวายพระสุริน

๑ ได้ฟัง พราหมณ์ทูตส่งของอยู่ชานา นางนาง
แม่ฉายา นางแม่ฉินว่าประการใด เชิญมาบอก
เท่าให้เข้าใจ ฉินใช้จะได้มาทำนาย ตัวแม่
ผ่นดีฤผ่นร้าย จะทำนายให้นางเทวี

๑ ยามผ่น แม่ผ่นเมื่อยามไม่สู้ดี มันต้องนาง
อักษมุขี ฉาติดยมาทักกับพระจันทร์ พระเคราะห์
ปีพระเคราะห์เดือน พระเคราะห์คืนพระเคราะห์
วัน ในลักษณะมาตมจันทร์ พระเคราะห์นาง
นนมอดกดิน ส่วนชนมมันอยู่ข้างอุดร ส่วน
มอญมันอยู่ข้างทักษิณ พระเคราะห์นั้นงนมา
ตกดิน ได้เจ้าบุญปลูกปลูกดังต้อง เถว้งเอ้อย

เกรงอี ให้เกรงทั้งพี่เกรงทั้งน้อง บัญญัติ
 ให้ได้ลูกสุดท้อง โฉมน้องผู้เจ้ามโนห์รา เจ็ด
 วันพระองค์เอ๋ย อย่าให้ขึ้นน้ำตงท่า แม่น
 จำไม่ได้แก่ใจร่ำ จะได้นายพรานที่เดินไพร
 นักขัตตโคว นาคาจะรัดเอานางไว้ นาคราช
 เกิดอกกล้า ในฝั่งน้ำพระคงคา ฯ เสรจ ฯ
 ๑ ได้ฟัง ที่ถ้อยร่ายคำดาโหรา เขมยงคอยู่ก่อน
 ดาโหระเอ๋ย เขมยงคอยู่ก่อนดาโหรา จะให้ไป
 เขมยงคอยู่ก่อน ฯ โฉมเจ้ามโนห์รานางไท อย่า
 เพิกไปไกล เหวยเหวยดาพราหมณ์โหรา จะ
 ให้นางมาฟังเอาด้วยหู จะให้นางมาดูเอาแก่ตา
 ว่าแล้วครัดสั่งมิได้ช้า นางนมพี่เลี้ยงข้างฝ่ายใน
 เร็วเร็วไวไว ดงไปหาเจ้ามโนห์รา

๑ แม่นม รับสั่งบังคมแล้วกราบดา หม่อมนางแม่
 นมทั้งซ้ายขวา กราบดาแล้วก็ดงไป นางจึง
 เดินมาด้วยเร็วไว ถึงไท้ผู้เจ้ามโนห์รา ฯ เสรจ ฯ

๑ ครนกงนั่งตงยอมมือไหว้ อีกท่งข้างซ้ายท่ง
ข้างขวา เจ้าพ่อสุดรักของพี่อา พระมารดา
ให้เชิญเจ้าขึ้นไป พี่ตายสุดรักของน้องอา พระ
มารดาทำนบประการใด ทำนบเจ้ารูปโอ้ ^{พี่}พร
ไม่ได้เจ้าทรมานไวย พระมารดาให้เชิญเจ้าขึ้นไป
แต่งตัวเร็วไวเถิดน้องอา

๑ เมื่อนั้น โฉมตรมเจ้ามโนห์รา ได้ฟังถ้อยคำ
นางทาสี นายายเอียงย่องเข้าห้องใน นาง
จึงทรงผ้าตัมมก รัตตะจระหัดลอดได้ แล้วจึงแห่
ห้อมล้อมกันไป อีกท่งข้างซ้ายข้างขวา ฯ เพลง ฯ

๑ บัดเดี๋ยวบทหนึ่ง ถึงวงพระราชมารดา นั่งตง
กราบไหว้ อีกท่งข้างซ้ายข้างขวา องค์ไท
พระราชมารดา ให้หาตุ๊กมานำว่าไร เชิญแม่
บอกเล่าให้เข้าใจ องค์ไทพระราชมารดา

๑ ตุกรักเจ้าแม่เอ๋ย ตุกรักเจ้าแม่อา ไหรามัน
ทายว่า พระเคราะห์เจ้าร้ายเป็นเหตุอื้อใจ

๑ นางแม่ของตุ๊กตา คาโหร ไหรากะอยู่ไหน
เชิญให้ทำนายเถ่า องค์ท้าวพระราชมารดา

๑ ได้ฟัง นางร้องเรียกไหรอยู่ซาซา เข้ามา
ข้างนี้คาโหรเอ๋ย เข้ามาข้างนี้คาโหรา จะให้
มาตุกของข้า โฉมเจ้ามโนห์ราแม่นางไท

๑ กระยี้กระหยด ไหรากะกตเข้ามาใกล้ มานี้จะ
ทำนายให้ หัวแหว่นแขนซ้ายเจ้ามโนห์รา เชิญ
เจ้าเชิญแม่ มาแต่มาแทงเอาดำตรา ทง
ให้มันถ้วนถึงตำมครา ให้แม่ให้แท้แก่หัวใจ

๑ กระหยดเข้า นางเจ้าแม่ทรงดำตราไชย จีบ
ไล่เนื้อเกษา ดูรางคนางนอกใน ถ้าต้องที่ตีให้
ชื้อน้ำ ถ้าต้องที่ร้ายให้ชื้อไฟ จะดีจะร้ายประการ
ใด ให้เห็นข้างในตำรา

๑ แทงต้อง เมื่อพระฤษีแก่โณนา พบนางลิดา
คุตค้อยู่ในมะอบทอง ต้องฝนต้องฟ้า หน้าตากักรา
เคี้ยวหมอง คุตค้อยู่ในมะอบทอง ฤษีเธอ

พามาเลี้ยงไว้ บุญญ์ดีให้จงได้ หัดเหวนแขนไท
เจ้ามโนห์รา แทงที่หนึ่งแล้ว เชิญแก้วมาแต่ง
เอาเจ้ารา ให้ถวนถึงตำบรา ให้แม่นยำแท้แก่
หัวใจ

๑ กระทบเข้า นางเจ้าแม่ทรงตำบราไชย นาง
จับสไบมาห้อยบ่า ค่อยแอะระแนเข้าไป นาง
จึงจับได้เหนือเกษา ตรางคนางนอกใน ถ้า
ต้องทศให้ชอนำ ถ้าต้องทรายให้ชอไฟ ตราง
เปนโฉน บอกข้าตักน้อยตาโหร

๑ แทงสอง ถูกที่นางตักมณฑา ชหน้าตัก
พระรามคัคคณดินมอเดีย ท้าวขงวาชเอาหน้า
ถูก ท้าวโกธวาชเอาหน้าเมย พระรามคัค
คณดินมอเดีย กรานคอปไปไว้ที่นอกเมือง ถ้า
เจ็บถ้าไข ทายว่าจะไขมอมเหตอง กรานคอปไป
ไว้ที่นอกเมือง นางเจ้ากัทรังพระโคกกา ๖ โอด ๖

๑ แหวงต้องที่แคว เขิญแก้วมาแหวงเอาเด้ารา
ให้ถวนถึงตำครา ให้แม่นให้แท้แก่หัวใจ

๑ กระหยดเข้า นางเจ้าก็ทรงตำราไชย จับ
ได้เหนือเกษา ค่อยแอะระแนเข้าไป ถัดต้องที่
ให้ชอน้ำ ถัดต้องที่ร้ายให้ชอนไฟ จะดีจะร้าย
ประการใด บอกข้าตักน้อยเดี่ยงแล้ว

๑ แหวงต้อง เมื่อพระยาหงษ์ทองมาต้องแล้ว แม่
ชอนออกจากตัวเดี่ยงแล้ว ไปอยู่ดะระนำพระคงคา
ตัวแม่ก็เกิดเมื่อบิชาติ ออกถวนองค์การเดือนห้า แม่
หมมบุญเปนนักหนา เกิดมาจะได้แต่ผิวเขา ตัวแม่
หมมบุญจริงจริง แต่ไม่ได้อยู่ในเมืองเรา ตัวแม่
จะได้ผิวของเขา ถูกชาวมนุษย์ในไค้หัด

๑ ได้ฟัง นางแม่ซึ่งโกรธโกรธา อ้ายเถากระ
ยาจก มาท่ายโกหกเต็มมือหมา จะเถาจุมก
ไค้ ภูแต่เต็มมือโพงเขาวิคปดา อ้ายเถาหัวหอ

กูแด่เด่มือนดอกหญ้าคา อ้ายเถ่าปากหว่า กูแด่
เด่มือนถ้ำคูหา จะทายมิตายก็อย่ารา ไม่วาม
กรานค้อมันดังไป แก่อย่ามาอยู่ที่วังใน ลงไปให้
พ้นจากปรางปราง

๑ แม่เคยไปกรานเขาคอกหมู แม่เคยไปกรานเขา
คอกหมา มากกรานคอกอ้ายโหรา ไซ้ว่าเปนข้าแม่
เมื่อไร

๑ โหรา มิ่งข้าของพ่อภูมิไซ้ กูจะตากหัวมิ่ง
มาใช้ คัวไซ้พราหมณ์เถ่ากระยาจก มิ่งเขา
เต่าจมาปนจริง จะให้ผุ้หญิงรุมกันชก อ้ายเถ่า
กระยาจก ชกให้หัวตัน

๑ ชู้อยอ้น มิ่งอย่าขยขยัน จะชกหัวกูให้ตัน
ไซ้ว่ามิ่งหนเอาเงินไถ่ ดีคนห้าคนไซ้กู จะกตัญญู
เมื่อใด พวกด้เข้ามาจงเร็วไว กตัญญูผู้เจ้า
มโนห์รา

๑ คัวเคยของกู แก่ตัวเต็มมือจะตายท่า อด
 จ้งห์มาท่ายเจ้ามโนราห์ นางแม่มาดำได้ให้ กูจะ
 นั้งอยู่ก็มีได้ เต็มที่เข้าแฉ้วนะตัวอา-

๑ ร้องให้ ไหรามาฟายเขาหน้าตา คัวแกนนั่งอยู่ที่
 เกยไชย ที่ในเกยท้องชาตา ๗ โอต ๗

๑ ได้ยิน องค์ไทพระราชมารดา นางแม่ก็ฉิ่ง
 ออกมา มาห้ามแก่ถูกทราญไวย เจ้าตายสุดรัก
 ของแม่อา คำตาไหรานั้ว่าไร คัวแกก็ไมโกหก
 ไซ้ แกก็ท่ายไปตามซึ่งคำรา เจ้าฟังคำแม่เถิด
 ถูกแก้ว ครั้นแล้วจะเป็นกรรมเวร

๑ พระแม่ของตูกเคย ตูกน้อยจะอดก็ไม่ได้
 น้อยญาหงคราญมารดาไท เข้าด้วยไอ้พราหมณ์
 ไหร

๑ ไคฟัง - นางร้องเรียกไหรอยู่ชานา เข้ามาข้าง
 นตาไหรเคย เข้ามาข้างนตาไหร

๑ ได้ฟัง พราหมณ์ทูตส่งของอยู่ชานา ไม่ได้จะ
กล้าเข้าไป กัดูโกยผู้เจ้ามโนห์รา ยลมือประ
นมบังคมมา โหราจึงตั้งบังคมไป

๑ ว่าแล้วนวดนาก็ตรัสตั้ง นางนมพี่เตยข้าง
ฝ่ายใน เอาทองที่แท่งใหญ่ใหญ่ วางวัดตา
พราหมณ์โหรา ฯ เจริจา ฯ

๑ ได้แล้ว นางแก้วยื่นให้มิได้ช้า ตาโหรโหรา
รับประทานท่านให้ ประทานท่านเอ๋ย ได้เตย
ร่างกาย ประทานท่านให้ ได้เตยแม่อืหมา
ท่อนหนึ่งจะชื้อข้าง ท่อนหนึ่งจะชื้อมา ท่อนหนึ่ง
จะไถ่ช้า เมียสาวกอดนอน กอดให้ตื้น รัดไว้
หย่อนหย่อน เมียสาวกอดนอน กอดซ้ายกอดขวา
ได้แล้วเต็มใจ ตาพราหมณ์โหรา นางนาฏนาคา
ฉันจะกลับไป จากแต่เกยไชย เกยทอง
ชานา ฯ เจริ ฯ

๑ เมื่อนั้น องค์ไทพระราชมารดา พังโหระโหระ
ทำนายว่า มโนห์ราเคราะห์ร้ายมากมายไป ถ้า
ว่าเจ้าเด่นพระคงคา ต้องบ่วงนาคาพรานพาไป
พิงสาวทั้งหกนั้นเด่าไซ้ จะพานางไปเด่นสระศรี
กจะห้ามปรามไว้มิให้ไป จะเป็นกระไรก็ตามที่
จะไปให้ได้กจะเขียนคี่ มิให้เทวีเจ้าโคดคดา

๑ เมื่อนั้น ทงเจ็ดนวดนางกตยา ครนว่ามาได้
ซึ่งปีกหาง ทงเจ็ดนวดนางย่างออกมา ฯ เพดง ฯ

๑ ถึงองค์นงคราญพระมารดา นังดก๊กกมือ
ไหว้ พระแม่ของตูกอ ตูกหนอชอดาแม่นางไท
แม่มาแด่มอทตูกไหว้ องค์ไทพระราชมารดา

๑ เจ้าแม่ ตูกรักผู้เจ้ามโนห์รา คาโหระโหระแก
ทายว่า พระเคราะห์เจ้าร้ายเปนเหตุอใจ แต่ก่อน
ตูกเฮยเคยไปเด่น ไม่เว้นแม่ห้ามเจ้าเมียใด พระ
เคราะห์เจ้าร้ายมิให้ไป การอะไรจะห้ามเจ้าเล่า
พระเคราะห์ของเจ้า มาร้ายแรง เมื่อเจ้ามาแทง

เอาสาครา สองครึ่งเป็นสามครา จะดีสักที่ห้า
ไม่ เจ็ดวันเข้าบ้จอร์ เจ้างดอยู่ก่อนเกิดนางไท
โหรว่าพระเคราะห์ของเจ้าไร เจ้างดให้โตสักเจ็ด
วัน พังคำแม่ว่าเกิดเจ้าหน้ามน แม่จะเข้ามณฑ
สักเจ็ดขึ้น แม่จะเอาเพดานมากางกัน มีให้หวด
นางเจ้าไปไหน

๑ พระแม่ของตุกขา มาฟังโหรอ้ายจิ้งไร อ้าย
เถ่ากระยาจกโกหกไซ้ เอนำปดารำฮะหวัมน
แต่ก่อนอย่างกระไรแม่ไม่ห้าม ยอมตามใจตุก
ทุกสิ่งอัน พระเคราะห์ฉันรายที่แม่ฉัน ไม่ใช่
อย่างนั้นเดยมารดา ฉันเดียวเท่านั้นแด่แม่ชา พรุก
เข้าเถ่าพาก็ไม่ไป ดังฤาพระแม่แกไม่คิด เหมือน
ดังชีวิตระจกไซ้ ฉันคนเดียวตุกมารชกรน ตุกน้อย
จะทนก็ไม่ได้ แม่เฮยอย่าห้ามตัวตุกไว้ ตุกไม่
ฟังคำพระมารดา

๑ เจ้าแม่ ถูกรักผู้เจ้ามโนหรรษา ร้อนนักเจ้าแม่
 อ้า ไปอาบน้ำที่ในกะพดุยแก้ว น้ำเย็นเจ้าหน้ามน
 แม่ใช้คนไปดักเอาไว้แล้ว ไปอาบที่ในกะพดุย
 แก้ว แล้วทากระแจะจวงจันทร์ ถูกเอยเจ้าทา
 ทงหน้าอบ กระหัดบไปด้วยทั้งน้ำมัน กระแจะ
 จวงจันทร์ แม่แต่งเอาไว้ให้เจ้าทรง จะคิดอย่าง
 กระไรสุดใจแม่ จะทิ้งเสียแต่เรือนไปนอนดง
 ถูกเอยเคยพังแต่เตียงหงษ์ หงษ์เอยมันร้องถวาย
 เตียง เจ้าคิดอย่างกระไรสุดใจแม่ จะไปนอน
 ที่ป่าไมเริง จักกระจันเรไรมาดั่งเตียง เตชะ
 เพราะเพรียงในพงไพร ถูกเอยเคยพังแต่ไม้แก้ว
 พริ้มแล้วทั้งมีไฉน อย่าอย่าเจ้าอย่าไป ตระกวด
 ตัดหัวใหญ่ณฉวนทรี นกนหน้าแม่เอย มันอยู่บน
 จอมเขาครี เรืองแรงราว มันกินแต่รังด่างใหญ่
 ถูกเอยกัดหัวหมาจิ้งจอก อีกทั้งหมานอกหมาใน
 อีกทั้งครดัดหมามากไป มันกินแต่คนเป็นอาหาร

อีกทั้งเสื้อต่างที่กตางป้า ผู้ภูตมารยาในหอธาร
 ตัวแน่นเห็นไม่เปนลาง จะไปพบนายพรานที่เดิน
 ป้า ถ้าพบจับตัวเจ้าไปได้ พระเคราะห์เจ้า
 ร้ายเปนหนักหนา โอเจ้าขวัญเจ้าของแม่อา จะ
 จากอกแม่ไปเดี๋ยวตาย ต้มบดทั้งเมืองพระภารา
 ของพระมารดาจะยกให้ แม่นว่าเจ้าแม่มาบดใช้
 แม่จะได้รักษาทุกเพศ แม่เกิดพิพทั้งหกนาง
 บังเกิดแต่ข้างกับน้ำ ประสูตรเจ้ามโนห์รา เกิด
 ภูเขเงินภูเขทอง ต้มบดทั้งภารา ภูตเกิด
 ขนมากายกอง ภูเขเงินภูเขทอง เรื่องรองทั้ง
 ต้มมูมปราสาท หัวใจของแม่มาคิดปอง จะให้
 เจ้าครองเมืองไกรลาศ ทั้งต้มมูมยอดปราสาท
 ประดับไปแต่ถ้วนหัวเหวน แม่จะประดับไปด้วย
 แก้ว เป็นแสงฉาวแววอยู่พตามแพดม ประดับ
 ไปแต่ถ้วนหัวเหวน เปนแสงเหมือนหน้าจะย้อย
 จะเอามรกฏเข้ามาขาย ไปนแสงพรายพราย

พร้อยพร้อย ประคุดคั้งหึ่งห้อย นดูไปด้วยดาว
 คารว สัมบัติของตูกแก้ว ภูตเกิดมาแต่ทั้งภารา
 ฤาโครมาแกตั้งฤษยา ควักดวงชะตาของแม่ไป
 พงกอชรายอิจังไร ไม่มาฟังคำแม่ร่ำว่า

๑ ได้ฟัง องค์ไทพระราชมารดา พระแม่แก
 อย่างมาห้ามซ้ำ เชิญชวนไปว่าพระบิทร ผิดชอบ
 ดั่งไรตูกไม่รู้ ตูกทำตามคำที่พ่อสอน เมื่อนำ
 ให้แก่ตูกก่อน ทั้งเจ็ดนวดนางได้ปีกหาง ไม่ฟัง
 แม่แต่พระมารดา แม่อย่าห้ามซ้ำให้เป็นนาง
 พพทงหกนาง แม่มาไม่ห้ามตามใจมัน แม่มา
 ว่าได้แต่ควซ้ำ ครั้นพระพี่ยาไม่ว่ามัน แม่มา
 รักตูกไม่เท่ากัน เต็มมือตูกมาทำซึ่งความผิด

๑ หกนางเจ้าแม่อา คายเสียทำเนาแม่ไม่คิด
 คัวแม่ไม่รักแต่ถักนิต เต็มมือเจ้าตดที่อิงมโนห์รา
 ไว้แม่จะห้ามเจ้าต่างเชื้อ ไว้แม่จะห้ามเจ้าต่างผ้า
 ขวัญเจ้าแม่อา จะจากอกแม่ไปเปตาใจ ฟัง

คำแม่ว่าเกิดบุญเรื่อง จะทิ้งเสียเมืองไปนอนไพร
อย่าอย่าเจ้าอย่าโน้ ทรามไว้ม่าฟังแม่เถิดหนา

๑ แม่เอ๋ยแก่อย่ามาห้ามข้า ตัวของตูกยากไม่ฟัง
แม่มารักตูกไม่เท่ากัน เดี๋ยวนี้หนึ่งพระจันทร์พระ
ราหู แม่มาได้แต่ตัวข้า เหมือนพระมารดา
ไม่เอนดู พระแม่ไม่เหมือนกับตราฐ เดี๋ยวนี้
ตูกมาทำซึ่งความผิด

๑ หกนางเจ้าแม่เอ๋ย คายเสียทำเนาแม่ไม่คิด
แม่ไม่รักแต่สักนิด เหมือนเจ้าสุดท้องมโนห์รา
ไว้แม่จะห่มเจ้าต่างเถิด ไว้แม่จะห่มเจ้าต่างผ้า
ขวัญเจ้าของแม่อา ใครใครมาขอแม่ไม่ให้

๑ ตั้งสาร พระมารดามาหวงเอาตูกไว้ แก่สตัว
จะคอยให้ ให้ตูกเปนใหม่อยู่ทนทน แต่เพื่อน
สาวสาว ครวครวเขามีสักเดียวหมด ให้ตูก
เปนม่ายอยู่ทนทน กตางวังพระราชมารดา

๑ เจ้าแม่ ตูรักผู้เจ้ามโนห์รา ขวัญเจ้าของ
 แม่อา แม่คิดว่าเจ้าไม่สัมพันธ์ วันนั้นหนักมาก
 ของพระพรหม เขาได้พนมตากดอ แม่คิด
 ว่าเจ้าไม่สัมพันธ์ ใครใครมาขอแม่ก็ไม่ให้

๑ นาคังสารพระมารดา อนิจามาหวงเอาลูกไว้
 แก่แล้วแม่จะค่อยให้ ผู้ชายที่ไหนจะเหี้ยมแสด
 ธรรมเนียนมาแต่ไหน ใหญ่ใหญ่มานอนอยู่กับแม่
 แก่ถึงหวงเอาไว้ให้เถาแก่ ผู้ชายมาแต่ก็น่าเกลียด

๑ เปนหญิงเจ้าแม่อา อย่าทำกระริงกระเรียด ตัว
 เจ้ายังน้อยด็กเท่าเขียด เจ้ามาวอนแม่จะมีผัว
 เมื่อจะทอหูกไม่ดุกกัน มันจะเอาตะกรนมาไซกหัว
 เจ้ามาวอนแม่จะมีผัว ดูกเฮยจะยื่นด็กเท่าใด ดูก
 เฮยจะ^๕เตยงเซ^๕ผัวแซก ดูกเฮยจะ^๕เตยงเอาผัวไทย
 เตยงไว้ให้หน้าใจ ส่งให้อ้ายมอญมะกาตัน ส่งให้
 อ้ายจิ้นปากมอด ให้นันกอดจนตายคืน อ้ายมอญ

มะกาดัน ตั้งให้ยบุนหัวโกน^๕ เที่ยงตูกชาวบ้านเอย
 อื่นใจยักซ์ใจโดน^๕ อ้ายยบุนหัวโกน^๕ หน้าใจผู้
 เจ้ามโนห์รา

๑ ตูกไทเจ้าแม่เอย แม่ให้ผัวไทยแก้ตูกรา^๕ จัน
 จามพราหมณ์คุดา ตูกยาจะเอามันทำไม เที่ยง
 แม่เอาเองเกิดนางไท เปนผัวพระราชมารดา

๑ เที่ยงตูกชาวบ้านเอย อื่นใจแขงใจกต่า^๕ กูจะ
 พัดหัวขา หน้าตาจะคบให้ยับไป ไวกูจะ
 หยิกเอาหัวดับ ไวกูจะยับเอาหัวใจ ปากร้าย
 ฆ่าได้ใคร พวกอชรายชะดากา^๕ ขวัญเข้า
 เจ้าแม่อา คัวแม่ก็ทำเปนไม้ดี^๕ รั้มากอปากกต่า^๕
 มึงไปได้มาแต่ไหน พระพายพัดไป ส้มเพชรดม
 พัดอิดชกทอง

๑ นางแม่ของตูกอา แม่มาค้าตูกไม่ถูกคอง^๕
 ทงพทั้งนอง^๕ เหล่าเราดอกทองเต็มอนกัน ดอก

๑ ยบุนหัวโกนมีในเมืองไทยในหว่างแผ่นดินสมเด็จพระ
 นเรศวร จนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

ทองต้นทองเฒ่า เหล่าเราดอกทองต้นทองพันธุ์ ดอก
ทองเต็มชนกัน ทงองค์พระราชมารดา

๑ อีเขยอิน นีพวกอชราียมโนห์รา ขวัญเขาเจ้า
แม่อา หัวใจแม่ร้ายเหมือนแตน ถูกอ้ายหนู
ถูกอ้ายชวาตันแตน หัวใจแม่ร้ายเต็มเหมือนแตน
หัวเหวนแขนโถมโนห์รา บีกหางของนางแม่ นาน
แต่ัวประำประรา ขวัญเข้าของแม่อา บีกหางโรย
ราเคঁราหมอง ให้มาแก่แม่เกิดลูกอา แม่จะตง
แต่รักมาบิตทอง โรยราเคঁราหมอง ขอให้แก่แม่
เกิดนางไท

๑ นักรู้อยู่แล้วพระมารดา แม่แกตั้งจะมาเอา
บีกไว้ ดีร้ายถูกไม้ให้ องค์ไทพระราชมารดา

๑ ไครมเอยไครมเอย ได้กัณบนเกยชาดา นาง
แม็กวิ่งไป มโนห์ราทราบไวก็วิ่งมา ตักตักช่วย
ตักตักขวา พระมารดาจะชิงเอาบีกไว้ แกจึงมัด
มือของนางไท อีกข้างซ้ายข้างขวา พระ

แม่แก่แย้งไป มโนห์ราทราญไว้อย่างมา ที่ใน
เกยท้องชาดา • แต่ตากกันมาตากกันไป แรง
แกของแม่น้อย ถูกเขยมันตากจนหัวโล ถูก
สาวมาตากเอาแม่ไป ใครเห็นเป็นหน้าเวทนา • •

๑ อย่าพนั้นเตยมารดา มาจะเดินแต่ควายตะพาย
แอก ต้องมือแม่ไม่วาง ปีกหางของนางจะขาด
เหตก แล้วยกมือแม่ขึ้นแบก เอาไว้บ้าเดียว

๑ ดั่งตำพระมารดา อธิจามาร้องอยู่เกรียว
เกรียว เนื้อหนังของแม่มาแห้งเหี่ยว เรียวแรง
จะมาแต่ไหน แรงของแม่น้อย ถูกเขยมาตาก
เอาแม่ไป เรียวแรงจะมาแต่ไหน เพียงดังจะ
ขาดหัวใจตาย

๑ อย่าพนั้นเตยมแม่เอย จะเดินแต่พันไม้ ดีร้าย
ถูกไม่ให้ ถูกไทพระราชมารดา

๑ แรงแก่เจ้าแม่เอย ทะแยกันไปกับมา แก่
แล้วจะควา ถูกเขยมาทะแยแม่เดิน อย่าให้

เตี้ยเช่น ตุกรักผู้เจ้ามโนห์รา แก่แล้วพระศิวอา
 แร่งแม่ก็มาแห่งโหด ผอมเหมือนนกวางโกรก
 โกรด วางมาแก่แม่เถิดนางไท จิตจะร้ายตุก
 ไม่ให้ องค์ไทพระราชมารดา

๑ วิวรรค ตัวแม่ก็สิ้นคือคูปดา แค้นน้อยกุเตียง
 มา กุโถมพวดนางด้วยกตัญญูข้อย ทนนางสาว
 น้อย จะโถมพวดนางด้วยไม้หวาย เด็กเคย
 เร็วไปหยิบไม้ กุจะโถมโถมฉายมโนห์รา

๑ กรากกราก นางแม่ก็ตากเอาไม้มา ครั้น
 ถึงกตัญญู นางแม่ก็ย้ายมาค้ำขวา โคมเจ้า
 มโนห์รา นางแม่ก็วางปักให้ ฯ เชิด ฯ

๑ ส่งสารพระมารดา แม่มาค้ำถูกด้วยไม้หวาย
 ถูกยกมือไหว้ ไม้เขยก็อ่อนส่งสาร

๑ แม่เขยขม่ง มันอ่อนไปด้วยไผ่พาน ไม้อ่อน
 ส่งสาร อ่อนใจพระราชมารดา ยังใครที่ไหนจะ
 ไปท่ง ยังใครที่ไหนออกไปหา กุจะเคียดห่อผ้า

ตามหลังผู้ชายไปเร่นอน ยังใครที่ไหนจะเด็ดฟูก
ยังใครที่ไหนจะเด็ดหมอน จะพาชายไปเร่นอน
ให้ขายหน้าพระราชมารดา

๑ เมื่อนั้น นางแก้วเกษณผู้ดีพา ครั้นนางมด
ได้ซึ่งปีกหาง ได้แต่ดักอย่างวางเข้ามา องค์ไท
พระราชมารดา มีข้าก็พาเอาปีกไป ฯ เช็ด ฯ

๑ ครั้นถึงห้องใน นางแม่ได้สดกประตุไว้ นาง
ได้กตอนประตุยงค์ มีให้ผู้คนเข้าไปได้ นาง
มาเห็นดเห็นอยเมื่อยกาย โฉมฉายหัดบัตินิทรา

๑ เมื่อนั้น นวดหางพระพิศรุตา พัดพิมพัด
พัดจรัศนภักดา คัดหน้าเอนดูมโนห์รา มาเราจะ
คิดประการใด วันนั้นเห็นเจ้าไม่ได้ไป จะคิดอย่าง
กระไรละน้องอา

๑ พังพิงเทวเจ้าพร้องร้องตอบมา องค์ไทพระ
ราชมารดา พระแม่แกชิงเอาปีกไว้ มาเราจะคิด
ประการใด พี่ช่วยคิดให้น้องรา

๑ เมื่อ^๕นั้น โฉมนวดพระพิศรัจจุตา เจ้าอย่าได้
ทุกข์เลยน้องยา ตัว^๕ก็จะตักเขวมา^๕ให้^๕ พี่จะเข้า
ไปตักมาได้ เจ้าสายสุดรักของพี่อา

๑ ค่อยค่อยย่อง นางเจ้าค่อยย่องเข้ามา โฉม
นวดพระพิศรัจจุตา มีช้ำก็ย่างวางเข้าไป ๗ เพดง ๗

๑ บัด^๕เดี๋ยว^๕มี^๕ทัน^๕หึง^๕ นางเจ้ามาถึงประตูไฉ่ ย่าง
มาเจ้าก็ย่างไป นางย่างแต่ซ้ายมาหาขวา กุจะ
เข้าไปก็ไม่ได้ นางไทกอยหัดง้อออกมา มาบอก
เจ้าสุดทอง โฉมน้องผู้^๕เจ้า^๕มโนห์รา ไผชนนต์
พระมารดา มันคงตรึงตรา^๕เป็น^๕เหตุ^๕ใจ^๕ วน^๕นี้^๕
จะคิด^๕ประการใด^๕ จะได้^๕ไป^๕เล่น^๕พระคงคา

๑ เมื่อ^๕นั้น โฉมนวดผู้^๕เจ้า^๕มโนห์รา ไผชนนต์
พระมารดา ๐ ใ^๕วัน^๕งาน^๕ช้า^๕จะ^๕แก้^๕ให้^๕ โฉมเจ้า
มโนห์ราแม่^๕นาง^๕ไท มีช้ำก็ย่างวาง^๕มา^๕ไฉ่ นวด
นางจึง^๕ร้าย^๕พระคา^๕กา มีช้ำก็เป่า^๕ตม^๕ไป ไผชนนต์
ชั้น^๕ใน^๕ จึง^๕หลุด^๕ออก^๕ไป^๕มิ^๕ได้^๕ช้า ๗ รัว ๗

๑ โฉมเจ้ามโนห์รา แม่กตบ์ออกมาที่เกยไชย
เร็วเร็วไวไว โฉมนวดพระพิศรัจจุตา

๑ ค้อยค้อยย้อย นางเจ้าค้อยมอยย้อยเข้ามา
โฉมนวดพระพิศรัจจุตา มีช้ำก็ย่างวางเข้าไป ครั้น
ถึงห้องใน นางเจ้าคว่ำไปคว่ำมา นางมาตัว
ด้นมอด้น กตวองค์ทรงธรรมพระมารดา แดไป
แดมา ฉายาก็คคว่ำเอาปีกได้ เอามายืนให้ แก่
องค์ของโหมไค้ชา

๑ เมื่อนั้น โฉมนวดผู้เจ้ามโนห์รา ได้ปีกได้
หาง ทั้งเจ็ดนวดนางขาวฟ้า เจ็ดนางฉายา พา
มาแต่งตัวที่เกยไชย ครั้นแต่งตัวเสร็จ เจ็ดนาง
ก็ชวนกันบินไป ๆ เชิด ๆ

๑ เมื่อนั้น โฉมยงนงคราญมาลาไท ได้ยิน
ครันครันมีหัวไม้ไผ่ ทราวมไยแม่กตบ์นั้นขึ้นมา
กูงับปีกไว้มิให้ไป เดี๋ยวไรมันดังเป่นหนักหนา
ว่าแฉ้วเท่านั้นมีทันท้า พระมารดาคว่ำหาจูงเร็วไว

หาจบไม่พบมีกหาง นวดนางก็มาเร่งตกใจ คัว
 กูไม่ดื่มไม่พดงตั้งไว้นี้ อ้ออุ้มมันมาดักเอาไป
 อ้อครุจุตาอ้อจิงไร อ้อดอกว่องไวลัดไปได้ คนอื่น
 คนใดมันไม่ดัก อ้อพิด้ดักจะดักให้ กัดับมากจะดัก
 ให้แทบตาย จับได้ไม่ไวมันเคยนา กูจะดักทั้งคัว
 ให้หัวแตก ให้แตกไปทั่วทั้งกายา อ้อตุกจิงไร
 ใจมันกล้า กูจะพล้วหัวขาให้หน้าใจ

๑ ว่าพตาง นวดนางย่างมาที่เกยไชย นางเบ็ด
 พระแกลดเตตุไป เห็นองค์อรไทยมโนहरา อ้อ
 จิงไรก็บินไปเสียแล้ว นางแก้วร้องให้พ่ายหน้าคา

๑ เมื่อหน เจ็ดนางสุวรรณกัถยา บังอรร้อนไป
 ในเงหา โทดเที่ยงมันมาอยู่ไรไร ๗ เชิด ๗

๑ ครนว่ามนโกลดซ้ายดระดรง ขวนกันคิ้วร้อน
 ดงไป วรรณชั้นบานดำราญใจ คิ้วงตงไปมิได้ซ้ำ

๑ เรื่องราวจะกล่าวพระบทไป นายบุญขุนพราน
 ๗ ทฤธว่า นอนงุดคุดคู้เญคอยู่ท่า ช้านานมาได้หาย

ราตรี แดเห็นดวงนางสว่างใจ เป็นกระไรเป็น
 กันในวณนี้ ใจนี้คักคักดังอศศิ จับตลิ่งหนึ่งมีอยู่
 เกรียวกราง แสงตัวเขาไว้มิให้เห็น ระวังตัวเย็น
 เมื่อเห็นดวง เหลือบตาชำเลื่องดูขาวขาว ยึดคอ
 ยาวยาวดูขาวฟ้า ฟุบกับกระหยบเงียบมิเกรียบได้
 เข้าแค่แดใจพอหมายหน้า ให้พระวงหงส์รักนาง
 ขาวฟ้า รูปร่างช่างมาหน้างามงาม อดเข้าเพรา
 งามมิได้กิน ทงหลายหลายตั้งมาอ้อมหนาม ในจักร
 พระวงหงส์ตาม อยากกินมะขามกั้นน้ำตาย
 ถึงเคียวไม่ออกจะทอกลกั้น อ้อยแถมแถมคั่นพอ
 ขึ้นได้ ฟุบกับกระหยบนิ่งแข่งตัวไว้ โกรทกรากไม้
 ได้จะเสียที่ คอยเมื่อมันดงตรงคงคา นางไฉกริยา
 ของมันดี ถูกที่หญิงชั่วตัวอปรี่ จะพาไปบุรีเตี้ย
 ที่หนา ถูกหญิงที่ไว้ ไม่ชอบกต ไม่ได้สักคนก็อย่า
 รา เขาจะติณมานินทา เขาจะว่าพรานป่าคนไม่ดี
 จะเป็นกระไรก็ตามที่ จะคอยดูเทวีให้เต็มตา

๑ เมื่อนั้น ใจคนนางสาวสุวรรณก็คิดว่า มาถึงสระ
 สระพระคงคา จะมีกิริยากั้หาไม่ เปิดช่องพระ
 ภูษากองเขาไว้ ขวนกันโถมตงในคงคา ลำมุด
 ครันผุดขึ้นมาได้ ร้องเรียกโถมฉายมโนห์รา เจริญ
 ตงมาเกิดนางน้องรัก จะอยู่ช้านักว่ากระไรนา
 เจริญตงมาเกิดนะเทวี ผู้ชายที่มันไม่มา แต่แรก
 เราอยู่ใกล้พ่อแม่ มันมายั้ก็คว้นหน้า เมื่อเรา
 มาใกล้พระมารดา มันนั่งช้ำอยู่ว่ากระไร เรา
 จะเด่นให้สบายคตายใจ อยู่ช้ำว่ากระไรไม่ตงมา
 ๑ "เมื่อนั้น เสด็จวรรณขวัญเข้ามโนห์รา บอกแก่
 พระพิศริจดา น้องไต่ยขึ้นมาเหมือนเดิมคน แม่
 แท้แก่อยู่ตรงนี้ พุดจาพาที่เป็นหตายหน หยุด
 ยิงนั่งทราบเหมือนดำบคน แพร่งพรายหตายหนหน้า
 ขนพอง พระพรอยข้งมาฟังน้อง ชำกุดวขนพอง
 เปนหนักหนา

๑ เมื่อئ� โฉมนวดพระพิศรัจดา ว่าเจ้าโฉม
 ทรุมโนห์รา หกนางนยามาแล้วหุ เตียงหมกกระ
 ว่ามาตตาน นกรงหงษ์ห้าร้อยชานคู้ นกจิ้งตัง
 กองมันร็องอยู่ ชนห่มหม้อกขุไป โน่นแน่นก
 เจียกมันเรียกกูก โพรระตุกมันกินซึ่งตุกไทร นก
 จิ้งตังกองมันร็องไป ถึงข้างกตางไพรมันกร็อง
 กระต่ายกระเตนเม่นหม่ม ฝูงสัตว์มากมัตังมี
 กอง เคตาคูอยู่กันบางชนร็อง หงฝูงยงทองกัก
 กองมา พังพ่อยากตัวหม้อสัตว์บ้า เขียวเกิดอย่า
 ข้าพระเทว

๑ เมื่อئ� โฉมนางมโนห์รามารศรี นางเจ้าได้
 พังถ้อยคำพิ เทวเจ้านักอยู่ไปมา ข้าจะให้ภูมิ
 ฐานทานเจ้าที หงนางขรรณเมษดา ข้าให้พระ
 ไพรในคงคา เมตดาอย่าได้มาถือใจ ข้าจะตง
 ตรงในวณ เมตดาปราน้อย่ามีโทษ เจ้าน้ำเจ้า
 ทำสุราโดย อย่าได้ถือใจขัดขวาง ประกำสแล้ว

เท่านั้นนางโฉมยง ปลดเปิดเครื่องทรงลงวาง
 ทราวมข่มห่มผ้าสไบบาง เห็นหม่รางวัล่างงดงาม

๑ เมื่อเห็น นวดนางพระพิศรัจจุตา ว่าเจ้าโฉมครุ
 มโนห์รา มาเราจะเด่นกระไรดี เเด่นให้ด้บาย
 กล้วยทุกซ์ เเด่นให้ด้นุกในวันนี้ จะเด่นให้ชันกัน
 ดักที่ เเด่นกันให้ด้นุกจริงจริง มาเราจะวิ่งถึงชิงเต่า
 ข้างโน้นนะเจ้าเป็นแดนพี ข้างนี้เป้นแดนเจ้าห์ เเด่น
 ถึงชิงเต่าเสมื่อนกัน ถ้าใครวิ่งเร็วไปข้างหน้า ถ้า
 ใครวิ่งช้าอยู่หลังนั้น เอาบัวเป็นเต่าเข้าชิงกัน
 ชยิกได้ผายผืนกันไปมา

๑ เมื่อเห็น โฉมนวดพระพิศรัจจุตา บอกเจ้าโฉม
 ครุมโนห์รา มาเราจะเด่นปลาดงอวน ขั้วผุดสุด
 ท้องน้องเป้นบ่ตา ตอยต้องท่องมาเจ้าหน้านวด
 จะชิงมื่อกันไว้เป้นสายอวน คือทำหน้านวดเจ้า
 ต้องมา ออกหน้าทีใครจับตัวได้ คุณตัวเอาไว้ว่า
 ได้ปลาด

๑ เมื่อนั้น เสด็จบรรณขวัญเจ้าจ๋ามโนห์รา เปน
ปลาทะเพียนทองดองน้ำมา คือตั้งพระยาราชหงษ์
ทอง ต้องเข้าไปในอวนชวนให้ร้อง มีก้องในสระ
พระคงคา ฯ เพื่องนี้ ฯ

๑ บัดนั้น นายบุญขุนพรานทฤศา เพื่อนจึงตัด
แดงแฝงป่า ดื้อคอออกมาจากโพรงไม้ ดากกุง
ดากไถ จึงตั้งอ้ายนาคนาคา ถัดนั้นอ้ายนาคเฮย
เขาเรียกสะด่านทานภริยา ยักดุ่มหน้ารา ไรหน้า
มันทนเพลิง รูปร่างมุกเหมือนหมูป่า นมมันยาน
อูเตงเตง ยักดุ่มทนเพลิง นาคเฮยจะคต้องเอา
ไปไหน เปนหญิงแทรกถูก ตะไฟกมันร้อนเหมือน
ไฟ จะคต้องเอาไปไหน เหวยเหวยอ้ายนาคนาคา
ถัดนั้นอ้ายนาคเฮย ชมภูห้อยบ่า นางนั้นแดหนา
คต้องมาให้ได้ ถ้าผิดนางไท กูจะกินทั้งแป
นายมิ่งอยู่ไกล ใครจะมาเห็น กูจะกินทั้งแป
กูจะมิ่งพะแนง กูจะดับหัวห้อย เตือดีย้อยแดง

แดง กุระบังพระแสง กุระกีนคนเดียวกุระเคียว
 กรบกรบ กุระเคียวเกรียวเกรียว กุระกีนคนเดียวกุระ
 เหวยเหวยอายนาคนาคา

๑๐ ตั้งแต่นั้นหมิ่นช้ำ ปลัดอยนาคนาคามา
 ยืมหัว นาคจึงเตื่อยตงในคงคา นาคจึงว่าอย่า
 อยู่ร่ำร่ำ นายพรานจึงเค็ดเขาใบบัว บิดหัวอาย
 นาคนาคา นาคเขี้ยวเข็วเข้าคันทันช้ำ นาคตาย
 เข็วเข็วเข้าคันทันช้ำ ๗ เช็ดฉิ่ง ๗

๑๑ เมื่อหน้ เศวตวรรณขวัญเข้าแจ่มโนห์รา ตก
 ใจควัดันขวัญหน้ ขวัญน้องเกิดพิศรัจจุตา อะไรมา
 รัตเอน้องไว้ คายคายทั้งดั่งของบาทา มันมารัตไว้
 ตรึงตรา จะยกบาทาก็ไม่ไหว นางมาตระหนัก
 ตกใจ อรโหระควัดันดั่งคัปดา ๗ โอต ๗

๑๒ ศรัจจุตาตกใจอะไรตระนอง นางเจ้าก็ต้องเข้า
 มาหา เร็วเร็วมาช่วยเอาน้องช้ำ โฉมแจ่มโนห์รา
 แม่ดำแดง จึงองค์พระพิศรัจจุตา ตัวแก่ก็เป็นคน

เร็วแรง นางจึงดำน้ำลงไปดู พบงม้นรัดอยู่
ที่แข็ง แต่เห็นท่อนวดตาอยู่แดงแดง รัดแข็งอยู่
ผูกมาไวไว

๑ พังศรีจุฑา ชวนกันว่ายมาจางเร็วไว นางหนึ่ง
ดำน้ำลงไปดู คว่าพบหัวงูกัดใจ นางจึงผูกมา
ด้วยเร็วไว ต่างต่างตกใจมาร้องให้ ไม่รู้ที่จะทำ
อะไรได้ ร้องให้อยู่ในซึ้งสระศรี ฯ โอใด ฯ

๑ นาคเขียวนาคดำ มั่นคิดกันอยู่เคียงอิง
ตัวกจะรัดอยู่ที่ไหน มิให้เทวหนไปได้

๑ บัดเดียว นาคเขียวก็ผูกขยิกได้ ถกคอ
แบนกระหวัดรัดเอาไว้ ทั้งหกนางไท่ว่ายน้ำ

มา... ฯ เชิด ฯ

๑ เมื่อนั้น เสด็จวรรณขวัญเข้าเจ้ามโนห์รา เรียก
พี่ชายวายให้กลับมา ดูใจน้องราหณาพิเอย น้อง
นี้จะตายในคงคา น้องจะได้เห็นหน้าคนใดเคย
หยุดทำนองก่อนพระพิเอย จะได้ถึงความถึงมารดา

ปราสาทของน้องพระพี่เอ๋ย อย่าให้พระแม่แก่ไว
 ข้า ให้แม่แก่ทำเป็นศาตา ให้ยักษ์บูชาแก่เจ้าไท
 ให้แก่ทอดสะพานด้วยไม้แก่น ให้แม่ทำด้วยไม้
 ไม้ ให้แก่ทำบุญตั้งไป ยังเมืองสุวรรณคัพผก
 พ้า ฯ โอต ฯ

๑ เมื่อ^๕นั้น ทังหกนารีได้^๕ภา ได้^๕ฟังนางตั้ง^๕หตั้ง
 นาค นายามิใครจะจากไป ครั้นจะ^๕ลงไปหา
 มโนहरา ก็กลัวนาคาเป็นเหตุ^๕ใจ ขวณกันร้อง
 ให้^๕ร่าไร ไศกาอาไโดยริมคงคา ฯ โอต ฯ

๑ บัด^๕นั้น นายบุญขุน^๕พรานทฤดา ออกจาก
 โพรงไม้มิได้^๕ข้า ร้อง^๕หวัชชา^๕แล้ว^๕ว่าไป ร้อง^๕ว่า^๕งู
 เขี้ยว^๕อ้าย^๕งู^๕ตาย เริง^๕คต^๕าย^๕ซึ่ง^๕นาง^๕ทรา^๕ม^๕ไว^๕จะ^๕รัด
 ไว^๕ให้^๕ข้า^๕ว่า^๕กระ^๕ไร คต^๕าย^๕ค^๕ัน^๕ทรา^๕ม^๕ไว^๕จะ^๕เสีย^๕เกิด^๕นา

๑ นาค ได้^๕ฟัง^๕ค^๕ัด^๕นาย^๕พราน^๕บ^๕า ตระ^๕หน^๕ก^๕ค^๕ก
 ใจ^๕เป็น^๕น^๕ัก^๕ห^๕นา เกิด^๕อ^๕น^๕ค^๕ต^๕าย^๕บา^๕ทา^๕นาง^๕ทรา^๕ม^๕
 ไว^๕ ฯ รัว ฯ

๑ มิช่า นาคเตื่อยมาหา นายพรานไพร

๑ พรานป่า จับมุกนาคาได้ยามใหญ่ เพื่อนจึง
เดินมาบัดเดียวใจ พรานไพรจึงหยิบเอาบีกหาง
ระรันทันใจเป็นนกหนา เครื่องทรงนางฟ้างวม
ต่างต่าง นายพรานดีใจมาได้นาง ได้บีกได้หาง
นางสุวรรณ กุเอยกรงให้คนๆ ให้เจ้านายนับ
ถือกุดักวัน กุได้บีกหางนางชาวสุวรรณ ที่นั้นจะ
ได้ดังหัวใจ ยัดใส่ในย่ามมิได้ช้า พรานบุญทฤธา
ร้องว่าไป ชนมาหาพิเกิดศรีดมร โคกกาอาวรณ์
อชู่ว่ากระไร ควันบายเวด้าจะคตาโคด พี่จะพา
นางไปพระบุรี เขยเจ้าชนมาเถิดน้องแก้ว เย็น
ระย้าควแควนองแควพ อย่าไต่เนินชาเดยนา
ชนมาหาพิจงเร็วรา

๑ เมื่อนั้น เหวสุวรรณขวัญเข้าเจ้ามโนห์รา แด
เห็นพรานบุญทฤธา รูปร่างกายาฤว่าผี หน้าตา
หัวออกกรกเป็นชน ดูสง่ากระหว่าคนญานทรี โครง

ห่างคางยาวพันชาวดี้ พยัคฆ์เลื่องดีห์ฤว่าไร
 ความกตัญญูอันพรหมทั้งองค์ โฉมยงเจ้าไม่มีจิตร
 ใจ ตัวฉันรวิรวักด้วยบรรโดย อรไทยเจ้าทรง
 โคกกา ฯ โอศ ฯ

๑ บัดนั้น นายบุญขุนพรานทฤดา เห็นเจ้าโฉม
 ทรุมโนहरา เจ้าไม่ขึ้นมาจากสระศรี

๑ เจ้าขวัญเข้า กัดฟัฟโยเดาเจ้าเทวี เขิญเกิด
 กตยามาตามดี ขึ้นมาหาพิเภกน้องอา ยืนร้อง
 อยู่ไยว่ากระไรน้อง แค้นคคชคของดังโคหนา ขอ
 เขิญเทวบอกพิมา ฤาจะให้พรานป่าไปอัมช เจ้า
 ไม่เจรจาเหมือนบ่าไบ จะดีจะร้ายจะได้รู้ บัด
 เดียวนี้เซตงไปดู่ ดิร้ายจะได้รู้ชงคดี ถกเขมน
 บันเดยวบดเดื่อใจ ทำที่จะดงไปในสระศรี

๑ เมื่อนั้น โฉมเจ้ามโนहरามารศรี ดูเห็นพราน
 ป่าจะจรดี แต่งกายกายจะดงมา

๑ นางทราญไวย ครอบครองรักในใจจินดา กุจะ
แข่งควายไม่สู้ดี • พรานป่ากาดจะยกควา คิดแล้ว
เท่านั้นไม่ทันช้า ดำเนินเดินมามีทันนาน

๑ ถึงฝั่งนั่งตงก้มกราบไหว้ คือดั้นพรันใจกตัญ
นายพราน นางยอประนมบังคมไป พุดจาปราได้
คำอ่อนหวาน ฅนยาทรงพระโกรธได้โปรดเกล้า
เมตตาข้าพเจ้าโดยโปรดปราน บั๊กหางน้องใช้พี่
หม่อมพราน โปรดให้ต๋านเกิดท่านอา น้องจะ
ได้กตัญไปถิ่นฐาน พี่พรานมาได้เอนดูข้า ฤ
พิชิตของเงินทองครา เครื่องทรงของข้าพาเอาไป
วัดเกล้ากำไลทองบั้นดู คาบด้อยห้อยหม้อมไป
เพ็ชรจามรงค์ของข้าพี่พรานไพร พี่พาเอาไปจะ
ใดดี บั๊กหางของข้าพี่พรานป่า ถึงจะขายกินค่า
ก็เต็มที พี่ได้เมตตาปรานี พระดุษย์เย็นแล้ว
น้องจะขอตา

๑ บัด^{นี้} นายบุญขุนพรานทฤ^๒ดำ พังนาง
 โฉมครุ^๓มโนห์รา ขออนุญาต^๔ว่าขอ^๕บึก^๖หาง จึงตอบ
 กัตยานางนารี เจริญพา^๗ทให้^๘บ่วยการ แหวน
 เพ็ชร^๙ร้าม^{๑๐}รงค์^{๑๑}ของ^{๑๒}นง^{๑๓}คราญ คื^{๑๔}คำ^{๑๕}ว่า^{๑๖}ได้^{๑๗}คำ^{๑๘}ควร^{๑๙}เม^{๒๐}ื่อง
 พื^{๒๑}จะ^{๒๒}เอา^{๒๓}ท^{๒๔}ไหน^{๒๕}สุด^{๒๖}ใจ^{๒๗}อา เงิน^{๒๘}ทอง^{๒๙}เด^{๓๐}ื่อ^{๓๑}ผ้า^{๓๒}มา^{๓๓}ก^{๓๔}น^{๓๕}อง
 เน^{๓๖}ือง พื^{๓๗}ก^{๓๘}เท^{๓๙}ย^{๔๐}ว^{๔๑}ใน^{๔๒}ป่า^{๔๓}ได้^{๔๔}ความ^{๔๕}ยาก ต^{๔๖}ก^{๔๗}ระ^{๔๘}กำ
 ดำ^{๔๙}บาก^{๕๐}ได้^{๕๑}ความ^{๕๒}เค^{๕๓}ื่อง ท^{๕๔}น^{๕๕}อด^{๕๖}ท^{๕๗}น^{๕๘}อย^{๕๙}าก^{๖๐}ดำ^{๖๑}บาก^{๖๒}มา
 ถ^{๖๓}อด^{๖๔}ต^{๖๕}ด^{๖๖}ค^{๖๗}ด^{๖๘}ป่า^{๖๙}หา^{๗๐}บุญ^{๗๑}เร^{๗๒}ื่อง พื^{๗๓}จะ^{๗๔}พา^{๗๕}เจ้า^{๗๖}ไป^{๗๗}ให้^{๗๘}คร^{๗๙}อง
 เม^{๘๐}ื่อง เน^{๘๑}ื่อ^{๘๒}บุญ^{๘๓}เร^{๘๔}ื่อง^{๘๕}อย่า^{๘๖}เค^{๘๗}ื่อง^{๘๘}ช้า จะ^{๘๙}พา^{๙๐}ไป
 ถ^{๙๑}ว^{๙๒}าย^{๙๓}พระ^{๙๔}พ^{๙๕}ิน^{๙๖}นี้ พระ^{๙๗}ภ^{๙๘}ม^{๙๙}ี^{๑๐๐}เช^{๑๐๑}อ^{๑๐๒}เป็น^{๑๐๓}นาย^{๑๐๔}ของ^{๑๐๕}ช้า จะ^{๑๐๖}
 ได้^{๑๐๗}คร^{๑๐๘}อบ^{๑๐๙}คร^{๑๑๐}อง^{๑๑๑}พระ^{๑๑๒}ภ^{๑๑๓}าร^{๑๑๔}า ไป^{๑๑๕}ด^{๑๑๖}้วย^{๑๑๗}พ^{๑๑๘}ีย^{๑๑๙}า^{๑๒๐}เก^{๑๒๑}ิด^{๑๒๒}เท^{๑๒๓}ว^{๑๒๔}ี มี
 ให้^{๑๒๕}ม^{๑๒๖}ค^{๑๒๗}ด^{๑๒๘}แม่^{๑๒๙}ข^{๑๓๐}ัด^{๑๓๑}ใจ จะ^{๑๓๒}ให้^{๑๓๓}เป็น^{๑๓๔}ไ^{๑๓๕}หญ^{๑๓๖}ใหญ่^{๑๓๗}ใน^{๑๓๘}บุ^{๑๓๙}รี ต^{๑๔๐}ู^{๑๔๑}ร^{๑๔๒}น
 ท^{๑๔๓}ร^{๑๔๔}ง^{๑๔๕}ค^{๑๔๖}ัก^{๑๔๗}กิ^{๑๔๘}พระ^{๑๔๙}จ^{๑๕๐}ักร^{๑๕๑}ู้ เห็น^{๑๕๒}นาง^{๑๕๓}เท^{๑๕๔}ว^{๑๕๕}ี^{๑๕๖}จะ^{๑๕๗}ดี^{๑๕๘}ใจ

๑ เม^{๑๖๐}ื่อน^{๑๖๑}นี้ โฉม^{๑๖๒}เจ้า^{๑๖๓}ม^{๑๖๔}โน^{๑๖๕}ห์^{๑๖๖}รา^{๑๖๗}ท^{๑๖๘}ร^{๑๖๙}าม^{๑๗๐}ไ^{๑๗๑}ย ได้^{๑๗๒}พ^{๑๗๓}ัง
 พร^{๑๗๔}าน^{๑๗๕}บ^{๑๗๖}่า^{๑๗๗}ว่า^{๑๗๘}พ^{๑๗๙}ิ^{๑๘๐}ไร โฉม^{๑๘๑}ง^{๑๘๒}า^{๑๘๓}ม^{๑๘๔}ท^{๑๘๕}ร^{๑๘๖}าม^{๑๘๗}ไ^{๑๘๘}ยมี^{๑๘๙}ว^{๑๙๐}า^{๑๙๑}จ^{๑๙๒}า เป็น
 ร^{๑๙๓}้า^{๑๙๔}ว^{๑๙๕}า^{๑๙๖}น^{๑๙๗}ข^{๑๙๘}ก^{๑๙๙}ด^{๒๐๐}อก^{๒๐๑}พ^{๒๐๒}ืช^{๒๐๓}า จะ^{๒๐๔}คร^{๒๐๕}อง^{๒๐๖}ภ^{๒๐๗}าร^{๒๐๘}า^{๒๐๙}ไม่^{๒๑๐}ด^{๒๑๑}ม^{๒๑๒}ค^{๒๑๓}ว^{๒๑๔}ร

บทละครเรื่องนางมโนห์รา

๖๓

จะอธิบายชายหน้าหม่มนคร คตินจะมีแปดถวน
ตกเมียเจ้าฟ้าจะได้ถววด ยัยฉวนชวนชายจะคำดี
พี่จะได้ความอายพดอยชายหน้า พี่พรานป่าจะ
พดอยได้บัดดี พี่คำน้องว่าคิดให้ถิ ไร่พี่ให้คิด
เกิดพี่อา

๑ นายพรานไพร จึงตอบคำไปมิได้ช้า ถ้าเจ้า
ไปถึงพระภารา พระองค์ทรงฟ้าจะปรานี พระ
ด้รณภูบาลผ่านเกล้า ท่านท้าวเชอด้กออกแต่ช
พี่ไม่ถ้อดวงเตยเทว พี่ด้กแต่ช้อออกมาใหม่
พี่คำพี่ว่าเกิดบุญเหลือ ช่างน่าจะเชอพี่พรานไพร
พี่มาพบนางที่สระใหญ่ จะพาเจ้าไปยังไธด้วรรัช
ถวูษพระองค์ผู้ทรงฟ้า เปนนายของชายอด
นักรรรม อย่าได้ทรหวนมาบ่วช้น จอมขวัญ
จะได้เป็นภริยา เขียน้องแต่งองค์ทรงภุษา ควัน
บ้ายเวดามาจะไป

๑ เมื่อนั้น มโนห์รานารัฐศรีได้ ได้ฟังพรานป่าว่า
 พิโร คิดแก่นแน่วใจเป็นนักหนา เหมือนพระกาฬ
 มาผจญในอกทรวง ชดในยไพล่ร่วงอาบภักตรา
 จะเหี้ยมหล้าหาใครสุดใจอา แต่ไหนแต่ไรใครจะ
 ปรานี ครั้นจะแข่งตัวไว้ก็ไม่ได้ พรานไพรใจร้าย
 จะย่ำยี จะได้อุตสุดใครจะคู่ดี เดียงตามบารมีนั้น
 เกิดมา ไพรทายซาตว่าเคราะห์ร้าย กำจัดพัด
 พรายได้พรานป่า พระแม่ห้ามปรามดวงตามา
 ด้วยกรรมเวรมาตามสนอง คิดแล้วโถมยงทรง
 ภูษา หน้าตาเจ้าดังอยู่ฟุ้งฟอง ๆ โอต ๆ

๑ พรานป่า เห็นนางฉายมารำร้อง พราน
 จึงโถมถ้ำดวงสมุทร จะโคกอาวรณ์ไปเดยนา
 ว่าแล้วเท่านั้นมธุรี ข้า จับเอาย่ามผ้ามาตะพาย
 จับเอาหนูไอยดังใจหมาย มือซ้ายถือพรว้าพานาง
 ไป ๆ เชิด ๆ

๑ เมื่อ^๒นั้น หกนาง^๒ผู้^๒เจ้า^๒ทรา^๒มไ^๒วโย หกนาง^๒นารี^๒
บิน^๒หนี^๒ไป ทรา^๒มไ^๒วโย^๒มา^๒ถึง^๒ซึ่ง^๒ภา^๒รา

๑ บ้าง^๒เป^๒ด^๒อง^๒ป^๒ีก^๒หา^๒ง^๒ว^๒าง^๒เอา^๒ไ^๒ว^๒ อ^๒ร^๒ไ^๒ท^๒ย^๒กร^๒า^๒บ^๒
ท^๒ู^๒ต^๒พระ^๒มา^๒ร^๒ดา^๒ ว่า^๒นาง^๒โ^๒ณ^๒ม^๒ค^๒ร^๒ุ^๒ม^๒โน^๒ห^๒์^๒รา^๒ ค^๒อง^๒บ^๒่วง^๒
นา^๒คา^๒พ^๒รา^๒น^๒า^๒ไป

๑ เม^๒อ^๒น^๒น^๒ นาง^๒เท^๒พ^๒ก^๒ิ^๒น^๒ร^๒ุ^๒ม^๒ศ^๒รี^๒ไ^๒ด้^๒ พ^๒ัง^๒ต^๒ก^๒ท^๒ู^๒ต^๒
แจ^๒้ง^๒แ^๒ถ^๒ด^๒ง^๒ไซ^๒ อ^๒ร^๒ไ^๒ท^๒ย^๒นาง^๒ท^๒ร^๒ง^๒ไ^๒ศ^๒กา^๒ ฯ ไ^๒อด^๒ ฯ

๑ ก^๒ด^๒ง^๒เก^๒ด^๒อ^๒ก^๒เด^๒ื่อ^๒ก^๒าย^๒ไ^๒ห^๒ว^๒าร^๒อง^๒ ข^๒ว^๒ัญ^๒เ^๒้า^๒เค^๒้า^๒
ห^๒ม^๒อง^๒เป^๒น^๒น^๒ัก^๒ห^๒า^๒ แม่^๒ห^๒้าม^๒แ^๒ด^๒ง^๒เด^๒้า^๒ข^๒ว^๒ัญ^๒เ^๒้า^๒แม่^๒
แ^๒ล^๒ะ^๒แ^๒น^๒แ^๒ท^๒ไ^๒ม่^๒พ^๒ัง^๒ค^๒ำ^๒แม่^๒ว^๒่า^๒ มา^๒ด^๒ด^๒ด^๒ง^๒ใจ^๒ไป^๒แ^๒ล^๒ว^๒
นา^๒ ค^๒ร^๒ง^๒น^๒มา^๒ร^๒ด^๒ง^๒จะ^๒เ^๒็น^๒ไ^๒ค^๒ร^๒ แม่^๒น^๒ค^๒ง^๒จ^๒ิต^๒ร^๒มา^๒
ค^๒ิ^๒ด^๒ป^๒อง^๒ จ^๒ะ^๒ไ^๒ห^๒เ^๒้า^๒ค^๒ร^๒อง^๒พระ^๒เว^๒ียง^๒ไซ^๒ย^๒ มี^๒ก^๒ร^๒ร^๒ม^๒
จ^๒ำ^๒พ^๒ร^๒ำ^๒ก^๒มา^๒จ^๒าก^๒ไป^๒ เ^๒็น^๒ด^๒ง^๒พ^๒ง^๒ไ^๒พร^๒น^๒ำ^๒เว^๒ท^๒นา^๒ ไ^๒้อ^๒
เ^๒้า^๒ม^๒โน^๒ห^๒์^๒รา^๒ของ^๒แม่^๒เ^๒ย^๒ ไ^๒ม่^๒เค^๒ย^๒จ^๒าก^๒แม่^๒ไป^๒เ^๒ย^๒นา^๒
พ^๒รา^๒น^๒ป^๒ำ^๒พา^๒ไป^๒เ^๒็น^๒ใน^๒ป^๒ำ^๒ ก^๒ิ^๒น^๒แ^๒ต^๒้ำ^๒ตา^๒ไ^๒ม่^๒เ^๒็น^๒ว^๒ัน^๒

มารดาครวญคร่ำมาร่ำพรรณ จอมขวัญก็ทรง

ไศกา ๑ โอค ๑

๑ เมื่อ^๕นั้น ท่านท้าวทุมพรนาถ ได้ยิน^๕นมเหษี
ภริยา เจ้าฟ้าเสด็จมาเร็วไว ท้าวตรัสถามพัตน์
มัทนชา เดี๋ย^๕อังกิ่งจำเป็นไฉน

๑ บัด^๕นั้น ทาษาข้าสาวของท้าวไท กราบ^๕ทูลไป
พัตน์มัทนชา ว่าเจ้ามโนห์ราเด่นสระใหญ่ ต้อง
บ่วงนาคาพรานพาไป หกนางทรมไวยบินหนีมา

๑ ท้าวฟังสาวใช้เฉื่อยไซ ตระหนกตกใจเป็น^๕นัก
หนา องค์^๕ฉันท^๕ขวัญ^๕บิน^๕ขึ้น^๕กายา ดัง^๕ควัก^๕ดวง^๕ไฉนา
ของ^๕พ่อ^๕ไป ดุ^๕จิต^๕ร^๕ลุ^๕ค^๕ิด^๕พระ^๕บิดา แต่^๕คำ^๕ได้^๕ฟ้า
จะ^๕หา^๕ไหน มโนห์รา^๕ไฉ^๕ม^๕ง^๕าม^๕เจ้า^๕ท^๕ราม^๕ไฉ^๕ว^๕ จาก
อก^๕พ่อ^๕ไป^๕เสีย^๕ฉ^๕ว^๕นา จะ^๕เดิน^๕ก^๕ด^๕าง^๕ไฟ^๕ร^๕ลุ^๕ค^๕ิด^๕ใจ^๕อา
ตูก^๕ยา^๕ของ^๕พ่อ^๕เจ้า^๕ไม่^๕เคย ๑ โอค ๑

๑ เมื่อ^๕นั้น เกษ^๕น์^๕ไฉ^๕ม^๕ง^๕าม^๕เจ้า^๕ท^๕ราม^๕เชย คร^๕น^๕
ได้^๕ส^๕ม^๕ป^๕ระ^๕ด^๕ิม^๕ท^๕น^๕ชา เจ้าย^๕ง^๕ไศกา^๕ไม่^๕เด^๕บ^๕ย ออก

แน่นแค้นใจกระไรเลย ว่าพระคู่เซยผู้ดามี หน้า
ใจแค้นแค้นทะนุโทษ ช่างทำปึกให้นางเทวี ทุก
วันเวลายามราตรี นางเทวีบินเล่นบนเวหา ตระ
กว้างกตางไพรที่ในป่า แนะนำอุกยาใช้ให้ไป

๑ พังนาง ดำริตรัดพลางทางปราได่ ไปดัดมา
ดีเจ้าพี่อา จะโกรธโทษว่าพี่เมื่อใด กรรมของ
เรามากจากกันไป เปนกรรมจำประโดยให้ผิด
กัน ชนหมากพระพรหมมาชอกด้าว จะให้ตก
เต้าไม่ลงดิน หนักหน่วงหวงไว้ไม่ให้ขึ้น อย่าขึง
โกรธโทษกันเลยน้องอา ชตาโฉมตรูอยู่ไม่ได้
โหรมันทำนายแต่ก่อนมา โฉมตรูมิได้อยู่การ
ตามุจรรณเวรอาอย่ารำไร พังคำพี่ว่าอย่าไค้ไค้
กรวดน้ำให้เจ้าแม่ผดไป บุญยังไม่ตายเจ้าตาย
ใจ ไม่ช้าเทวไรจะพบกัน พังคำพี่ว่าอย่าไค้ไค้
อย่าอาวรณ์ร้อนโรคเลยจอมขวัญ ฯ เจรจา ฯ

๑ บดินน์ นายบุญขุนพรานทหารขยัน พานาง
 ทรามไวยเข้าไพรวัน รกรุกบุกบันในอริญา
 นายพรานฟังไม้มีที่ขัดขวาง เอนคุดนวดนางเป็น
 นึกหนา พานางสาวสวรรค์กัถยา ถอดดัด
 ตัดเข้ามาในไพร

๑ เมื่อนั้น มโนห์ราหนีตัวได้ ตามนายพราน
 บำมาในไพร อรไทยเจ้ากินแต่น้ำตา เห็นดเห็น้อย
 เมื่อยคุดทวดกายา จะยกบาทาก็ไม่ไหว

๑ นางเทวี คริธว่าพระพี่นายพรานไพร น้องเดิน
 ไม่ได้ทำไฉน พรานไพรได้โปรดเห็นอเกษา ไซ้
 พี่พรานป่าของน้องเขย ตัวน้องไม่เคยมาเดินป่า
 เปนสาวชาวสวรรค์ในชนฟ้า ตัวข้าไม่เคยได้
 เดินดิน ผ่าคูดของน้องแตกพุพอง แดกซ้ำ
 เปนหนองพองไปสิ้น เห็นจะบรรดาไปแน่จึ่ง
 ที่ไหนจะถึงพระเวียงไชย ถ้าพี่พรานน้องหนา ตั้ง
 ฝึกให้ช้ายาคกใจ น้องจะได้เดินตามพี่พรานไพร

เห็นใจจะถึงพระบุรี โอยพิพรานป่าของน้องเอ๋ย
อย่าตกใจน้องเถยหม่อมพี่ พี่ได้เมตตามาปราณี
ปักทางน้องนพให้มา แลวพิพรานป่าเดินนำไป
ข้าใช้จะบินตามพี่ยา พระพี่ได้โปรดเกล้าเกษ
ตั้งปักทางมาบัดเดี๋ยวนี้ พึงคำน้องว่าพิพรานไพร
เห็นใจจะถึงพระบุรี พี่ได้โปรดเกล้าข้าเจ้าน
เมตตาปราณีน้องเกิดมา ฯ เจริญ ฯ

๑ บัดนั้น นายบุญขุนพรานทฤดา ได้ฟังโหม
ครุมโนहरา ขออนวอนว่าขอปักทาง พรานมี
วาจาจึงว่าไป เจริญปราได้ผิดที่ทาง เขี้ยว
เท่าเอาไวเจ้าเอวบ้าง จะให้นางนงคราญได้ฤ
นา เต็มมือปลดปล่อยปลาไหลให้ดังคม ขุดงมที่
ไหนสุดใจอา ตัวพมิใช่คนใบ้บื้อ เจ้าอย่า
เจริญให้บวชที่ ถ้าเดินไม่ได้เจ้าทรมไว พี่
จะอุ้มตายใจไปบุรี ที่จะตั้งปักให้มิใช่ที่ เจ้า
อย่าหลอกพี่เถยน้องอา ถึงเดินมิได้เจ้าตายใจ

ที่จะส่งบีกไปอย่าส่งกา พี่จะส่งเคราะห์เจ้าเทวี

นงคราญมารศรีเร่งเดินมา ตะวันบ่ายใกล้จะค่ำ

พระเวดา โคถึกมฤคาร้ายราว แรดช้างกวาง

ทรายมากหกลายพัน รกรุกบกบันไม่ถอยหนี มีด

ค้ำในดงป่าพงพี พนศิดมาก็น่ากลัว มันมาพบ

พานมารศรี ตัดหัวร้ายราวมิใช่หัว เตือต่าง

กต่างป่าที่น่ากลัว มาประคับพบตัวมันกัดตาย

อดล่าให้เดินมาเกิดทรมานไฉน ถึงคั่นพระไตรดัง

ใจหมาย นงคราญมารศรีพึ่งพี่ชาย พอได้

เพดาจะอาไศรย

๑ นางเทวี พึ่งพรานพาทักขยัดใจ นางค่อย

ยุรยาตรนาคกรายไป มาถึงคั่นพระไตรมิได้

ซ้ำ ๆ เจริศ

๑ บัดนั้น นายบุญขุนพรานทฤดา ปลดข้อมถง

พด้นมิติน้ำ พรานป่าตัดไม้มาเร็วพด้น เรียบ

เข้าเป็นหางมิได้ซ้ำ พรานทำเผือกปลาให้แข่งขัน

เสร็จแล้วบัดใจจงไวพจน์ เขิญนางจอมขวัญขึ้น
นั่งใน ขอเชิญพญารักหฤศพักก่อน ให้ก่ด้าย
หายร้อนเกิดอรไทย

๑ มโนห์รา ได้ฟังพรานป่ามาปราได้ นางจึง
ย่างเท้าก้าวขึ้นไป อาไศรยในห้างที่ก่ด้างดง

๑ พรานไพร จุตไค้ก่อไฟเร่เตี้ยวตั้ง พัทธกะ
รักษานางโฉมยง กัดวังนางจะตงหลบหนีไป

๑ นายพรานป่า นั่งเฝ้าฉายาไม้หัดบโหด นั่ง
ตมอศค้ที่ก่ดงไฟ นั่งโหลโงกไปไฟราตรี

๑ เมื่อนั้น โฉมเจ้ามโนห์ราमारศรี นอนอยู่ใน
ห้างก่ด้างพงพี นางเทวจักรวณครำรำไร ใ้อพระ

มารดาของข้าเจ้า พัทธก่ด้างจะอาไศรย พระ
ชนนรุแทแนแกใจ ว่าได้พรานไพรจะไค้กา แม่

ห้ามปรามไว้ตอไม่ฟัง ดุคันทุตั้งเป็นนักหนา

ปานฉนั้นทรงฤทธิพระมิดา รัชชาวตูกยาจะไค้ฉู้ ได้
ยินจักระจันเรไร้อง ด้นน้มีก้องในพงพี เสมือน

เดียงบีโชนโนบุรี เหมือนเดียงมโหรีเพราะวังเว
 แด่ก่อนเคยฟังแต่เสภา ฟังเดียงด้วบัวร้องระเบง
 เสนาะเพราะพร้องค้องบทเพลง วังเวงพระไทย
 นางเทวี แต่นางครวญคร่ำมารำพรรณ ไศกศัณย์
 อยู่ในยามราตรี ไศกเศร้าไศกามาหมองศรี เทวี
 มิได้มาหลับใหล แต่นางครวญคร่ำรำพิไร จน
 พระอุไทยสว่างศรี

๑ รุ่งราง พระอาทิตย์สว่างกลางพงพี พราน
 บุญทฤธำพนาคี ร้องเชิญเทวีไถลงมา เชิญ
 ลงมาเกิดนางน้องแก้ว รุ่งขึ้นมาแล้วแก้วพ้อ
 เราจะเข้าไปในถ้ำ ฟังคำพ้อว่าเกิดเทวี

๑ เมื่อนั้น โฉมเจ้ามโนห์ราमारศรี ฟังนาย
 พรานบ่นมาพ้อ โฉมศรีเค็ดนอนองค์เจ้าลงมา

๑ ลงมาถึงพื้นบัลลังก์ พรานไพรใจดีมีวาจา เชิญ
 น้องแต่งองค์ทรงภษา จะไปถ้ำพระเวียงไชย
 ว่าแล้วเท่านั้นมิทันช้า พรานบ่นนำนำเดินคดไคด

พรานแล้วพรานทางหนทางไป บัดใจถึงไร่ที่ชาย
น้ำ ฯ เชิด ฯ

๑ พรานน้ำจึงบอกนางเทวี ไร่^{นี้}อยู่นอกพระ
ภารา จะหยุดอาไศรยก่อนเกิดนา พอหทัย
เลื่อยต่ำจะคดาคด

๑ มโนห์รา ฟังพิพรานว่ากดีใจ นองเห็นน้อย
เลื่อยต่ำสุดอาไศร ยกหยุดอาไศรยก่อนเกิดนา

๑ พรานไพร ฟังนางทรมไวยคิดเมตตา พา
เจ้าเข้าไปมิได้ช้า ถึงที่เคหาต้องค้ายาย ครน
เข้ามาถึงซึ่งเคหา พรานไพรใจรักดำถ่วงภิปราย
บรรดาชาวไร่อยู่แค่นี้ ช้าช้าจะบอกให้เข้าใจ

๑ ค้ายายได้ฟังแห่งนายพราน งุ่นง่านลงมามากด้วย
เร็วไว เชิญนางให้ขึ้นบนเคหา * ต้องราตรระหนก
มาตกใจ เลื่อยต่ำคดาคดบุให้อรไทย ค้ายาย
ถามไถ่อยู่ไปมา เจ้าบุญพ่อพามาแต่ไหน รูป

ทรงทราบไว้งามนักหนา ฤๅว่าพัดพรากจาก
เมืองมา พ่อไปได้มาแต่แห่งใด

๑ พรานป่า พังยายกะตามาถามไถ่ ครั้นไม่
บอกเล่าให้เข้าใจ ชาวไร่ไม่กลัวซึ่งอาญา นวล
นางเจ้าอยู่เมืองไกรลาส ไคตคดาศ์ลงมาแต่
เมืองฟ้า ทั้งเจ็ดนารีพระธิดา ดงดรงคงคา
ชลาลัย ฉันท้องมาได้แต่ฉายา ทั้งหกเชษฐา
บินหนีไป ฉันทจะพาโฉมงามเจ้าทรมานไว ไป
ถวายท้าวไทพระสุชน คาไปบอกกตัญญูชาว
ไร่ พาตุกกตัญญูมาไวอย่าเหลือหลง มาอยู่เป็น
เพื่อนนางโฉมงาม เป็นของต้องประดังคนนักหนา
ผู้ชายให้มาอยู่ห้อมล้อม อย่าให้คนปลอมแปลก
เข้ามา คาไปบอกกตัญญูว่า ถ้าใครไม่มาจะ
เขียนดัด จะให้นางส่ายคตตายกายา ที่นาง
เดินมาแต่ไพร่ศรี จะหยุดอยู่ช้าสามราตรี จะ
พวเทวเจ้าเวียงไชย

๑ ชาวไร่ ได้ฟังคำนายก็ตกใจ ลงจากเคหา
มาเร็วไว เทียนบอกกันไปได้ช้า ๆ เช็ด ๆ

๑ พรานบุญพามาแต่ไพร่ บัดนี้ให้ไปอยู่
รักษา ใครมีลูกสาวให้พาไป เป็นเพื่อน
ทรมานไฉนนางสาวฟ้า ลูกยังซ่อนไว้ไม่เอาไป
พรานไพร่จะลงชิงอาญา ด้วยนางสาววรรคในชน
ฟ้า พรานจะพาถวายเจ้านายเรา จะไปมิไป
ก็ตามที่ ถ้าเขาเขียนดั่งเจ็บแปล่าแปล่า

๑ ชาวไร่ได้ฟังนั่งง่วงเหงา เห็นจะเจ็บแปล่าแปล่า
เพื่อนเราอา ค้างคนค้างว่าจะกตัญญู เรา
พาถูกไปดูชาวฟ้า จานายพรานไพร่ไปได้มา พุด
แปล่าเดวว่าฤาไฉน พดจว่าไปมิได้ช้า พาถูก
สาวหาด้วยเร็วไว ผู้หญิงผู้ชายมากมายไป ดีใจ
จะไปดูนางสาวฟ้า ๆ เช็ด ๆ

๑ มาถึง เห็นพรานนั่งอยู่บนเคหา ผู้คนที่พา
กันเข้ามา จะใคร่เห็นฉาวยานางเทวี

๑ นายพรานป่า จึงมีวาจาไปทันที บรรดาชาว
ไร่อยู่ที่นี่ หมดแดงเท่านี้ฤาไรนา

๑ ชาวไร่ตอบพถันมาทันที หมดแดงเท่านี้แด

นายชา ท่านให้ไปบ้างเราว่า มาพร้อมแดง
หน้าดินทุกคน เด็กเด็กได้มาดีห้าคน ตาม
แต่พ่อบุญได้เมตตา

๑ บัดนั้น นายบุญชนพรานทฤศา เราให้ไป
บอกกันเข้ามา เป็นเพื่อนมโนห์รานางนารี นาง
เป็นชาวป่ามาแต่ไกล อยู่เดียวเปลี่ยวใจนาง
โหมครี เด็กเด็กสาวสาวเข้ามานี้ อยู่ด้วยเทวี
ในเคหา

๑ หมู่เด็กสาวสาวจึงเข้าไป เห็นองค์อรไทยเจ้า
มโนห์รา ท่านคนต่างมาก้มกราบไหว้ ทูล
ถามนางไหม้ได้ชา บ้านเมืองเชียงไชยอยู่ไหน
นา บิดามารดาไปแห่งใด พรานป่ามันพามา
กตางไพร บอกให้เข้าใจน้อยเกิดนา

๑ นางเทวี ได้ฟังคดีที่ถามมา ครั้นไม่บอกเล่า
ให้เข้าใจ นางหงนหน้าใช้จะส่งกา คำนับน้อย
เมืองไกรลาศ พระบาทบพิตรเป็นบิดา ท่าน
ทูลพรพระราชา กรอบครองภาราวะบุรี อัม
องค์เดิมเจ้าพระมารดา ฉายาชื่อเทพกนิรี นั้น
นพของถึงเจ็ดองค์ หนึ่งลงมาเด่นในสระศรี พราน
คล่องไต่ซำแล้วพาหนี ทั้งหกพระพี่เลี้ยงหนีไป นาย
พรานจึงพาเอาฉันทมา เดินในกลางป่าพาโดย
บาทาพูปองเป็นหนองไป เหมือนจะม้วยบรโดย
ที่โน้นป่า เจ้าพดางน้อยนางมาราไร ชดเนตร
เจ้าก็โหดลงอาบหน้า คิดถึงนงคราญพระมารดา
ฉายาเจ้าทรงไศกาโดย ๆ โอต ๆ

หมดฉบับที่เท่านี้

นิทานเรื่องสังข์ทอง

มีในคัมภีร์ปณินาตชาดก เรียกสุวรรณสังข์ชาดก

เดิมท้าวยศวิมลชยจะได้ราชโอรสสำหรับ
 ตีบวงษ์ จึงสั่งให้แม่เลี้ยงแสนคนบวงสรวงขอ
 บุตร ต่อมาท้าวยศวิมลทรงดูบินว่า พระอาทิตย์
 กับดาวตกลงมาตรงพระภักตร์ ท้าวเธอฉวยไว้
 ได้ แต่พระอาทิตย์หายไปเสีย ต้องโศกศัลย์
 มากมายจึงได้คืนมา ประหม่นตื้นจึงให้หาโหรมา
 ทำนายดูบิน ชุนโหรพยากรณ์ว่า พระมเหสีจะ
 มีพระราชโอรสซึ่งมีบุญญาธิการมาก แต่จะต้อง
 พัดพิพราภจากกันไปเสียคราวหนึ่ง เสด็จพระดนม
 จะมีราชบุตรองค์ ๑ ครั้นต่อมานางจันทร์เทวี่มเหสี
 กับนางจันทาพระดนม มีครรภ์ชุนด้วยกัน นาง

จันทาอยากจะเป็นใหญ่แต่ผู้เดียว จึงตอบให้ไป
บนขุนไทร ให้คอยหาเหตุใส่ร้ายนางจันทร์เทวี
มเหสี.

ฝ่ายนางจันทร์เทวีพระโพธิสัตว์ดวงตุ้ครรภ ครอบ
กำหนดคลอดออกมาเป็นหอยดั่งรัช ท้าวยศวิมต
ลงนต่นเทห์พระไทย จึงเรียกขุนไทรมาต่อว่า ว่า
โหดพยากรณ์ว่าพระมเหสีจะมีราชโอรส มีบุญญา
ธิการมาก ไยจึงมากตายเป็นหอยดั่งรัชไป ส่วน
ขุนไทรได้รับดินบนของนางจันทาไว้ จึงแกด้งทุต
ว่าที่พยากรณ์ไว้นั้นจะผิดห้ามมิได้ ถ้าหากเป็นพระ
ราชกุมารก็จะมีบุญจริง ๆ แต่นกกรรมของนางมา
บันดาลให้กตายเป็นหอยดั่งรัชเป็นกาพกนี้ไป ถ้า
เอาไว้ในเมืองก็จะเกิดทุกข์ภัยใหญ่หลวง ท้าว
ยศวิมตมีความอาไยโดยนางจันทร์เทวีมเหสียิ่งนัก
แต่เพราะความกตัญญูเป็นก้าง ก็ขับนางไปเสีย
จากเมือง นางจึงพาหอยดั่งรัชไปอาศัยอยู่กัษ

ขยายตาที่ในป่า นางช่วยยายตาทำไร่อยู่ที่นี่ ฝ่าย
 พระกุมารซ่อนตัวอยู่ในสังข์ค้อยู่วรณขึ้น เห็นแม่
 คกทุกขได้ยากมีความสงสาร เวลากลางคืนออกไปป่า
 จึงออกมาจากสังข์ หุงเข้าเผาปลาไว้ให้แม่กิน
 แล้วช่วยไถนกลไถกาที่มากินเข้าของแม่อยู่ที่นี่เรื่อย
 ฝ่ายนางจันทร์เทวีกัดขบมาเห็นพระกุมารแต่ไกลไม่
 รู้ว่าถูก พอพระกุมารเห็นแม่ก็กลับมา ก็หนีหลบ
 เข้าไปซ่อนเสียในสังข์อย่างเดิม นางมาถึงเที่ยว
 ค้นหาก็ไม่พบ รุ่งขึ้นจึงอุบายทำเหมื่อนจะออกไป
 ไร่ในป่าตามเคย แต่นางไปแอบอยู่ข้างหลังเรือน
 ฝ่ายพระกุมารดำคึกคิดว่าแม่ไม่อยู่ ก็ออกมาหาเข้า
 ปลา แต่ไถนกลไถกาให้แม่ตั้งแต่ก่อน นางก็รู้ว่า
 กุมารหนีไปถูกแกตั้งซ่อนอยู่ในสังข์ นางจึงวิ่ง
 มาต้อยสังข์เดี่ยวจนแตกยับเยิน ก็ได้พระกุมาร
 เดียงค้อยู่กับตัวต่อมา.

ฝ่ายนางจันทาพระธนม คดอดตูกเป็นราชบุตร
มีนามว่านางจันทิ แต่ท้าวยศวิมตยังมีไต่ยกย่อง
ขึ้นเป็นใหญ่ ด้วยท้าวเขยยังอาไโดยถึงนางจันทร
เทวี่มเหสีเสวราโศกอยู่ไม่หาย นางจึงให้ไปหา
ยายเฒ่าตุเมธามาทำเสน่ห์ ท้าวยศวิมตถูกเสน่ห์
ก็หลงนางจันทา จะว่าไรก็เชื่อฟังแต่ันมา นาง
จันทาได้ข่าวมาว่า ตูกของนางจันทรเทวีออกจาก
สังข์มาเป็นคน จึงแกล้งทูลท้าวยศวิมตว่า ได้
ยินว่าเดี๋ยวนี้นางจันทรเทวีที่ถูกขบไต่ไปนั้น ไปอยู่
กับยายตาที่โน่นไปมีตูกเป็นผู้ชายอีกคน ได้
ยินว่าผู้คนพากันหลงว่าเป็นตูกของพระองค์ ถ้า
ทั้งไว้เห็นจะเป็นชบถเป็นมั่นคง ท้าวยศวิมตกำลัง
หลงเสน่ห์ก็เชื่อถือให้เสนาไปจับเอาพระสังข์มา
แล้วตั้งให้ฆ่าเสีย แต่พระสังข์มีบุญญาธิการทำ
อย่างไร ๆ ก็ไม่ตาย ท้าวยศวิมตแกล้งพระไทย
ว่าถ้าพระสังข์จะเป็นตูกเราที่ใครทำนายว่าจะมี

บุญคอกกระมัง ให้ไปเรียกพระสังข์เข้ามาใต้ถุน
 ทราบธองที่พระสังข์เฝ้าก็เช็ดถูรักใคร่ ครั้นนาง
 จันทาเศกเป่าเอาด้วยมนต์ด้วยยุงให้เข้าไปถ่วง
 น้ำเตี้ย ท้าวศกิมตก็กดทับหลังเชื่อนางจันทาให้
 เอาพระสังข์ไปถ่วงน้ำตามนางยุ พระสังข์ไม่เป็น
 อันตราย จมน้ำลงไปถึงเมืองพระยานาค.

ฝ่ายพระยากัมพนาคราชเป็นใหญ่อยู่ในเมือง
 บาดาล วันนั้นบุญของพระสังข์บันดาลให้ไม้ดบาย
 จึงออกมาเกี่ยวเด่นตามวิไลยนาคร มาเห็นพระสังข์
 ถูกถ่วงจมน้ำอยู่ พิเคราะห์ดูเห็นลักษณะเป็นผู้มี
 บุญ จึงพาพระสังข์ลงไปเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม
 แล้วมาคิดขึ้นได้ว่าพระสังข์ดีเป็นมนุษย์ ไหนจะอยู่
 กับนาคในเมืองบาดาลได้ อย่าเลยจะฝากไว้กับ
 นางยักษ์พันธุรัต ซึ่งสามีเป็นสหายกันมา ด้วย
 นางเป็นหม้ายไร้ญาติวงศ์พงษา จะได้เลี้ยงพระ
 สังข์ไว้เป็นบุตร พระยานาคคิดดังนี้แล้ว จึงพา

พระตั้งชชนมายังชายทะเล ผู้ดำเภาขนครขึ้น
ดำ ๓ เขียนหนังสือบอกไว้ในเรือให้นางพันธุรัต
ทราบเรื่อง แล้วเอาพระตั้งชใส่ลงในเรือดำเภา
ขนครปล่อยไป เรือไปถึงเมืองยักษ์ นางพันธุรัต
ทราบสารก็มีความยินดียิ่งอยากได้ลูกมาเลี้ยง แต่
วิตกว่าตัวเป็นยักษ์พระกุมารเป็นมนุษย์จะกลัวเสีย
จึงจำแต่งตัวกับพวกนางสาวใช้ให้เป็นมนุษย์ แล้ว
ลงไปรับพระตั้งชมาเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม นาง
พันธุรัตมีความรักใคร่ในพระตั้งชยิ่งนัก พระตั้งช
อยู่กับนางพันธุรัตมาจนอายุได้ ๑๕ ปี กิดถึงนาง
จันทร์เทวีมเหสีอยู่เต็มอุมิได้ขาด.

ฝ่ายนางพันธุรัต โดยปรกคีย่อมไปเที่ยวจับ
มนุษย์แต่ตั้งตัวปากินตามวิไลยยักษ์เอง ๆ นาง
กลัวพระตั้งชจะรู้ความเป็นยักษ์แล้วจะหลบหนี
ไปเสีย จึงแกล้งทำมารยาทให้พระตั้งชรู้สาเหตุ
เวทไปมาของนาง ถ้าบอกว่าจะไปเที่ยวสักวัน

หนึ่งสองวันนางก็เที่ยวไปหาย ๆ วันจึงกลับ ถ้า
 บอกว่าจะไปหายวัน ก็แก้งกลับจู่มาในวันสอง
 วัน พระสังข์จึงได้เห็นมาเสมอ อยู่มาวันหนึ่งนาง
 พันธุรัตจะไปป่า บอกพระสังข์ว่าจะไปสัก ๗ วัน
 จะกลับ แล้วกำชับว่าอยู่ทางนี้อย่าให้พระสังข์เข้า
 ไปในครัวไฟ อย่าให้ไปที่บ่อน้ำซ้ายขวา แด
 อย่าให้ไปบนหอช้างหัวนอน ครั้นนางพันธุรัตไป
 แล้ว พระสังข์คิดพะวงสงสัยว่า เหตุไฉนนาง
 พันธุรัตถึงบอกกำหนดไปมาไม่แน่นอน แดมา
 ห้ามปรามไม่ให้ไปตามที่ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยเหตุใด
 พระสังข์จึงตอบเข้าไปในครัวไฟ เห็นกระดูกผู้คน
 แดกระดูกสัตว์เกลื่อนอยู่ทั้งในครัวไฟ ก็ศกใจนึก
 ว่าแม่เลี้ยงเห็นจะเป็นยักษ์เป็นเน่แล้ว จึงไปดูที่
 บ่อน้ำ ดองเหาน้ำจุ่มลงในบ่อ ๑ ด้วยขี้เถ้ามาดู
 เห็นผิวทเนื้อเป็นสีเงิน เหาน้ำวนไปจุ่มดูอีกบ่อ ๑
 ขี้เถ้ามาผิวเป็นทอง ก็รู้ว่าบ่อน้ำเงินบ่อน้ำทองของ

นางพันธุรัต พระสังข์จึงตอบขึ้นไปบนหอ เห็น
เครื่องเงาะป่า กับเกือก แดกระบอง สำหรับเงาะ อยู่
บนนั้น พระสังข์จึงเอาทองแดงตัวเข้าดู ตัวก็ตอย
ขึ้นรู้ว่าเหาะได้ จึงไปเที่ยวทองเหาะเดินเดี่ยวพัก
หนึ่ง แล้วกลับมาถอดเครื่องเงาะวางไว้ด้วยอย่าง
เดิม แล้วกลับมาขังห้องที่เคยอยู่ เอาผ้าเช็ด
นิ้วที่เป้นทอง ทองก็ไม่หลุดออกไป พระสังข์ตก
ใจจึงเอาผ้าพันนิ้วไว้ ครั้นนางพันธุรัตกลับมาถาม
บอกว่ามืดบาคมือ นางก็ไม่ส่งได้

อยู่มานางพันธุรัตบอกว่าจะไปป่าสักวัน ๓ ครั้น
นางพันธุรัตไปแล้ว พระสังข์รู้ว่าคงไปหลายวัน
ถึงเวลาดูจากต่างคืนจึงตอบไปขุบตัวที่โอบบ่อทอง แล้ว
ไปเอาเครื่องเงาะแดงตัวเข้า เหาะหนีไปจากเมือง
นางพันธุรัต พระสังข์จะไปเที่ยวหานางจันทร์เทวี
ผู้มารดา ฝ่ายนางพันธุรัตถึงกำหนด ๗ วันกลับมา
เมืองไม่เห็นพระสังข์ ไปดูบ่อทองพร่องไป ทั้ง

รูปเงาบนพหลก็หายไป ก็รู้ว่าพระสังข์หนี จึง
 เรียกพวกยักษ์บ้างไพร่ได้ติดตามพระสังข์ไป นาง
 พันธรัตน์ไปไต่รวดเร็วด้วยกำลังยักษ์ ไปทันพระ
 สังข์ที่ภูเขาแห่ง ๑ พระสังข์เห็นนางพันธรัตน์ตามมา
 ก็ตกใจ จึงตั้งสัตย์อธิษฐานขออย่าให้นางพันธรัตน์
 ขึ้นไปบนภูเขาได้ ครั้นนางพันธรัตน์ไปถึงเชิงเขา ชู
 ปตอบอันวอนเรียกพระสังข์ดังเท้าใด ๆ พระสังข์
 ก็ไม่ลงมา นางจะขึ้นไปบนเขาก็ขึ้นกำลังขึ้นไป
 ไม่ได้ นางพันธรัตน์เศร้าโศกเสียใจเป็นสาหัส เห็น
 ว่าอกจะแตกตายอยู่แล้ว จึงเขียนมนต์เรียกเนื้อ
 เรียกปลาไว้ให้พระสังข์ ๒ บท แต่นางพันธรัตน์
 ก็ขาดใจตาย พระสังข์เห็นนางพันธรัตน์ตายก็ตก
 ใจ ลงมาร้องไห้ขอขมาแล้วให้ยักษ์พาศพกลับไป
 ไปเมือง ฝ่ายพระสังข์เรียนมนต์ที่นางพันธรัตน์เขียน
 ไว้ให้ได้ชำนาญแล้ว ก็แต่งเครื่องเงาะเหาะต่อมา
 ถึงเมืองตามนต์ ไม่รู้ว่าจะเปนมืองของมิดาญา

เมืองใคร จึงตงพักอยู่ที่บ้านปลายนา ประสงค์
จะคอยสืบถามข่าวของมารดาต่อไป

ฝ่ายท้าวด่านมณฑุครองเมืองนนมิมเหษชอนนาง
มณฑา มีราชธิดา ๗ องค์ หามิว่าบุตรไม
ครนราชธิดาเจริญโดยควรจะมีคู่ครองได้ ท้าว
ด่านมณฑกับนางมณฑาจึงปรึกษากันว่า ถ้าจะหา
มาให้แก่ธิดา ถ้าไม่ชอบใจก็จะมีไม่มีความคู่
ให้นางเด็กหาสามีเองตามชอบใจจะดีกว่า จึง
ให้เชิญพวกหน่อกษัตริย์ต่างเมืองมาประชุม แล้ว
ให้ธิดาเลือกคู่ นางพิศาว ๖ คนเลือกได้หน่อ
กษัตริย์ที่ชอบใจ แต่นางรจนาน้องสุดท้องไม่ชอบ
หน่อกษัตริย์เหล่านั้น ท้าวด่านมณฑจึงให้บ่าวร้อง
เรียกพวกราษฎรชาวเมืองมาให้นางเด็กอีก นาง
ก็ไม่ชอบใจ ท้าวด่านมณฑจึงคิดพระไทยว่า เจ้าก็ไม่

ชอบ ไพร่ก็ไม่ชอบ จึงครัดประชิดว่า ได้ยินว่า
 มีเงาะป่าเข้ามาคนหนึ่ง ฤาษณ์จะชอบเงาะ
 คอกกระมัง ให้เต็นไปพาเงาะเข้ามา แล้ว
 ให้นางรจนากออกไปดู พระดังชัเห็นนางรจนาก็มี
 ความรักใคร่ ฝ่ายนางรจนารู้เห็นพระดังชักรู
 ว่าเป็นผู้มีฤทธิ์แก่งแ่งเป็นเงาะปดอมมา นาง
 จึงทิ้งพวงมาลัยให้เงาะเลือกเอาเป็นคู่ครอง
 ทำตามนคัทราบก็กริ้วจะให้ฆ่าเสีย นางมณฑา
 ขอชีวิตไว้ จึงให้เงาะออกปดอยู่กระท่อม
 ด้วยกันปดตายนา ครั้นไปอยู่ด้วยกัน พระดังชั
 จึงถอดเงาะออกเล่าเรื่องเดิมให้นางรจนาทราบ
 แล้วก็อยู่กินด้วยกันต่อมา ฝ่ายทำตามนคัยังมี
 ความตอแย คิดจะฆ่าเงาะเสียให้จงได้ จึง
 อุบายให้มีหมายรับสั่งไปยังเขยทั้ง ๓ ว่าจะมีการ
 ดังเวรเทวดา ให้หาปดมาถวายคนละ ๑๐๐ ให้ได้
 ถ้าใครไม่ได้มาจะเอาโทษถึงชีวิต ครั้นถึงวัน

กำหนด พระสังข์จึงไปทูลแม่ย่า ถอดรูปหงา
ออกซ่อนไว้ แล้วร่ายมนต์ที่นางพันธุรัตบอกให้
เรียกปลื้ตามารวมไว้ทั้งหมด ฝ่าย ๖ เขยไปเที่ยว
หาปลาไม่ได้ ตามมาพบปลาอยู่ที่พระสังข์ เห็น
พระสังข์นั่งอยู่บนตั่ง ผิวพรรณเป้นทองเข้าใจ
ว่าเป็นเทวดา ต่างเข้าไปกราบไหว้จึงวอนขอปลา
พระสังข์ ๆ ว่าถ้าจะเอาปลาจะต้องให้เดือนปด้าย
จุมุกไว้คนละหนอยจึงจะยอมให้ปลา หกเขยก็
จนใจ ด้วยไม่ได้ปลามากทั่วถ้วนนาคจะฆ่า
จึงยอมให้พระสังข์เขียดปล่ายจุมุกทุกคน พระ
สังข์ก็ให้ปลาไปแต่พอให้คุ้มค่างานนี้ ครั้นหก
เขยกลับไปแล้ว พระสังข์จึงเลือกปลาโต ๆ ได้
เป็นอันมาก เอารูปหงาแต่งเข้าแล้วหาปลามา
ถวายเป็นทานให้เกินต้องการ ท้าวสามนาคก็มี
รูปจะทำประการใด ต่อมาคิดจะพาเอาผิดเจ้า
เงาะอีก ตั้งให้หาเนื้อมาถวายก็เป็นเหมือนหนึ่งหลัง

ด้วยพระสังข์มีมนต์เรียกเห่ได้ คราวนั้นเดือน
เข้าใบหูหกละเอียดเสียทุกคน ท้าวสามนต์พยายาม
จะเอาโทษเจ้าเงาะไม่สำเร็จถึงต้องคราว ก็จน
พระไทย

ด้วยบุญญาภินิหารของพระสังข์ บันดาลให้ร้อน
ขึ้นไปถึงพระอินทรปรารภว่าเดี๋ยวพระสังข์ก็ได้คู่
ครองแล้ว แต่ยังไม่ถอดเงาะ ถ้าไม่ช่วยก็จะต้อง
ทนลำบากกรากกรำอยู่นานนัก พระอินทรจึงยก
กองทัพลงมาล้อมเมืองสามนต์ แล้วมีราชดำรัส
เข้าไป ว่าให้ท้าวสามนต์แต่งใครมาคักคักพันกัน
ถ้าชนะจะเลิกทัพกลับไป ถ้าแพ้จะริบเอาเมือง
ให้หมด ท้าวสามนต์ให้หูกเขาออกไปคักคัก ก็แพ
พระอินทรทั้งหกคน พระอินทรทำเป็นถามว่า
เขาน้อยไปอยู่ที่ไหนจึงไม่ให้มาคักคัก ท้าวสามนต์
ได้คิดจึงให้นางมณฑาออกไปวิงวอนว่ากล่าวให้
เจ้าเงาะมาคักคัก นางมณฑาออกไปถึงบ้านปลาย

นาง ไปปรับทุกข์กับนางรจนา นางรจนาส่งสาร
 มารดา จึงอ้อนจอนเจ้าเงาะ ๆ ขัดเมื่อยไม่ได้ อัด
 ออดว่าไม่มีเครื่องทรง นางมณฑาให้ไปขอเครื่อง
 ทรงทำวตำหนักมาให้ก็ไม่ใช่ชอบใจ จนพระอินทร
 เอาเครื่องทรงมาให้พระตั้งขจึงถอดเงาะ นาง
 มณฑาเห็นลูกเขยตัวเป็นทองก็ดีใจ ให้มาเชิญ
 ทำวตำหนักออกไปหาพระตั้งขที่บ้านปถายนา ได้
 ถวายเครื่องทรงให้พระตั้งขว่าเพนักษัตริย์แกดังปลดอมมา
 โดยอิทธิฤทธิ์ก็มีความยินดี จึงพากันกลับเข้า
 เมือง ให้พระตั้งขออกไปดื่ดดกับพระอินทร ๆ ก็
 ทำแพด้วยกระทู้พัดไป ทำวตำหนักจึงอภิเษก
 พระตั้งขกับนางรจนา แล้วมอบบ้านเมืองให้
 พระตั้งขครอบครองต่อไป

ฝ่ายพระอินทรปรารภว่า เดียวนี้พระตั้งขได้
 ครอบครองเมืองแล้ว แต่ยังไม่ได้พบกับมารดา
 มารดาจะต้องทนทุกข์ทรมานลำบากอยู่ กับยาย

ตา จ้าจะต้องช่วยให้สำเร็จตลอดไป คืนวันหนึ่ง
 พระอินทรจึงถือกระบองเหล็กเข้าไปในปราสาท
 ทำวยศิวิมต ปดุกขึ้นชู้ว่าให้ไปรับพระตั้งขันกับ
 นางจันทรีเทวีกลับมาเสียโดยเร็ว ถ้าไม่ไปรับ
 กลับมาจะตีให้ตาย ทำวยศิวิมตว่าพระตั้งขันให้
 ถ่วงน้ำตายเสียแล้ว พระอินทรบอกว่าพระตั้งขัน
 ไม่ตาย เดียวนี้ไปได้คู่แค้นใครของเมืองดำนนค้อยู่
 ให้ไปพานางจันทรีเทวีไปรับพระตั้งขันมาให้จงได้
 พระอินทรกลับไปแล้ว ทำวยศิวิมตก็ตระเตรียม
 จะออกไปตามนางจันทรีเทวี นางจันทรีเข้าขึ้น
 ไปเยาะเย้ยห้ามปรามก็ไม่ฟัง กลับเขียนคันทา
 จันทา ฝ่ายนางจันทาเข้าใจว่าเสน่ห์ให้เสน่ห์นคที่
 ทำไว้เสื่อมทรามไปเสีย จึงให้ไปตามยายเฒ่า
 ดุเมธาเข้ามาทำเสน่ห์อีก ฤทธิเสน่ห์นั้นลงไปถึงทำว
 ยศิวิมต กลับหวนรักนางจันทาขึ้นมา จึงตามตง
 มายังตัวหนัก หมายถึงจะมาขอโทษที่ได้เขียน

คันทาง ครั้นมาถึงคานักเห็นยายเฒ่าดุ่มเมธกาตั้ง
ทำเด่นห้อยอยู่กับนางจันทา มีหัวผัวโหงพรายอยู่
พร้อม ท้าวยศวิมตก็รู้ว่านางจันทาทำเด่นให้
หลงใหล จึงสั่งให้จับนางจันทากับยายเฒ่าดุ่มเมธ
ชำระไต่ความตามเรื่องที่เปนมมา รู้ว่าขุนโหรเป็น
ใจด้วยอีกคนหนึ่ง จึงให้เขาไปประหารชีวิตเสีย
ทั้ง ๓ คน แล้วท้าวยศวิมตจึงตามออกไปของอ
นางจันทร์เทวี จึงวอนจนนางคิดด้วย แล้วพากัน
ไปตามพระดังชัยังเมืองดำนนคั ครั้นไปถึงจึงให้
พวกกรพตข่มอยู่ข้างนอกเมือง ท้าวยศวิมตกับนาง
จันทร์เทวีปลอมเป็นไพร่เข้าไปในเมืองแต่ ๒ คน

ในวันท้าวยศวิมตกับนางจันทร์เทวีเข้าไปใน
เมืองดำนนคันั้น พอเวลาดาทงคันทเพณียให้พระ
ดังชัรอนใจได้บาย ครั้นเวดาเข้าจึงทรงช้างออก
เทียบพระนคร ท้าวยศวิมตกับนางจันทร์เทวีไป
ดูแท้ในหมู่ราษฎร เห็นพระดังชัทรงช้างมา ค้าง

คตังยิณดู ด้วยนางจันทรเทวีจำได้ว่าเหมือนกับตุก
 พวกคางคกเอาหัวยวบหวดห้ามปรามให้หนึ่ง พระ
 ดังขัเข้าพระไทยว่าเป็นชาวบ้านนอก จึงว่าแก่
 ตำรวจว่าอย่าไปห้ามปรามยายตาเถย ครั้น
 พระดังขัไป เห็นนางคล้ายมารดานัก เกิดคิดถึง
 มารดาเป็นกำลัง ก็ให้กลั้มกระบวนคืนเข้าวัง ฝ่าย
 ท้าวยศวิมตกับนางจันทรเทวีปรึกษากันถึงการที่
 จะสืบสวนให้แน่ชัดต่อไป นางจันทรเทวีจึงให้ท้าว
 ยศวิมตไปรับจ้างเป็นคนเฝ้าประตู ส่วนนางจันทร
 เทวีเองเข้าไปอาศัยเป็นวิเศษอยู่ในห้องเครื่องขลัง
 พระดังขั พยายามทำเครื่องให้ด้วย นางจันทร
 เทวีทำสิ่งใดไปก็พ้อเชิญพระดังขัโปรด มุตนาย
 จึงพากันขอให้เป็นหัวหน้าในการทำเครื่องต้น อยู่
 มาวันหนึ่ง นางจันทรเทวีแกล้งพัก จึงดัดเครื่อง
 ราวของพระดังขัลงในชั้นพัก ตั้งแต่นางคตออดตุก
 ออกมาเป็นหอยดังขั จนกระทั่งถึงพระดังขัของ

ถูกดวงตงน้ำ แด้วได้ขึ้นพักเหต่านนไปในแก่ง
พระตั้งช่จะเส่วยดิ๊กขึ้นพักขึ้นมาเห็นรอยตดิ๊กก็เอา
ตางน้ำวางไว้ แด้วคกขึ้นอนขึ้นมาเรียงไว้ต่อไป
จนหมด เห็นว่าเป็นเรื่องของตนเอง ก็กตความ
โคกไว้มิได้ จึงตั้งให้ไปเรียกตัวผู้แก่งขึ้นมา
เมื่อนางจันทร์เทวขึ้นไปถึงก็จำกันได้ว่าเป็นแม่ตูก
กอดกันตลบไปในที่นั้น นางรจนาคกใจเข้าแก้ไข
พดางให้ไปทุตท้าวตมมตตงมา ครนแก้ไขกัน
พินแด้ว ไต่ถามทราบเรื่องราวทั้งปวง จึงให้ไป
รับท้าวยศวิมตเข้ามา ทั้งสองฝ่ายก็พากันชนชม
โสมนัส แด้วท้าวยศวิมตกับนางจันทร์เทวจึงทุต
ตาพลพระตั้งช่กับนางรจนากตบไปเยี่ยมบ้านเมือง
นิทานเรื่องตั้งช่ทอง มีเนื้อความดังกล่าวมานี้ ฯ

เรื่องสังขทอนพระสังขตคัลล

เล่ม ๓

๑ ไต่ฟังๆ ที่ถอยทคำเจ้านาย ท่านท้าวสามนต์
ราชา กลับคืนเข้าไปปราสาทไชย เจ้าคิดไม่ผิด
หน่อองค์อา เเงะป้ามั่นแรงเปนเหตุใจ หาเนื้อ
หาปลายังหาได้ มากกว่าเขาไชยอยู่ทุกที พี่เห็น
จะมีฤทธา เจ้าจะนั่งอยู่ซักไซ้ที่ เจ้าออกไปเอง
เห็นจะดี ฟังพี่จะอยู่ให้ไชย แม่นวูเจ้าเงาะไม่
เข้ามา บอกนางรจนาช่วยแก้ไข ฟังคำผู้ก่อน
อย่าพอใจ เร่งไปบัดนี้อย่าได้ช้า ฯ

๑ เมื่อนั้น จึงโฉมพวคนางดุ่มณ ไต่ฟังถอย
คำพระราช หวั่นเมียวว่ามีฟังเคย พระมาซึ่งซึ่ง
แต่เจ้าเงาะ จำเภาะมารักแต่หูกเขย ครนจนเข้า

เด้าเจ้าเมียเอ๋ย หกเขยไม่ช่วยชีวาโดย เมื่อกระ
นี้จะให้ออกไปหา ชายแก่เงาะป่าฤาหาไม้มือ เมีย
ทุตขอโทษสักเท่าไร ตั้งใจแต่ตัวนจะฆ่าตี ครั้น
ว่าท่านนักร้องอย่าง ออกมาจากปรางปราสาท
ศรี เจ้าแก่แดดชาวแม่ขันที ตามแต่ด็จเทวเจ้า
ออกไป ฯ เพลง

๑ มาถึง ทับน้อยตูกยาเขาทำได้ ให้หยุดอ
ทองอันมองใต้ ร้องเรียกเข้าไปมิได้ซ้ำ ฯ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น นางรจนาไฉยา แดเห็นส้มเค็ดพระ
มารดา กัดยาออกมารับทันที ฯ เพลง

๑ ถึงเข้า ประหม่อมเกิดาคุณฐิ กุมกรพระราช
ชนนี เจ้าพารจรถเข้ามา ฯ เต็ม

๑ อนิจจามาตกเชิญใจ อยู่กระท่อมจ้งไรที่ปถาย
นา ตัวครี^{๕๕๕๕}นนทตามมา ว่ารักกิดยาอออองไป ฯ

๑ ขวัญเข้า มาแม่จะเด้าให้เข้าใจ ซักคักมา
ต่อมพระเวียงไชย ย่อมแจ้งแก่ใจพระลูกนอญ

พี่เขยทั้งหกไปคักดี จะชนะไม่มีเท่ากึ่งก้อย แพ้
 แก่ท่านแถวณลูกน้อย บิดเจ้าสร้อยจึงไขมา
 ขอเชิญผัวเจ้าไปคักดี แก่เขาบุรีไว้ดีกว่า ให้ชนะ
 กับแขกเมืองมา เหน็ดมารดาอย่าสูญเสีย ๑

๑ เมื่อ^๒นั้น โฉมนางรจนาน้ำตาไหล เห็นพระ
 มารดามาร่ำไร พดอยให้กรรแสงไคกา นางค่อย
 ระวังดับใจ ทราบดีกราบบาทเจ้าเงาะป่า พ่อ
 เจ้าประคุณของเมียอา พระมารดาออกมาถึงทับ
 น้อย พ่อทองนพคุณบุญเลิศ ถอดเงาะเสียเกิด
 พ่อยอดสร้อย ทุกชั้นอนโคใหญ่มีไข่น้อย พระ
 มารดาเศร้าสร้อยมาร่ำไร แม่นพ่อมิช่วยครอง^{๒๕}
 รจนาน้ำที่จะคักไชย ไช้เมียจะครองชีวิตไว้
 มีผัว ๆ ไม่เมตตา ๑

๑ โฉมนางสุมณฑาทีกว่าแต่ เงาะไม่รักเรากระ
 มังหน่า นิ่งเสียให้เมียกินน้ำตา ทั้งแม่ยายมาไม่
 อาไโดย ๑

๑ ได้ฟัง พระสุวรรณสังข์ก็ทูลไข พระมารดา
จะว่าประการใด ตุกแจ้งใจแล้วพระพันปี ถ้อย
คำพระแม่เจ้าครัดมา ตุกยาจะรับได้เกษี จะ
ให้ตูกไปคึดคั เจาะชั่วอัปรีพระมารดา รูปชั่วตัว
คำอยู่รุกรัง พระบิดาจึงจะปองฆ่า จะให้ตูก
ไปทูลพระภราดา ตุกยาจะทำประการใด ทั้งหกนั้น
เด้าเขาคิด ยังไม่คึดคัด้วยท่านได้ ตูกนี้เป็นคน
โหดไร นัยอะไรจะย้ายเงาที่กตางนา พระบิดา
พาดๆ จะเขาคิด ชีวิตรอนๆ อยู่หนักหนา ตูกไป
ไม่ได้พระมารดา ครัดมาจะรับได้เกด้าไว้ ฯ

๑ สุ่มณฑา ฟังเจ้าเงาะว่าหน้าตาโหด รจนามิ
ช่วยว่งไป นิ่งได้ไม่ช่วยพระมารดา ฯ

๑ บัดใจ ท่านท้าวหัดไหยก็ร้องว่า ดูก่อนสามนต์
ราชา ตูก~~เขา~~ท่านช้อยว่าไร เราจะรีบเอาราช
สมบัติ แก้วเก้าเนาวรัตน์ทั้งกรุงใหญ่ แก้วดีมา
เด่นคึดไป ฤจะว่ากระไรก็ว่ามา ฯ

๑ เมื่อนั้น ท่านท้าวสามนตรีราชา ได้ฟังถ้อยคำ
 พระอินทรา ครรหนกคกประหม่าในพระไทย แต่
 ชะเง้อชะเง้อแดหา เงาะป่าจะมาก็หาไม่ เห็นสาย
 ลวดสายมาหายไ้ไป ท่านท้าวหัดไ้ในมาเร่งแล้ว
 จึงเรียกสาวศรีมาตั้งความ เร่งไปคิดตามนางเมี่ยง
 แก้ว ให้เร่งเข้ามาเดี่ยยังแล้ว เมี่ยงแก้วไปซำอยู่
 ว่าไร ๆ

๑ บัดนั้น กำนันรับตั้งบังคมไหว้ ไปด้วยเร็วรับ
 ถีบไ้ บัดใจถึงบ้านรจนา ๆ เชิด

๑ ครนถึงทูตของคมเหษี พระผู้มีให้ตามออก
 มาหา ชำนักจักเดี่ยพระภราดา ให้เจ้าเงาะป่า
 เร่งเข้าไป ๆ

๑ ได้ฟัง ว่าเจ้าเงาะยังหาไปไม่ อ่อนอ่อนว่าเจ้า
 ลักเท่าไร ท้าวโทมิได้จำนรรจา ถึงว่าเจ้าเงาะ
 ของแม่เฮ้ย นิ่งเฉยเดี่ยได้เป้นักหนา ไม่เอนดู
 แม่แล้วฎ้าแก้วดา ภาราคะเดี่ยแก้ท่านไป ๆ

๑ เมื่อนั้น พระสังข์ตั้งอกจะแต่งไห้ จะออก
เงาะออกเดี่ยวก็มีได้ ทั่วไหนจะพบพระมารดา ครั้น
จะมีเข้าไปคิดดี รจนาน้ำที่จะสังข์ จะคิดใน
ดินนอกอา จำจะอาสาพระภูมิ ครั้นว่าคิดแล้วก็
หลุดไป ไม่กตัญหัดในยแต่เก้ ฝ้านุ่งผ้าห่มไม่
ดมประดี อายแก่โกสัยเป็นพันใจ ฯ

๑ พ่อเงาะป่า เครื่องทรงมารดาจะหาให้ แต่
พอพ่อรับว่าจะไป ย่ำร้อนใจเลยจะจัดมา ว่า
แล้วก็ส่งสาวใช้ เร่งรีบไปจงหนักหนา กราบทูล
สมเด็จพระราชา จัดเครื่องทรงมาให้เจ้าเงาะ ฯ

๑ ไต่ฟัง สาวศรีรับสั่งแล้ววงเหาะ ดีใจจะได้
ดูเงาะ รบเหาะคักคักรีบไป ฯ เชิด

๑ ครั้นถึงจึงทูลคดี ว่าพระมเหสีศรีได้ใช้ ให้มา
เอาเครื่องพระภูมไย จะให้เจ้าเงาะนั้นทรงมา

๑ เมื่อนั้น ท่านท้าวตามนตร์ราชา ไต่ฟังสาวศรี
ทูลมา จัดหาเครื่องทรงทันที ถ้วนแก้วมณีนมค่า

ให้ขี้เถ้าเฒ่าบ้านบักดี เตี้ยตายของกูตัวนี้ ๆ

ตำรวจวิ่งเร่งเอาไป ๆ

๑ เมื่อ^๕นั้น กำนันกราบดาแต่^๕วัดดาโคต รับ^๕วัด
เร็ว^๕มา^๕ขับ^๕ไฉ บัด^๕ใจ^๕ถึง^๕บ้าน^๕รจนา ๆ เชิด

๑ คร^๕น^๕ถึง^๕จ^๕ึง^๕ถ^๕ว^๕าย^๕ค^๕ร^๕ี^๕ง^๕ท^๕ร^๕ง นาง^๕ร^๕ับ^๕ว^๕าง^๕ด^๕ง^๕ไ^๕ว^๕
ท^๕ร^๕ง^๕ห^๕น^๕้า จ^๕ึง^๕ว^๕า^๕เจ^๕้า^๕เ^๕ง^๕า^๕ร^๕ะ^๕ของ^๕แม่^๕เ^๕า ค^๕ร^๕ี^๕ง^๕ท^๕ร^๕ง^๕เ^๕า
ม^๕้า^๕ให้^๕เจ^๕้า^๕ด^๕ั่ว ม^๕ง^๕ก^๕ุ^๕ด^๕ึง^๕ว^๕า^๕ด^๕ะ^๕ก^๕าร^๕ท^๕า ด^๕ำ^๕ร^๕พ^๕ัด
จ^๕ัด^๕มา^๕ให้^๕ด^๕ูก^๕แ^๕ก^๕อ เ^๕ญ^๕เ^๕้า^๕ท^๕ร^๕ง^๕เ^๕ิด^๕ให้^๕เพ^๕ริ^๕ศ^๕แพ^๕ร^๕ว^๕
ร^๕จ^๕นา^๕เ^๕ี้ย^๕แ^๕ก^๕อ^๕จ^๕ะ^๕ดี^๕ใจ ๆ

๑ เจ^๕้า^๕เ^๕ง^๕า ว^๕า^๕ค^๕ร^๕ี^๕ง^๕เ^๕ไม่^๕เ^๕ห^๕มา^๕เ^๕ไม่^๕ท^๕ร^๕ง^๕ได้ ค^๕ร^๕ี^๕ง^๕
เ^๕ะ^๕ร^๕เ^๕อ^๕ย^๕่าง^๕น^๕เ^๕ไม่^๕ร^๕อ^๕บ^๕ใจ เ^๕ไม่^๕ค^๕ว^๕ร^๕จ^๕ะ^๕ท^๕ร^๕ง^๕เ^๕้า^๕เ^๕น^๕ค^๕ัว
จ^๕ะ^๕ไป^๕ด^๕ัก^๕ด^๕ี^๕อ^๕อก^๕ด^๕น^๕า^๕ม ข^๕้า^๕ค^๕ัก^๕จ^๕ะ^๕ห^๕ย^๕า^๕ม^๕เ^๕ี้ย^๕ย^๕บ^๕ห^๕ัว
ค^๕ก^๕ด^๕ั่ง^๕น^๕ุ^๕ง^๕ห^๕่ม^๕เ^๕ไม่^๕ด^๕ม^๕ค^๕ัว ค^๕ร^๕ี^๕ง^๕ข^๕ัว^๕เ^๕น^๕ห^๕ข^๕้า^๕เ^๕ไม่^๕เ^๕า ๆ

๑ น^๕ว^๕ด^๕น^๕าง^๕ด^๕ุ^๕ม^๕ณ^๕ท^๕า^๕ก^๕ี^๕ว^๕า^๕ไป เ^๕้า^๕เ^๕ไม่^๕ร^๕อ^๕บ^๕ใจ^๕ฤ^๕า
ท^๕ู^๕ด^๕เ^๕ก^๕ฐ^๕้า จ^๕ะ^๕ให้^๕เ^๕า^๕ก^๕ด^๕ับ^๕เ^๕้า^๕ไป^๕เ^๕า ค^๕า^๕ม^๕ด^๕ั^๕ใจ^๕เจ^๕้า
จ^๕ะ^๕ร^๕อ^๕บ^๕ใจ ว^๕า^๕ด^๕ั^๕ว^๕ก^๕ี^๕ด^๕ั่ง^๕น^๕าง^๕ก^๕ำ^๕น^๕ัด น^๕ับ^๕พ^๕ด^๕ัน^๕ไป^๕ท^๕ู^๕ด

เอามาใหม่ บอกว่าเจ้าเงาะไม่ชอบใจ เร่งไป
กราบทูลเอาใหม่นะ ๑

๑ กำเนิดรับตั้งแล้ววิ่งไป เพื่อไห่ใดไคดย้อยดง
โทรมหน้า ขวนกันรับเร่งเร็วมา มีชากิ่ง
วิ่งไป ๑ เชิด

๑ ครนถึงจิงทูลพระทรงเดช อัครเรศเธอไซ้เข้ามา
ใหม่ เครื่องนั้นเจ้าเงาะไม่ชอบใจ มิได้เครื่อง
ใหม่ไม่เข้ามา ๑

๑ เมื่อนั้น ตามนตไต่พังซ่งหน้าหน้า มันจะเอา
อย่างไรที่ไหนมา ซิยายเงาะบ้านนี้เหลือใจ เครื่อง
ทรงของกুমิไซ้ชั่ว เกินความมันเสียเป็นไหนๆ จง
หองพวงขนเป็นพันใจ มันเห็นไม่มีที่พึงแล้ว ได้
ความเจ็บช้ำระกำใจ เพราะอัจฉริยะทุกแก้ว เสีย
ตายของกুমิไม่รอด เครื่องแก้วแต่ครั้งพระไอยกา
จะให้ยายเงาะสวมกาย ความกุดเสียตายเป็นนัก
หนา มิให้จำให้ยายเงาะป่า ตั้งให้เอามวทันใด

ก็จะออกไปด้วยอัสวาศรี ทันทันจะว่าเป็นไหน
ว่าพธางทางตรงด้นานใน ทรงเครื่องเรื่องโรเพิศ
แพรว ทรงเครื่องดำเร็จเสด็จมา ขึ้นทรงพระยา
คชาแก้ว ครั้นว่าพร้อมเสร็จดำเร็จแล้ว คดาศ
แคว้วออกจากวังใน ฯ เจิต

๑ มาถึง ทันทันยดุกยาอยู่อาไศรย หยุดข้าง
พธางเรียกเข้าไป ข้างหนึ่งเดียวได้เจ้ารจนา ทันทันดา
ออกมาด้วย จึงช่วยอันพวอนเจ้าเงาะป่า เครื่อง
คันเครื่องทรงอดงการ พ้อเอามาด้วยอย่าปรารมภ์
เร่งเอาไปให้เจ้าเงาะดู เครื่องพระเจ้าบุ๋มท่านสร้าง
ด้น รจนาถูกรักทรมานชม เมืองพ่อด้นแล้วช่วย
กัไว้ ฯ

๑ เมื่อนั้น นางรจนาทรมานไฉน ได้ฟังถ้อยคำ
ของท้าวไท เขาเครื่องทรงใหม่จะทานมา ยอ
กรบังคมพระมิตราษ แล้วจึงกราบบาทเจ้าเงาะป่า
พ้อเจ้าประคุณของเมียอา พระมิตาออกมาถึง

บ้านเรา เครื่องคันเครื่องทรงขดงการ ด้วรวพัด
จัดมาให้แก่เจ้า • ถอดเงาะเลี้ยงเกิดให้เพริศเพรา
พ่อเจ้าจงได้เมตตา ฯ

๑ เมื่อ^๒นั้น พระสุวรรณสังข์สังข์ฤทธา พระจึง
พินิจพิจารณา ว่าเครื่องเอามาไม่ชอบใจ เหมือน
กันกับเครื่องเมื่อตะ^๓ก็ เช่น^๔นฤพิจะทรงได้ ขาย
หน้าข้าศึกจะไยไฟ ผัวทรงไม่ได้ฉนางเมีย เมื่อน
เครื่องบนฟ้าเอามาให้ เงาะที่สวมได้จะถอดเลี้ยง
จริง ๆ ไม่พรางฉนางเมีย ของบรรดาเลี้ยงไม่
ไยดี ฯ เสร็จ

๑ มาจะกล่าวบทไป ถึงท้าวหัตถ์ในยโกสัย ตั้ง
วิเศษกรรมทันที พระหอยสังข์ยังมีถอดเงาะ เจ้า
เด็กเครื่องทรงไม่ชอบใจ ท่านเร่งคดาโคตรเห็จ
เหาะ เขาเครื่องทรงไปให้เจ้าเงาะ จงเร่งรีบเหาะ
ไปพด้น ฯ

๑ ได้ฟัง ก็เกิดรำบตั้งแต่ผายผัน พาเครื่อง
ทรงแห้วจำเพาะพัดนี้ มีข้าก็ถึงเข้าทันที ๑ เชิด

๑ เอาเครื่องทรงให้เจ้าเงาะป่า เทวาทอกแจ้ง
เป็นถวนถัก ซึ่งเจ้าจะเข้าไปคักคัก เครื่องนี้โฉมยง
เอาทรงไป ครั้นแล้วพระวิศณุกรรม ผายผันกลับ
มาหาข้าไม่ เหาะรเห็จเครื่องฟ้าสุราโดย กลับไป
ยังองค์พระอินทรา ๑ เชิด

๑ เมื่อนั้น จึ่งโฉมยงนางสุมนธา ครั้นเห็น
เครื่องทรงอดงการ กัดยารัณฆมภิรมย์ใจ เจ้าว่า
จะเอาเครื่องบนฟ้า เทวาก็เอาลงมาให้ ก็กิด
อานุภาพเป็นพันใจ บุญของทราวมไวยเจ้า
รจนา ๑ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น พระสุวรรณดังขมูรงฟ้า ครั้นเห็น
เครื่องทรงองค์อินทรา คิดถึงมารดาที่เศร้าใจ
โอ้อนิจาทักวูเอ๋ย กรรมดังใดเคยมาขัดให้ คิด
ว่าจะสวมรูปเงาะไว้ ไปแสวงหาไทพระมารดา

เอนดูรจนาเทวี แก้วพะละดับสังข์ขาว จำจิตรดำจน
พันบุญญา เพราะนางรจนาเจ้าयाใจ ถิคนตัวจึง
ถอดรูปเงาทรง ออกจากพระองค์แล้วตั้งให้
รจนาเจ้าจงมาเก็บไว้ อย่าให้มาเป็นอันคร่ำ ๗ รว

๑ รูปทรงพระองค์เป็นทองคำ งามประเสริฐเกิด
ตำเกิดนาย ฝ่ายนางสมณทานุแม่ยาย เห็นดังจะ
วายชีวิตม้วย ถูกเขยช่างามเป็นนักหนา จะไป
บอกพ่อมาให้ด้วย เร็ว ๆ มาทันทวย ช่วยดู
ถูกชายให้หตายคา เจ้าถอดรูปเงาออกเดี่ยวแล้ว
ถูกแกวช่างามขึ้นนักหนา ท่านท้าวตามนคัมพุดา
ไม่เชื่อเมียว่าซังตายไป เข้าไปในทัพเห็นถูกเขย
พ่อเจ้าถูกเขยงามเหลือใจ จึงเข้ามาร่วมกอดถูกเขย
ไว้ ทำให้พ่อโกรธโกรธา พ่อไม่รู้เคยเท่ากึ่งถอย
ถูกน้อยมางามเป็นนักหนา พระอินทร์มาดอมพระ
ภารว จึงวอนถูกยาให้ถอดเงา ๗ เจริญ

๑ เพื่อน^๕น พระสังข์^๕ตั้งจะต้องตอยเหาะ จำจิตร
จำใจจำเภาะ ถอดเงาะเดี่ยว^๕ตุ้จี้^๕เค้^๕ร้ำ^๕ใจ ยอกร
ขัน^๕บัง^๕คมพระบิดา จะจำ^๕นรร^๕จาก็^๕หา^๕ไม่ แด้ว^๕เต้^๕ดัจ

ดิน^๕ดาค^๕ดำ^๕โคด ภู^๕วไน^๕ย^๕ธ^๕ระ^๕ธ^๕รง^๕ค^๕ง^๕ค^๕า ฯ โทน

๑ ทรง^๕ดำ^๕อ^๕าง^๕อง^๕ค^๕ป^๕ระ^๕จ^๕ง^๕แ^๕่ง^๕ เน็ด^๕โน^๕ม^๕ก^๕ด^๕อง

แก^๕ง^๕เ^๕็น^๕หา ก^๕ด^๕ิน^๕พ^๕ุง^๕ค^๕ระ^๕ห^๕ด^๕บ^๕อบ^๕ก^๕าย^๕า ทรง^๕ภ^๕ู^๕ษา

ดี^๕ร^๕ร^๕พ^๕พ^๕ร^๕ร^๕ณ^๕ร^๕าย ชาย^๕แ^๕รง^๕เป^๕น^๕แ^๕่ง^๕อยู่^๕ย^๕บ^๕ ฯ

ชาย^๕ไ^๕ห^๕ว^๕ง^๕า^๕ม^๕ร^๕ับ^๕เ^๕ิด^๕น^๕าย ท^๕ับ^๕ท^๕ร^๕ว^๕ง^๕ค^๕ว^๕ง^๕เค^๕่น^๕เพ^๕็^๕ช^๕ร

พ^๕ร^๕าย ถ^๕อด^๕ด^๕าย^๕ด^๕ัง^๕ว^๕า^๕ด^๕ระ^๕การ^๕ตา ท^๕อง^๕ค^๕ัน^๕พระ

ก^๕ร^๕บ^๕ว^๕ร^๕ร^๕ค^๕ัน^๕ ข^๕ำ^๕ม^๕ร^๕ง^๕ค^๕ท^๕ร^๕ง^๕ห^๕ด^๕ถ^๕ง^๕ช^๕าย^๕ช^๕ว^๕า ท^๕ร^๕ง

ม^๕ห^๕า^๕ม^๕ง^๕ก^๕ฎ^๕แ^๕ก^๕แ^๕ว^๕พ^๕า ด^๕ัง^๕น^๕า^๕ร^๕าย^๕น^๕ร^๕า^๕มา^๕ข^๕ิ^๕บ^๕ดี ฯ

๑ คร^๕น^๕ท^๕ร^๕ง^๕ด^๕ำ^๕เร^๕็^๕จ^๕เ^๕ร^๕็^๕จ^๕แ^๕ด^๕ว ค^๕ด^๕า^๕ค^๕แ^๕ด^๕ง^๕มา

ป^๕ระ^๕น^๕ค^๕บ^๕ท^๕ศ^๕รี^๕ ท^๕ุด^๕พระ^๕บ^๕ิด^๕า^๕ท^๕ัน^๕ท^๕ี ข^๕ำ^๕ข^๕อ^๕พ^๕า^๕ช^๕ที่^๕ช^๕อ^๕บ

ใจ เ^๕า^๕ท^๕ี^๕เช^๕อ^๕ช^๕า^๕ค^๕ิ^๕พ^๕า^๕ช^๕ ข^๕า^๕ว^๕ด^๕ัง^๕ด^๕ำ^๕ด^๕ั^๕ร^๕ไ^๕ด^๕ พระ^๕อง^๕ค^๕

จ^๕ง^๕ด^๕ัง^๕เ^๕็น^๕า^๕ใน เ^๕ร^๕ง^๕ม^๕ุก^๕มา^๕ไ^๕ห^๕อ^๕ย^๕ำ^๕ไ^๕ด^๕ี^๕ช^๕า ฯ

๑ เมื่อนั้น ท่านท้าวสามนต์ผู้รุ่งฟ้า ครั้นตั้งมหา
เสนา ให้ผูกอาชานันไต่ ๑

๑ เสนา รับสั่งวิ่งมาไม่ช้าได้ จึงผูกอาชาเข้าไป
ถวายพระภูวไนยมิได้ช้า ๑ เชิด

๑ ท้าวไท เด็ดอกม้าไม่ได้ดังปรารถนา จึงทุต
ตมเด็จพระบิดา ม้าซึ่งเขามาไม่ชอบใจ อ้ายม้า
กาะกาศิษฐ์ อยู่ทศอกกรวชาหมายไว้ เห็นจะขัด
คดว่องไว เร่งจับมาให้ช้าเถิดรา ๑

๑ ได้ฟัง เสนาจับไล่เกษา ขวนกัณเร่งรีบ
ออกมา ไล่จับอาชานันไต่ บัดใจก็ได้พาชี ชาว
คิงดำดัดรู้ได้ อาบน้ำชำระมโนไมย แล้วได้เบาะ
อาสนะการดา ตายถันนัตุวรรณดอกกราย ภู่ห้อย
พลอยพรายซ้ายขวา ดำเร็จเร็จแล้วก็เอามา
ถวายพระราชาทันไต่ ๑

๑ เมื่อนั้น พระสุวรรณสังข์สิทธิฤทธิไกร ครั้น
ได้พาชีก็ดีใจ ขวณโณมทราญไวรจนา บังคม

บิดาแต่อกดาโคต ทั้งองค์อโรไทยเด่นหา ชื่นทรง
มิ่งม้าอาชา พานางรจนาเกิดจนศตายุ ฯ

๑ ชักม้าไปตามมรรคา ดังพระสุริยาผันผาย พ่อ
แม่เป็นคู่ชู้ตักตักบ้าย หญิงชายทั้งนั้นชวนกันดู บ้าง
มาพิศวงหลงใหล ทรงโฉมประโตมใจทั้งคู่ ผัวนั้น
ดังสุวรรณกำภู เมื่อยดั่งสุวรรณชมพูนุท ทั้งสอง
เจ้างามดังหยาดฟ้า นรตักษณภักตราเป็นที่สุด
อันจะหาเปรียบองค์พระทรงภุช เห็นสุดไกลกัน
พันทวี บุญแม่รจนาเข้าได้ผัว เป็นทองทั้งตัวเรื่อง
ศรี หญิงชายถวายอัญชลี อังมีไปทั้งวงใน ฯ

๑ เมื่อนั้น พระสุวรรณดังจันทิทธิไกร เร่ง
รับอาชาดดาโคต บัดใจก็ถึงโรงพิธี ฯ

๑ มาถึง จึงให้เมียรักโฉมศรี ลงจากมิ่งม้า
พาชี เข้าโรงพิธีนับพด้น แต่พระโฉมยังทรงม้า
มิ่ง ชักวิ่งเวียนนอกหกลั่น มิได้ยอทัตต่อเทวัญ
ต่อหน้าพงษ์พันธุ์เจ้ารจนา ฯ

๑ เมื่อนั้น ส้มเค็ญอมรินทร์อินทรา เห็นพระ
หอยสังข์บนหลังม้า เทวาศิษฐ์ไม่เอนองค์ งำม
ทรงงามภักตร์ดกขนา เทวาศิษฐ์มัยไหลหลง
งงววยไปด้วยรูปทรง ต่างองค์ต่างพิศให้คิดใจ
ส้มเค็ญท้าวท้าวโกสัย จึงชักพาเข้าไปใกล้ ถือ
ถูกคตของของโย ชูไวยังไม่โยนคต ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น พระสุวรรณดังซ่อนเรื่องศรี พระองค์
ไม่มีถูกคต ภูมิเจ้าเร่งราฟง ท้าวท้าวมาคา
ได้ดังไว้ ว่ามีความทุกข์ให้คิดถึง ครองทุกข์
ใจดังไฟรั้ง ขอให้อนถิงเอาคตมา ฯ

๑ มาจะกล่าวบทไป ถึงองค์พระยานาคผู้บิดา
บรรทมอยู่ในแท่นไฉยา ให้มาร้อนรดกตกกาย
คิดถึงลูกน้อยเจ้าหอยสังข์ ก็ถูกคตจิตระทคิดหมาย
จะเอาคตสุวรรณพรรณราย ฉันทายไปให้พระ
ถูกยา ฯ

๑ คิดนงตัว พระยานาคคดาค่แคล้วเข้าไปหา ได้
ถูกคดักทองตอองศา แทรกพลั่วขุดขึ้นโปพตัน ๑
คุกพาทย

๑ มาตบ พบองค์ดูกรักจอมขวัญ ท่านท้าว
นาคาเข้าหาพตัน พระหอยตั้งขึ้นน้อยชดดี เอาดู
คดักทองยื่นให้ กอดจูบตบได้พระโณมศรี อวยไชย
ให้พิรสวดี แล้วซ้ำแรกบัตพิกตบไป ๑ เชิด

๑ เมื่อนั้น พระสุวรรณสังข์ทองผ่องใส ครันได้
ถูกคดักคดใจ ชักม้าเวียนรวไปมา ๑

๑ ฝ่ายว่าท่านท้าวหัดไฉน ชักม้าคดาคดเข้า
ไปหา ครันตรงหน้ามาพระราชา โยนคดักมา
ทันที พระสังข์ก็รับกตบไป แล้วโยนคดักให้ท้าว
โกธีย หัดไฉนรับได้ถูกคดัก เค็ดำเด่นเป็นท้าวแล้ว
คืบไป แล้วซ้ำไปให้ทั้งสอง พระสุวรรณสังข์ทอง
ก็รับได้ พระก็เค็ดำคดักทองทั้งสองไป แล้วคืบซ้ำ
ให้อมรินทร์ ๑ เชิดฉิ่ง

๑ เมื่อนั้น จึ่งองค์ท่านท้าวหัดไผ่ แกล้งทำ
ให้แพ่ฤทธิไกร พ้าวไทจึ่งร้องประกาศมา ดูรา
ดำนนคธิบดิ์ ถูกเขยคนนคณิกหนา ด่มบคตันทง
ภารา จงมายกให้พระภูมิ ครันตั้งเดรัจฉัตถ
ทันใด ท่านท้าวหัดไผ่โกสัย กับฝูงเทวัญจันทร์
ค่างแมลงฤทธิรเห็จไป ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น พระสุวรรณสังข์ขัติฤทธิไกร พระ
องค์จิงขกอาชาไผ่ ลงไปยังพนพศธา ฝูงคน
มาคอยุดตอน ให้พรขอกรเหนือเกษา พระองค์
ลงจากอาชา เสด็จมาโรงราชพิธี ฯ เต็ม

๑ ท่านท้าวดำนนคทรวงเคช กับองค์อัครเวศม์เหษ
ดีใจไปรับพระภูมิ เข้าโรงพิธีนับพัตถ ฯ เสร็จ

๑ วนัน ฤกษคตพจะให้ทำขวัญ กับโฉมรจนา
แจ่มจันทร์ พื่อจะมอบไธศวรวิทย์ให้วนัน ว่าแต่
กัถงให้แต่งการ พนังงานเตรียมไวใช้ถวณก
ให้ยกบายศรีมาทันท ถ้าแก่ถาวศรีมาพร้อมกัน ฯ

๑ ฝ่ายโฉมพจนางสุมณฑา แต่งองค์ชิตา
 เนิตฉนั้น ท่านท้าวสามนต์ทรงธรรม แต่งองค์
 พระสุวรรณภูมิ ฯ

๑ ได้ฤกษ์ ท้าวไทให้เบิกบายศรี เอาเทียน
 มาจุดอัคคี ดาวศรีรับแฉ่นเวียนมา ฯ

๑ เวียนเอ๋ยเวียนเทียน ให้เวียนแต่ซ้ายมาขวา
 รับส่งต่อกันเป้นหัตถ์มา เเล่ถามะโหรีมีไป ครัน
 ถ้วนเจ็ดรอบตามจำเนียร คับเทียนแก้วโบกศวัน
 ให้ เอาจันทร์จันเจิมเฉลิมโร อวยไชยให้พร
 พระลูกยา ฯ มโหรี

๑ ครันแล้วท่านท้าวสามนต์ราช มอบหม่อมอำมาตย์
 ซ้ายขวา ม้ารถขพลโยธา สัมบัติวิธธามู่ง
 กำหนด ยกให้พระสังข์ทั้งกรุงไกร ชาวท้าวถวัล
 ไปทุกเขตรขันท์ ร้อยเอ็จเขตรขอบอภิวันท์ มี
 บรรณาการมาทุกปี ฯ

๑ มาจะกล่าวบทไป ถึงท้าวหัตไวยโกสัย คิดถึงนางจันทร์เทวี ๕๕ เห็นท้าวยศวิมต ซึ่งเป็นมารดาเจ้าหอยสังข์ ยังทนทุกข์อยู่ในไพร่สมณฑ์ เทียวเก็บพินชายเตยงตน ๕๖ นึกมตยากแค้นแสนทวิ ฝ่ายกรุงภารวามนต์ ๕๗ ประจัญได้คู่ชกเกษมศรี ยังแต่นางจันทร์เทวี ๕๘ ครองจะช่วยนางหงเยาว์ ว่ากล่าวท้าวยศวิมต รุกรนเอาให้ดังไฟเผา อย่าให้หนึ่งติดด้วยฤทธิ์เรา ๕๙ เอาจนให้รับกลับเข้าวัง ฯ

๑ คิดแล้ว พระแก้วเสด็จโดยหวัง เหาะรเห็จ เสร็จไปด้วยกำลัง ๖๐ ดงยังเมืองยศวิมต ฯ กทม

๑ เหาะร่อนอยู่ตรงบัญชาไชย ๖๑ ร้องเรียกเข้าไป เป็นหงายหัน เหวย ๆ ท้าวยศวิมต จะป็นวัน ๖๒ นบแบน ๖๓ จะเชือดเนื้อเถื่อนหนังตักพินชน ๖๔ กากิน มิให้จะเหลือนเค้น ๖๕ นอนชมอยู่ไยทีไหนแท่น ๖๖ คี๋คะ จะแบนบแบน ๖๗ ๖๘

๑ เมื่อนั้น ท้าวยศวิมลไต่ยีนแว้ว ตกใจอะ
 ไครหลากแต่้ว ดูกจากแท่นแก้วจึงวางมา พระ
 ค่อยเยี่ยมมอตามช่องแกลด แดเห็นตกใจเป
 นึกหนา ระวังตัวฉันดังตีปลา หนักตบเข้ามายัง
 แท่นทอง เจริจาพาที่ก็ไม่ได้ จะหายเหนื่อยหาย
 ใจก็ชัดข้อ ทำนองหนึ่งหลับกับแท่นทอง ไม่รู้ที่
 จะร้องไปหาใคร ฯ

๑ ฝ่ายว่าสมเด็จจอมรินทร์ จะได้ยีนขานมาก
 หาไม่ ถีบบัญชากรแก้วแฉวใจ ถล่มไปด้วย
 ฤทธิ์มีขวาน ฯ เชิด

๑ เหวยๆ ท้าวยศวิมล นอนกรนอยู่ไยเรียกไม่
 ขาน เปนพระยาโง่เง่าไม่เอาการ จะตั้งหารชีวิต
 ให้มรณา จะดีเสียให้แตกเปนป่น เพราะฟัง
 คำคนเปนนึกหนา ถีบเอาแท่นทิระไธยา เปด
 วาจารองกองอึ้ง เหวยยศวิมลคนพาต วันนั้นพระ
 กาดจะมาถึง เหตุไรไม่คิดรำพึง นอนขงกรน

ครอกญาหุดอกตาย ท้าวแก้วงตะบองร้องแรก
จะคดีให้แตกฉิบหาย คุณคามคำรามอยู่ฉุนว้าย
มุ่งหมายว่าจะตีให้มรณา ฯ คุณพาทย์

๑ เมื่อเห็น ท้าวยศวิมลราชา ตระหนกตก
ใจเปนนักหนา เห็นพระอินทราทำฤทธิไกร แก้ว
ตะบองเหล็กเท่าดำดาต ดนลานไม่จับอะไรได้
องค์สิ้นปากสิ้นพรันใจ จะหนีไปก็กลัวเทวดา จวน
ตัวแล้วนั่งบังคมคิด เทวัญจงโปรดเกษา จง
บอกให้แจ้งกิจจา ท่านจะปราณนาถึงอันใด ฤ
จะเอาราชสมบัติ แก้วแก้วเนาวรัตน์จะยกให้ จะ
มาฆ่าเสียให้บรรลัย ข้าหลวงฟังคำใครพระราช ฯ

๑ เมื่อว่าท่านท้าวโกสิต ตวาดด้วยฤทธิดังฟ้าผ่า
เหวี่ยงยศวิมลราชา เปนพระยาหลวงฟังคำคน นาง
จันทร์นั้นผิดถึงอันใด ขยับได้ไปอยู่ในไพร่สนท
เจ้าสังข์เป็นหน่อทศพล ถ่วงตงทเถวนด้วยอันใด
ท้าวยศวิมลคนชั่ว รู้ความผิดตัวฤาหาไม่ ควร

ฆ่าให้ม้วยมรรโดย กตวโภยไปรับเจ้าสังข์มา
ให้เจ้าครองราชสมบัติ เปนภริยาศรีสุริวงษ์
พงษา แล้วให้ไปรับนางจันทร์มา มีทำตาม
จะฆ่าเสียบัดนี้ ๑

๑ อินทรา เมตดาจงโปรดเกษิ์ อันตัวนาง
จันทร์เทวี ว่าเป็นกาดในเงียงไชย ออกตูก
มาเป็นหอยสังข์ หนีเสียจากวงไปป่าใหญ่ ถูก
ออกจากสังข์เป็นคนไป ผิดชาติวิไลในแผ่นดิน
จันทาทูตว่าเป็นจัญไร ฆ่าให้ถ่วงเสียในสายสินธุ์
ลำบากไปแต่อมรินทร์ ถ่วงสิ้นได้ถึงสิบห้าปี
จะไปรับมากระไรได้ หัดในยงโปรดเกษิ์ อัน
นวดนางจันทร์เทวี ปานนี้จะม้วยพิราโดย ๑

๑ ไฉน อมรินทร์ก็ตอบเฉยไซ เจ้าสังข์
บุญหนักศักดิ์ใหญ่ ถึงจะทำอย่างไรไม่มรณา
เมื่อถ่วงเจ้าตงตเดอน ท้าวกัมพลรับไว้เป็นคู่ชา
แล้วได้สำเภาดอยมา พันชฎียกษาเถียงไว้ นาง

เดียงเป็นบุตรบุญธรรม ถึงกรรมนางยักษ์ก็คลาย
เธอได้รูปเงาะเกาะไป จึงได้เป็นเชยท้าวสามนต์
บัดนี้ครอบครองพระนคร ขจรพระเดชทุกแห่งหน
นางจันทร์เทวีณมุต ยากจนบ่มแทบตัวตาย แต่
ผ้าจะนุ่งก็ไม่มี เทวี่เตยวเก็บฝืนขาย นางอยู่ใน
ไพรยังไม่ตาย รับประทานขวานขวายไปรับมา มิได้
เจ้าสังข์กับชนนี คั้นมาบริเป็นศุขา ตัวท่าน
จะม้วยมรณา อย่าคิดว่าจะรอดชีวิต ฯ

๑๐ เมื่อนั้น ท้าวยศวิมลเรืองศรี ได้ฟังพระอินทร์
กนิษฐ์ ขัดรับคำพระอินทร์ฯ ขอผิดแต่ในเจ็ดวัน
จะเทยวดีญจรแสวงหา แม่นไฉนนางจันทร์กตัญญู
จะไปรับดูกยาเมืองสามนต์ แม่นไฉนเจ้าสังข์มา
แล้ว จะอภิเศกถูกแก้วให้เป็นผด เมตตาส่งมา
ให้ว้ายชนม์ จขรับประทานขวานขวายไปรับมา ฯ เสร็จ
๑๑ ได้ยิน ส้มเต๋จอมรินทร์เจ้าฟ้า จึงร้องท้าทับ
ด้วยวาจา ถ้ามีไฉนมาในเจ็ดวัน ปรนถึง

กำหนดจะมาดู ไม่เห็นโฉมตรูจะอาลัย ตั้งแต่จร
รเห็จเหาะพถัน ไปเวไชยันต์วิมานไชย ฯ เชิด

๑ เมื่อ^๕นั้น ท้าวยศวิมลภูวไนย ครั้นพระอินทรา
คตาโคต คิดประหวั่นพรั่นใจพระภูมิ บุญปลูก
ดูเหนื่อยเจ้ายังอยู่ ไม่^๖รู้ว่าจะมีศักดิ์ศรี ควรฤ
ถ่วงเจ้าดวงวารี ภู^๗นหงษ์^๘พังอ^๙จัน^{๑๐}ทา นางจันทร์เป็น
เอกมเหสี ไม่ควรขับหนีไปอยู่ป่า สุริวงษ์พงษ์
พันธุด้วยกันมา อนิจาเมียรักคกเข็ญใจ พระคิด
ถึงนางพดางไคกัธ้อย ชดเนตรหยดย้อยลงหลัง
ไหล จะไปรั้งกับเข้าเวียงไชย จะน้อยใจพิมิ
เข้ามา พระอินทร์จะมาเอาชีวิต พระคิดทุกข์
ใจเป็นนักหนา ไม่พอที่ภูจะมรณา พังอ^{๑๑}จัน^{๑๒}ทาไม่
ทันคิด พระทอดถอนหนุไทยอยู่ไปมา พระสุริยา
รุ่งรางไพจิตร คิดกถวโกธียผู้มฤ^{๑๓}ตชี ออกสถิตย์
พระโรงทันใด ฯ เต็มอ

๑ พร้อมด้วยเสนาพฤตามาตย์ จึงมีพจนาคถ์

เฉยไซ เมื่อโกตรุ่งแสงอินไทย มีท้าวหัตถ์ไทย
 ลงมา ถือบงของเหล็กใหญ่เท่าดำดาบ ทยาน
 เข้าคเณษา แล้วให้ไปรับนางจันทร์มา แม้น
 แขงขัตจะฆ่าให้บรรโดย แล้วให้ไปรับเจ้าสังข์
 ถ่วงตงน้ำหนักยังไม่ตกไซย นาคารับไปเลี้ยง
 ไว้ แล้วไปอยู่เมืองพันธุรัต บัดนี้เป็นเชยทำว
 ดำนด ผ่านดงดไธสุรย์สมบัติ กรุงใดไม
 เปรียบเทียบทัด เป็นจุตจักรพรรดิมีหมา ให้รับ
 เจ้าสังข์มาเมืองเรา ให้เจ้าครอบครองเป็นคชา
 แม่นมใดเจ้าสังข์แถมมารดา ถ้าพ้นไปกว่าเจ็ดวัน
 พระอินทร์จะมาเอาชีวิต อดคิดที่เราจะผ่อนผัน
 เสนารุ่งรัตไปพด้น เทียวหานางจันทร์เทวี ทอง
 เท่าถูกพักจงเอาไป นางอยู่บ้านใครในไพรศรี
 ให้ทองแก่เขาโดยดี แล้วทูตเทวีให้แจ้งใจ ว่าเรา
 ให้เชิญนางมา จะอภิเษกกัถยาให้เป็นใหญ่ อีก
 ทงภูษาผ้าไท เอาไปคืนให้นางกัถยา ฯ

๑ บัดนี้ เสนารับสั่งได้เกษา บาดหมายวุ่นวาย
เป็นโกลา จัดหาได้พร้อมทุกประการ พวกนี้ออก
นอกพระภราดา คิ๋มของร้องมาทุกสถาน ทุกบ้าน
น้อยใหญ่ไม่พบพาน ไม่รู้ว่านางคราญอยู่บ้าน
ใคร ๆ เชิด

๑ เมื่อนี้ นางจันทร์เทวีตะห้อยให้ ทนยากดำ
ซากอยู่ในไพร จับดาແກກได้ก็เดินมา ในจิต
นางคิดถึงลูกน้อย น้ำตาหยดย้อยลงอาบหน้า
แล้วคิดถึงตัวได้เวทนา แต่ผ้าจะห่มไม่รอบกาย
ผ้าห่มก็หลุดไปร้อง คนเดียวเที่ยวโต้นเก็บพื้นชาย
บาทาแตกชำระกั๊ยกาย เทียวกรายเตรใน
พนาว่า ๆ เพดง

๑ เก็บพื้นแล้วมัดก่องไว้ หยดอยู่อาไ้รยร่วม
พฤกษา คิดถึงลูกน้อยก็โศกา เอนองค์นิทรา
หลับไป ๆ ช้า

๑ นางทรงอุเบกขาอันประณีต เป็นมหัศจรรย์ยิ่งใหญ่นัก
 ฝันว่านางว่ายนํ้าในนํ้าใส บัดนั้นจะจมลงในพระคงคา
 มีพระอาทิตย์อันปรากฏ ชักรถมาโดยพระเวหา
 ลงมารับนางกตเวทิตา ชื่นได้รักษาแล้วพาไป
 ข้ามพ้นจากชลตเดหดวง ฝันว่าดีทรวงเข้าร้อง
 ให้ คิดว่าจะไถ่ลูกรักไป ตกใจนางตื่นจาก
 นิทรา ฯ

๑ นางอุกฤษณ์รำพึงคิด เร่งประหวัดพรินจิต
 เปนนักหนา เอะใจเหมือนฝันแต่ก่อนมา ยักขา
 มาตัดเอาเคี้ยวไป จนฟันปราด้าทราขว้าง เซ้ง
 มาอยู่ในป่าใหญ่ ดั่งชนอยแม่พดอยมาบรรโดย
 จะเป่นกระไรไปนอกอา ยากถึงเพียงนี้ยังมีหน้า
 ไ้อักรรมสิ่งไรเป่นนักหนา ต่ท่อนถอนใจอยู่ไปมา
 วิญญาณาร้อนดังไฟเตี้ย นางมาคำนึงถึงตูกน้อย
 นางแค้นไศกต์ร้อยทะห้อยทะเหี้ย ครองจนจรตายก็
 ตายเตี้ย แคเบียดบีบเบียดไม่มื คิดพถางนางดู

เวตา พระสุริยาน์น้อยนรคมี ยกหาบขึ้นบ้านาง
เทวี จรดไปตามมรคา ฯ เพลง

๑ เมื่อนั้น จิงหม้ออำมาตย์เด้นา คัมของก็ร้องบ่าว
มา กตางบ้านมิได้จะพบใคร เห็นคนไร ๆ มาขาย
บ่าว เดินตรงเข้าหาจะถามไถ่ ครั้นเข้ามาใกล้
นางทราวมไวย จำได้เข้ากอดเอาบาทา แม่เจ้า
ประคุณของตูกเฮ้ย กระไรเลยได้ยากนักหนา ฝูง
คนทงนบบรรดามา จะกตัญญูต่อกันไม่มี ฯ โอ

๑ เมื่อนั้น นางจันทรักดยามารศรี ตระหนกตก
ใจไม่สมประดี เทวจึงถามเนื้อความไป เต้น
เด่นนางกำนัล ชวนกันออกมาจะไปไหน จะมา
จับข้าฤว่าไร ข้าคนเข็ดใจไม่เวทนา ทั้งชุดาย
จงเอนดูด้วย อย่าให้ข้าม้วยสังขาร ช่วยทูลแก้
ไขพระราชา ว่าแฉกักตยาเดินหนีไป ฯ

๑ ถ้าวศรีเข้ายุคลเอาบาทนาง รับหาบพดางทูล
แก้ไข บัดนี้พระองค์ทรงไชย มีรับตั้งใช้ให้ออก

มา ให้เชิญแม่เจ้าเข้าเวียงไชย ครอบครองโก
โคยเปนศุข เครื่องคันเครื่องทรงประทานมา
ขอเฝ้าซ้ายขวากำนัลใน มารับเสด็จขึ้นเกล้า แม่
เจ้าอย่าคิดสงสัย ไชโยไทยไม่มีอย่าตกใจ แม่
เจ้ามาเข้าไปภารา ฯ

๑ เมื่อหน นางจันทร์เทวศรีได้ภา พังพตางนาง
ตอบวาจา อย่ามาดองต่อไม่ขอฟัง ลูกน้อยของ
ซ้ายยังฆ่าเสีย จะมารับเมียไปคืนหลัง จะสังหาร
ผดายุชชีวิ้ง เรามิขอฟังอย่าว่าไป ทำดัง
หณูมานกับดีดา โทณเกล้าเกษาทำร้องไห้ ปด
ว่าพระราชนบรโดย นางดีดาหลงโหดไม่รู้กต
อย่างข้าฤจะครองไธสงวรย์ ท่านจะฆ่าเสียวัน
ดะว้อยหน อย่ามากด่าวแกดังแต่งกต น้มนต
บีดหูไม่พาท ฯ

๑ เสดนา วันทาแต่ทูตถ้วนถึ วันหนึ่งปัจฉิม
ราตรี มีท้าวโกสีย์ลงมา ถือกระบองเสดักใหญ่

เท่าตำราด ทยานเข้าแทนอันเตชา กริ้วโกรธ
 แก่องค์พระราชา จะตีโทษให้ตมตาย องค์
 พระอินทราเชอตรัสสั่ง ให้ไปรับพระสังข์ฤๅด้าย
 ถ่วงตงพระคงคายังไม่ตาย ผูกนาคทั้งหลายเคียง
 ไขว้ บัดนี้เป็นเชยท้าวสามนต์ ผ่านดงดงมบัค
 กรุงใหญ่ ให้รับมาครองราชไทย แทนไทท้าว
 ยศวิมต ให้รับแม่เจ้าเข้ามาจง ตามพระอินทร
 สั่งอนุตสนธิ จึงให้มารับนางนฤมต เขิญแต่คัจ
 จรดตเข้าวังใน แม่น้ำเข้าไปถึงเจ็ดวัน ทรงธรรม
 จะม้วยคักไซยะ พระอินทรตั้งญานว่าไว้ มิได้พบ
 องค์จระมรณา แม่น้ำว่าพระแม่มีเข้าไป ท้าวไท
 จะม้วยสังขาร พระองค์ก็ทรงพระอาญา บจรรดา
 ออกมาไม่พ้นไทย ฯ เสร็จ

๑ ได้ฟัง ว่าตูกน้อยยังไม่คักไซยะ นางค้อย
 ดั่งดวงทุกข์เป็นศุขใจ ตริตริกนิกในอยู่ไปมา เมื่อ
 ถ่วงเจ้าตูกคงคาโดย ฤๅจะไม่มอดม้วยสังขาร

จะจริงเหมือนคำเสนา คิดมาก็น่าสงไสยใจ แล้ว
นางจึงมีวาจา ไรจะฟังเสนาอย่าสงไสย เสร็จ
ปลดปล่อยพอเข้าใจ พระอินทร์ที่ไหนจะลงมา จะ
ให้รับข้าฯ ไม่ไป จะสู้ม้วยบรโดยอยู่ในป่า ไม่
ควรจะอยู่ในภารา เป็นคนชั่วจะอยู่ในไพร นับ
วันพบม้วยคนหลัง รววงหาขอเห็นไม่ ม้วยดิน
สิ้นฟ้าข้าไม่ไป สู้ตายอยู่ในพนาว่า ว่าพตาง
นวดนางเจ้าคดาคิด เห็นตรงเข้าไปในเคหา ฝูง
คนทงนบรรมาดมา ตามนางกัถยามาถึงเรือน ฯ
เช็ด ฯ

๑ เห็นกระท่อมน้อย ๆ รายไป บ้านไร่อยู่ใน
ไพรเดือน เห็นม้วยคตาคิดหาเรือน เมื่อคน
กต่นเกิดอนเขาปลุกไว้ ฯ

๑ เมื่อคน คาเมาเพชคงก็ตกใจ จึงบอกยาย
พด้นทันใด เอะไครอะไรแน่นบ้านเรา ดีร้ายจะ
มาจับนางจันทร์ เขาไปฆ่าฟันเสียอีกเด้า ความ

ผิดจะคิดมาถึงเรา จะปรับเอาผู้ทศกัณฐ์ไว้ ตัวเราผัว
เมียจะพดอยตาย ตายายกลดคอกันร้องไห้ หัน
เข้าไต่ถุน่วนไป เอาพ้อมครอบตัวไว้ทั้งยายตา ฯ

๑๐ เมื่อนั้น จึ่งอรรมหาเสนา ให้หาผู้ใหญ่
นายบ้านมา คนไข้เที่ยวหาไม่พบใคร เข้าใน
ไต่ถุนเบ็ดพ้อมดู เห็นต้องเฒ่าอยู่คั่นควักไขว่ จับ
เอายายตาพาไป ให้เสนาในที่ออกมา ฯ เสร็จ

๑๑ เสนาห้ามว่าตายากตัว ผัวเมียจะได้ดีไป
ข้างนำ จะไปรับพระสังข์กลับมา เทียวหานาง
จันทร์ทราชมารยา ของเทวดาทุกพักประทานมา พบ
นางบ้านตาเราจะให้ จะรับนางไปพระเวียงไชย
นางขัดไม้ไปพระภารา เราจะไปทูลพระทรงเดช
ตามจะไปรดเกษเกษา ยายตาช่วยรักษากัดยา
ตัวข้าจะไปทูลพระภูมิ ครั้นแล้วมหาเสนา ให้
ทำพัดใบพาดพนาศรัไว้รับเสด็จพระภูมิ กับบ้าน
มิไต่ถุนมิไต่ถุน ครั้นพัดใบพาดแล้วก็เข้าไป ทูล

องค์อรไทยจอมขวัญ ขอเชิญเสด็จจรจรวัฏ ขึ้น
มหาสุวรรณบัลลังก์ ๑

๑ เมื่อหน นางจันทร์จึงตอบเสนา เราไม่เคย
อยู่บัลลังก์ อยู่แต่ทักขิมาตามเชิญใจ ๑

๑ เสนา เห็นว่าไม่ชอบอัชฌาไศรย จึงบังคมตา
กตาคิด แบ่งอยู่แบ่งไปประว้างนาง ครั้นจัดแจง
แล้วเสนา ขึ้นม้าควบไปในไพรกว้าง รับบริ
คตบำทำทาง ครั้นออกทุ่งกว้างก็วางไป ๑ เชิด

๑ มาถึง จึงเข้าในเมืองไม่เข้าได้ ลงจากหลัง
ม้าก็เข้าไป เผ่าท้าวไทยคิมมิด เสนาบังคม
ทูลความ ตามเหตุให้แจ้งอนุสนธิ เข้าไปเที่ยวหา
นิมิต พ้นค่านปลายแดนภารา เห็นนางหาบ
พินมาแต่ไกล จำได้ชวนกันเข้าไปหา นิตรูป
นิตทรงกัถยา ภาศราก็กล้าดำไป ผ่านรุ่งรัง
ปะป ทุลไม่เอาขึ้นได้ สัมคำอินทรจทว่าไว้
นางได้ตำบากเวทนา ทูลเชิญเสด็จเข้าเวียงไชย

นางคัดก้อให้นักหนา ว่าจะตวงมาฆ่าให้มรณา
 ขาดบถให้ก็ไม่ฟัง พระอินทร์ว่าเห็นประการใด
 เค้าให้นางแจ้งแห่งความหลัง นางบิดหูเสียไม่
 ขอฟัง รว้างไม่ขอเห็นเคย ม้วยฟ้าม้วยดินไม่
 เข้ามา จะตม้วยในป่าณพระเอ๋ย เครื่องประทาน
 ให้ไม่เอาเคย เดินเคยไปบ้านยายกับตา นาง
 อยู่กระท่อมกะจิริต แฉงนิตขึ้นตงบังเปณผา เตื่อ
 ตำตมิไครองกายา เห็นหน้าเวทนาพระภูมิ ข่า
 ทำพลับพลาน้อยใหญ่ เชิญนางให้อยู่เกษมศรี
 นางว่าบุญน้อยไม่ไยดี ขอทราบชุดพระบาท
 เจริจา ฯ

๑ เมื่อหนี ทำวยศิมิตผู้รังพา ไต่พังมหาเสนา
 พระราชาเค็ร่าสร้อยตะห้อยใจ น้ำเนตรคดงักคดอ
 ไผยนา อนิจจากุทำกรรมให้ ดอชไพร่ฟ้าเสนา
 ใน แสงพระไทยไฉมีบัญชา เว่งเตรียมพหุดมนตร์
 ฟุ้งนุกจะออกไปป่า จะอ้อนวอนชวนเจ้าเข้ามา

นางจระว่าประการใด ตั้งแต่นั้นแต่ตั้งจดจำแล้ว
เข้าในห้องแก้วพิศมัย ฯ เต็มอ ฯ โอ้ ฯ

๑ ทอดองค์ลงทรงไคกาโดย ชดในยโหดหลัง
ทั้งภักตรา โอ้ว่านางจันทร์เทวี เจ้าขงโกรทพิ
เปนนักหนา ให้ไปรับเจ้ามิเข้ามา คิดพิยาได้
ณนางเมียม พรงันพระอินทร์จะตมา อนิจาจะให้
พิศายเสีย ขะรอยขงว่าพิศงฟังเมียม คิดคำขบเสีย
เจ้าขยใจ ลูกน้อยในใต้เกิดมา พังคำจันทา
ฆ่าเสียได้ ตัวกูขงเองทำผิดไป ไม่รู้ว่าลูกมีบุญ
เคย โอเจ้าดังขนอยของพ่ออา ทั้งบิดาเสียณลูก
เอ๋ย เกิดมาพ่อไม่เห็นหน้าเลย ลูกเอ๋ยจะงามดัง
เพียงไร เจ้าไปได้คู่ขงดีดีแล้ว ลูกแก้วควรทั้ง
พ่อเสียได้ โกรทพ้อว่าตงโทษไทย ทั้งนางจันทร์
คิดได้ณอกอา ถึงเจ้ามิมาเมืองแล้ว ผัวแก้วจะ
ไปขอให้เห็นหน้า อ่อนวอนแก้วพิมเข้ามา ตัวพิ
ก็จะตากมหน้าตาย จะนอนนิ่งให้พระอินทร์พิ

ชวนให้ม้วยนิบหาย ราชผางนำคางฟุ่มฟาย
 บีมจะฉายชีวิตรพระภูมิ ฯ โอล ฯ

๑ เมื่อหน นวดนางจันทร์มาศรี รู้ว่าพระองค์
 ทรงไค้ก็ จะไปรับมเหสีให้เข้ามา เต้นให้เด่หักกล่
 ทำไ้ เต็มคตตายหายไปเป็นนักษหน้า พระกตบ
 ราชฤคร์กตร ไค้กาครำครวญถึงนางจันทร์ จะ
 หนึ่งอยู่จนกมไค้ จากจะไปเขี่ยหยัน อย่าให้คหนึ่งถึง
 นางจันทร์ ว่ากต่างท้าวหนให้ไค้อาย คิดพดาง
 นางทรงภูษา ต่ไปทองรจนาเจ็ดนาย ออกจาก
 ห้องแกวแพรพราย ตัวส่วรทงหลายก็ตามไป ฯ
 เพลด ฯ

๑ ครนถึงจึงเข้าปราสาทศรี เห็นพระภูมุนั่งรอง
 ให้ บังคมทูลถามไปทันไค้ ร้องให้ว่าไรพระราชา
 นางจันทร์นหน้ามาอย่างไร ไม่เหมือนพระไทย
 ปรารถนา ได้ยินว่านางไม่เข้ามา ฤจึงไค้กาเป็น
 บ้าใจ ไหรวงกาดีขบเคี้ยว รักเมียอยู่แต่จะขบไย

จะรับเอากตบเข้ามาได้ เวียงไชยจะเป็นภคัมมัตถ์
พระเป็นกระษัตริย์ควรดัดคำสอน ไม่ตำหนิหัตถิครอง
ให้ถวนถึ ไม่อับอายไพร่ฟ้าในธานี เมื่อยเป็นกาด
จะเลี้ยงได้ ฯ

๑ แด่นคม ถิ่นถมเจรจาจะหาไหน ว่าตาม
ประสาแต่หน้าใจ เหตุใหญ่ไม่รู้บ้างเคยนา พระ
อินทร์ลงมาถึงปราสาท ถิ่นตะบองของควาตดั่งฟ้าผ่า
จะตีเคียวให้แตกมรณา โกรธว่าฆ่าลูกแล้วจับ
เมีย ให้เร่งไปรับกตบมา ทั้งดูกลยาตถวนาเดี่ย
จิตใจผัวร้อนต้งไฟเดี่ย ฝ่ายข้างนางเมียสบายใจ
ความทุกข์ของผัวก็ตัวเกรง เพราะกูฟังคำเองถุ
มิใช่ ถูกกฏมนุญไม่บรรโดย พระยานาคเลี้ยงได้
เป็นลูกยา จึงส่งไปให้นางพันธุรัต แล้วพดัดไป
จากนางยักษ์ฯ ไปได้โฉมนางรจนา พ้อตานั้นชื่อ
ท้าวสามนต์ บัดนี้ด้วยราชแทนพ้อดา ระเบิดอก
ชาทุกแห่งหน ถูกกฏมนุญเป็นต้นพัน มึงแกล้ง

แค้นกล่าวว่าเพนทาดี้ แม่นมไปรับกตัญญูมา จะตาย
ด้วยอาญาท้าวโกสัย กูกตัญญูพระอินทร์สั่งที่ ครัง
นี้ไม่มาฟังใคร ทั้งตูกตัญญูเมียจะรับมา ใครว่ากู
จะฟังอย่าดังได้ย นางจันทร์มันเที่ยวอยู่ในไพร
กูกจะชอกไปรับวันพรุ่งนี้ ๆ

๑ ได้ฟัง นางชดเค้นใจคงไฟ้ ทุ่ไปด้วยแค้น
แค้นทวี่ ผิดแผกทงนั้เพราะใคร คี่ด่าฆ่าพันจน
รับเสีย เพราะเมียเพ็ดทุดฤาโดน โหราเขาว่า
เพนจัญไร เอาไว้จะเป็นกตัญญูให้รับเสีย
จากพระภราดา กิจจาทงกรงกั้ฟังเพียง ถ่วงสังข์
เขากั้รืออยู่ทงเมือง ใครทูลให้เคื่องพระบาทา ข่า
กันชับกันไปเสียเอง แค้นเพดงนอนฝันกระดัมหา
เมียไม่เชื่อเตยพระราชา ฝันเห็นเอามาว่าเพนจริง
พระอินทร์ที่ไหนจะตงมา ข่างรำพรรณว่าเพนทุก
ดิง แม่นพระรำภกกึงกันจริง นิงโยรับมาก็เพน
ไร เอาโทษมาได้น้อยใจนั้ก กตัญญูแล้วเจรจา

ได้เชิญไปรับมามีไปโย คือใครจะเลี้ยงซึ่งสังข์ทอง
เตนไฟฟ้าคะหุหมัน ว่าพระองค์ต้องสิ้นมัยอายุ
หน้า น้ำลายคายตงพลุชา ไม่ควรจะมาคั่นกิน
ขับไปเลี้ยงแล้วจะรับมา เห็นว่ามีผู้จะคั่นกิน เหมือน
น้ำลายถ่มตงจนคั่น กัดบั่นกันได้ฤๅพระราช

๑ กุณ ไม่เจรจาพาทมูดา เห็นพระอินทร์องค์
เรอตงมา ถือตะบองเหล็กง่าคังเปดไฟ มิใช่
ฝันเห็นอย่าเจรจา ได้ตอบอินทราเป็นไหนๆ พระ
อินทร์เรอคาตมาคไว้ มิไปรับมาในเจ็ดวัน ตะ
บองเหล็กใหญ่เท่าตำตาล มัชวามจะตีให้อาตม
เร่งไปเลี้ยงเกิดคนนางจันทร์ อย่ามารำพรรณเจรจา
กูไม่ขอฟังแล้วครรงน ไปเลี้ยงดี ๆ จะดีกว่า ชีชะ
เดห์กตพนบญญา ตนมเจรจาก็พอรู้ เองไป
เลี้ยงเองอย่าเซาเซา ทวงทของเองกูเกรงอยู่ ครรงน
เองมีมาฟังกู กูก็มีมาฟังเอง กูชวูกถ้อยชาย

หน้า ไปอยู่ประจำให้เหมาะเหมง มากต่ำถ้อย
คำไม่ยั้งเกรง ตัวกูกับเองจะผิดกัน ไ

๑- พันปี พาทิทุกจริตบิดผัน ควรแต่คั่นถึงนาง
จันทร์ ผูกพันเอาผืนมาเจรจา นำตายกายแต่ว่า
คั่นกัน ปลดว่าพระอินทร์บนเวหา กงการอะไรเธอ
จะลงมา มีใช้โคตรญาติกาของนางจันทร์ เมียไม่
เห็นควรกั้ทุกห้าม ได้ความว่าเมียนเย้ยหยัน พระ
จะพาดพาโตด้วัน ขอรับโทษทัณฑ์ไม่ลงไป จะ
อยู่จนให้รับกั้กลับมา จะขอค่น้ำหน้ำนั้นให้ได้ ถึง
จะห้าห้าให้บรรโดย ตามเถิดทำให้กั้ค่น้ำมือ โกรธ
นั้ตัวกั้ค่น้ำเด้าไม่เคยเห็น เขาจะหั้วร่อเด่นอยู่อั้งอ้อ
ไพร่ฟ้าข้าเมืองจะเลื่องๆ ควรฤาไม่อายในพระ
ไทย จะคั่นไปรับกั้กลับมา พระจะเอาหน้าไปไว้
ไหน จะอยู่ค่น้ำเด้าให้ตบบายใจ จะหั้วร่อเด่นให้
คณนา ๑

๑ เหม่ ๆ จันทาอี้อ่ามาน ขึ้นหน้าว่าขานเปนนัก
หนา ใครจะอดหนึ่งได้อ้อจันทา ทุกอ้อชาติข้าไม่กลัว
ใคร ถ้าบัดด้านอนกถันถึ ฤาญุบายค้มึงไม่ได้
กถาค้อย้าหนึ่กไป ทุกอ้อจัญไรชาติข้า ว่า สัพพะไท ฯ

๑ พระจิงฉวยจับตัวได้ กุจะค้มึงให้นักหนา
โบายซ้ายบ้ายขวา ปากกถาเหต้อใจ ว่าไรไม่ฟัง
แตงตังเป้นใหญ่ กถัวกุกุญไม่ รอยไม้ทั้งคัว ฯ

๑ เหวย ๆ อ้อจันทา ขึ้นหน้าเถียงผัว อุบาทว์ชาติ
ชั่ว ได้ห้วมึงไป ฯ รือ ฯ

๑ นางจันทาเถียงเต่า พระองค์เจ้าหงโตด ได้
ค้เมี้ยโย พระไม่ปราชญ์ เมี้ยนผัดตั้งโค พระโต
โบายคู้ ฤาเป้นกาดิ เหมือนที่จับไป ฯ รือ ฯ

๑ อนิจาน่าหิ้วร้อเด่น พระจะเห็นบ้างฤาหาไม่
อุบาทว์จัญไร รักใคร่ว่าดี รับเอาเถียงไว้ ได้
ยอศบายนักริ เมี้ยนไม้ค้ ค้เด่นหน้าใจ ฯ

๑ ถ้อยคำ กูจะตีข้าไม่ปราได้อูบาทกัจัญไร
มิใช่การมิ่ง วาจากรรม ตันตมดื้อจัง จะได้ตีมิ่ง
พระยงโกธธา ฯ เชิด ฯ

๑ เมื่อนั้น นพตนางจันทากัธยา วึ่งหนีดมเด็จพระ
พระราช โคกามาถึงตำหนักพذن เข้าไป
ในที่ไดยา แค้นเพียงชั่ววาจะอาตัญ อนิจาคี
เดินได้เห็นกัน จะทำให้ทรงธรรมเดด็จมา จัง
ตั้งดาวศรีทันใด จงเร่งศดาไคดลงไปหา ไป
บอกยายเฒ่าดู่เมธา พบตัวพามาประเดียน ฯ

๑ ไตพัง กำนันรับตั้งไต้เกษ์ พดางทุกขไคก
คัดยพันทวี่ ดาวศรีเร่งรีบไป ฯ เพลง ฯ

๑ มาพบยายเฒ่าดู่เมธา ค่อยกระซิบเงรจา
แถดงไซ เร่งเร็วอย่าช้ามารับไป ยายจะ
ไคผาผอนแตเงินตรา ฯ

๑ ยายเฒ่าดู่เมธาก็กวไป เคยได้รับประทานมา
นักหนา เอนดูข้านักแม่จันทา ให้หาแก้วจำ

จะรีบไป เข้าไปในทับจับยามยา แลดูจิ้งนึ่ง
ผ้าครางไหม้ หัวโหงหัวพรายก็เอาไป • ออก
จากทับได้ก็โคดคด ๑ เช็ด ๑

๑ มาถึง คำนวณนางจันทา เข้าไปในห้อง
ไถ่ยา นวนางจันทาก็ดีใจ พินิจพิศดูนาง
โฉมงาม เห็นพระองค์น้อยน้อยเปนนรอยไม้ ยาย
เฒ่าจึงถามเนื้อความไป แม่เอ๋ยเป็นไรแม่จันทา
วิเวทบาทคดองประการใด รอยซึ่งทำไว้ไม่
รักษา ดะเดี้ยต้นแก้วญาแม่อา เด่นห่มนคราที่
ให้ไว้ ๑

๑ เมื่อนั้น นวนางจันทานำคาไหล ดันเช็ด
น้ำตาแล้วว่าไป ยายเอ๋ยน้อยใจพนักบุญญา เจ็บ
ตัวไม่เท่าเจ็บจิตร เจ็บใจสุดคิดที่จะว่า เรา
จะคิดอะไรดีณยายอา เด่นห่มนคราก็เสื่อมไป
ท้าวยศวิมตเรอกดอกกดับ จะไปรับเมียมาแต่
ป่าใหญ่ สังข์ทองหน้านั้นไม่บรรโดย จะไป

รับกันวันพรุ่งนี้^๕ ยายเอ๋ย मैं เชาว์รับกันเข้ามา
 ตวยายฉบับข้ากว่า^๕ ที่ จะมีพากันตาย^๕ ฤๅ ครอง^๕ นี ยาย
 คิดให้ดีให้พ้นไทย จงทำข้าไปให้คืนเสีย อย่า
 ให้ไปรับเมียเข้ามาได้ ให้มาเด่นหากับข้าใช้
 ข้าจะกอบไทยให้ดูเมธา ฯ

๑๐. ออย่าพรัน^๕ ตั้งนั้นเจ้าตักทักงานข้า จะให้พระ
 องค์เจ้าลงมา ยังความรู้ข้าเป็นมากมาย จะ
 ให้เด่นหายยิ่งกว่าเก่า รักเจ้าเหมือนอนิจตรที่คิด
 หมาย ที่จะไปรับให้กลับตาย โฉมนายเจ้า
 ออย่าคลใจ ว่าแต่้วยายเฒ่าดูเมธา มีข้าจึง
 แก่ยามใหญ่ เอาหัวโหงพรายออกทันใด ครอง
 ครักตามในตำราทำ เอาดินหมาร่ำมาชุบได้
 ประสมกันไว้ดินถน่ำ ยอดเม็ดดำโพงแก้วพรม
 น่ำ จะทำให้เป็นตนขึ้น^๕ มา ยลยเฒ่าดูเมธา
 ไม่รู้ตัว^๕ วันนั้นฤกษ์ชั่วเป็นนักษัตร ให้เอา
 ขันดำริดตักน้ำมา เติงตามตำราบังคับไว้ ฯ

๑ ขยายเฒ่าบิณฑุรกรรมเค่งหน้าพรหม ยกขึ้นเพียงผม
 ประนมไหว้ เค่งพดางทางวัดพรหมไป คึง
 ใจจะให้ตำโพงเป่น บัดใจออกขึ้นเป่นยอศ ใน
 คาแกต้อดแดเห็น พอพระสุริยาเพดาเย็น งอก
 เป่นท่งตูกท่งใบ จึงเก็บเอาตูกตำโพงมา ผม
 พรายตายท่าประสมได้ บัดให้เดอียดทั้นใด
 บัดใจจึงว่าแกกัถยา จะขอเอาเดอดในอกเจ้า
 ประสมกันเข้ากับยาชา มิได้เดอดในอกนาง
 กัถยา ขาดในตำราไม่ได้เลย นวดนางจันทา
 กัว่าไป ความใจจะเอาเกิดยายเอ๋ย สุดแต่
 ตำราไม่ว่าเลย ความเคยของยายมาเอาไป ยาย
 เฒ่าเอามัดเข้ากรัดอก โดหิตไหตคกตงหตังไห
 รongเอาเดอดนหนมาทั้นใด โขดกกับตูกใบตำโพง
 บด ประสมกับปูนจับพดู ใครกินก็รักเอนดู
 หมด แม่นท้าวเขามาแม่อย่างด เอาให้ท้าว
 ยศวิมตกิน แด่วบ่นเป่นรูปพระราชา รูปนาง

จันทาเนติดิน กอดกันพิศวันยวนยิน ทำฉัน

แต่ัวได้โนได้เทียบ ให้นางโฉมงามตามเทียบไซ

ห้ามใจอย่าคิดสถิตย์แต่ถึยร แม่อยู่ห่างดัง

ความเพียร ตามเทียบอยู่ในห้องแต่ต้องคน

ดาการ

๑ จันทาคงจิตรพิศฐาน กราบไหว้มัดการได้

ตามหน ขอให้ท้าวยศวิมต ร้อนรนบ่นบ่น

ในวันนี้ ตงมาหาข้าที่ห้องใน รักใคร่ภักมย์

ดมศรี พอย่าذنรขารাত্রี ขายเผ่าก็มีออก

ไป ฯ กระ ฯ ข้า

๑ เมื่อนั้น ท้าวยศวิมตเป็นใหญ่ สถิตย์ยังแท่น

รัตนบรรหมใน คุณเฉียวพระไทยขึ้นมาพบนุ คิด

ถึงจันทาหาใจ ต้องโทษโทษไทยจะไต่กศัตย์

เจ้าจะน้อยใจพิวว่าตรัน เมื่ขวัญจะโกรรพิโรธ

ใจ จำกูจะไปร้องอน อ่อนวอนร่วมรักพิศมัย

ขางจันทรเทวณนถัมไป รักใคร่ผูกพันนางจันทา

วันนี้จะไปหาทางเมียขวัญ อนิจจาครั้นเจ้าหนูหมา
คิดแล้วพระเสด็จไคตคตา ตัวศรีชายชวาไม่
ทันรู้ ๆ เพลง

๑ ถึงห้องมองเห็นนางจันทา กัดยานั่งตามเทียน
อยู่ ยายเฒ่าดูเมฆนางจับพุด วางอยู่ทางหัว
โหลงพราย มันทำอย่างนเจียวดีหว่า วิญญาณ
กูจึงระดำระส่าย เดชยันต์ของมันมากมาย กู
จึงหายโกรธพิโรธมัน หดงฟังถ้อยคำล้ำมพิ
เศษ จันทาถูกขับเมียไปไพร่ดันท ชัดใจ
มิให้ไปรบจันทร์ มันทำให้ตมุดมคตังใจ เห็น
แล้วพระเสด็จจากตัมมา ยังปราสาทรัตนาศรีได้
เรียกไต่เต้านามาทันใด พระเสด็จจากตัมไปบัดต
ๆ เชิด

๑ ถึงจุ้เข้าไปในห้อง ร้องเหว่ยอีกคนอกุศต เห็น
แก่ตาแล้วทงตองคน มึงจะพันดาอย่าฟังคิด

เหวี่ยง ๆ มหาเดชะ ผู้กมัตต์มาอีกคนผิด เสน่ห์
ได้หักเป็นพันคิด ชีวิตของมึงจะบรรโดย ๆ

๑ เสนาอุดตุดตุดเข้าดูมา ใครจะเวทนาก็กหาไม่
จับตัวผู้กมัตต์บัดเดียวใจ คุมไปยังนำพระदान
พัตน์ ๆ เชิด

๑ ผู้กยายเฒ่าตุเมธาเข้าเขียนถาม ชักใช้เนื้อ
ความข้อขึ้น เร่งให้การมาจนฉับพัตน์ ทำไม
มันไม่กตัญญูว่าไร ๆ เจริญ

๑ ฝ่ายว่ายายเฒ่าตุเมธา เจ็บปวดหนักหนาไม่ทน
ได้ ให้การตามจริงทุกสิ่งไป ไซ้ข้าจะไม่
เกรงกลัว จันทาให้หาข้ามาทำ ถึงต้องข้า
แล้วพระทนต์หัว ให้พระทรงคักคั่นรักคู้ ที่
ชั่วกตัญญูไปให้เป็นดี ครังก่อนนั้นให้พระชิงชิง
มารดาพระสังข์ให้ขับหนี ถ่วงโอรสเดียวในนที
ครานี้ทำให้คตัญญูใจ ด้วยว่าจะไปรับกตัญญูมา

จึงให้หาขามาทำใหม่ ให้การตามจริงทุกสิ่งไป
ท้าวไทจงทรงพระเมตตา ฯ

๑ ได้ยิน ดั้นแด่ถ้อยคำอื้อฉาวว่า เร่งไปจับ
ข้ายโหรา อย่าช้าในกาลบัดนี้ ฯ

๑ เฒ่ารับสั่งแล้วแต่ไป บัดใจก็ถึงเขาคงมี
ผูกคอโหรนนั้นมาทันที เฒ่านักพาเอาตัวไป ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น ท้าวยศวิมลจึงถามไถ่ โหรามิ่งว่า
แต่จริงไป จะตอบได้กับคำอื้อฉาวนี้ มิ่งยุให้ช้า
ตลกกลั้วๆ ทั้งเมื่อยก็ขับให้ไปบ้าง จริงของมิ่ง
ฤาในคำรา เร่งให้การมาจงฉับไว ฯ

๑ โหรเฒ่า เพ็จจริงนั้นแต่ไม่แก้ไข ให้การ
ตามจริงทุกสิ่งไป ท้าวไทจงทรงพระเมตตา บน
ข้าให้ดูพระโอรส ข้าจึงทูลยศประคิษฐวาทว่า ข้า
มิได้ดูตามคำรา ขอพระราชอาญาจงแจ้งใจ ฯ

๑ ได้ฟัง พระยักรักรังโกรธดังเพลิงไหม้ สั่งให้
เอาโหรไปคุมไว้ กับเฒ่าจัญไรคู่เมธา พระ

จึงจับไม่ไหวได้ ท้าวไทกรรโศกรเป็นนักหนา
 เหวี่ยง ๆ คนคืออัมพันา ทำการหย่าบ่าไม่กลัว
 ไตร ชั่วครู่ของมิ่งจะมรณา พระโอบยซ้ำบ้าย
 ฮวาไม่ปราได๋ มิ่งเร่งเข้ามาแต่จริงไป จะ
 ประสงค์สิ่งไรอัมพันา ครังก่อนมิ่งทำฤหาไม
 เร่งเร่งว่าไปอัมพันา ก็ครังมาแล้วแต่ทำมา มิ่ง
 จะปรากฏาถึงอันใด ๆ ไอ่

๑ พระพันปี นางจันทร์เทวีนเป็นใหญ่ เมียคิด
 ฤษาประดาใจ ถูกนางจะได้พระนคร ถูก
 ซ้ำเมียน้อยจะเศร้าหมอง จะมีได้ครอบครอง
 สัมบัติก่อน ซ้ำจึงทำให้พระภุชช อารมณ์
 คดั่งคดุมกตุมใจ ให้พระรักษาคู่เดียว เดียว
 ซ้ำนางจันทร์ให้ม้วยใหม่ ถูกนางเป็นสังข์ว่า
 จังไร นั้นซ้ำบให้ โหระดู ซ้ำนางเสียจาก
 เวียงไชย เมียให้ไปดอดแนมอยู่ ตั้งชกตัม
 เขนคนเมียจังรุ เมียน้อยใจอยู่คือไฟเลีย จัง

ทำให้องค์พระทรงธรรม์ เขาเจ้าสังข์นั้นไปถ่วง
เตี้ย เหตุไฉนคณินทรของเมีย คัดฆ่าเตี้ย
ก็ทำตาย ฯ

๑ ทำนิค ควรทชีวิตจรจะนิบหาย มึงทำความชั่ว
แต่จักถ้วตาย เตี้ยตายชีวิตมึงคิดโย มึงเปน
แต่ชาตินางฉนม เอนคอบรมขึ้นเปนใหญ่ มึง
ช่างอาจของทงใจ เตี้ยมึงไม่ได้อุจันทา วิ
พลางพระทางใต้ฟ้าดพัน ทรงธรรม์ดช้ายบาย
ชวา กุจะรบดกเมียของกมา มึงว่าทิมคำ
ให้เข้าใจ ครนกุบโยคมึงหันมา ทำการหยาบช้า
กุจับได้ กุจับตูกจับเมียกเตี้ยไถด ทำไมอิก
เต้าอุจันทา ฯ โอ

๑ พระภุมินทร ได้ยินว่ายังไม่ถึงซาร์ พระจะ
ออกไปรับกตัมมา ความผิดถึงข้าจะรอดวาย
เมื่อกับยายเฒ่าสุเมธา กตัมว่าชีวิตจรจะนิบหาย
แก่ไขมิให้ต้วตาย ฤดาัยจงประทานชีวิตไว้ ฯ

๑ ชาคิษฐ์ โทษตัวของมิ่งโคใหญ่ กุจะฆ่าให้
ม้วยบวรโดย กัมหน้าไปเกิดอีกจันทา จึงตั้งเตน
ทันใด เอาไปทำตามโทษา ทั้งโหรยาเยก้าสุเมธา
ฆ่าไว้ที่หัวตะแดงแดง ตะเวนให้ถวนสามวัน ร้อง
ประจานตัวมันไปทุกแห่ง สามวันให้มันดำแดง
แล้วเอาข้างแทงเดียวให้ตาย ฯ

๒ ได้ฟัง เตนารับตั้งแล้วจดหมาย กราบอัญชิต
ทั้งต๋นนาย คนโทษถึงตายเอาออกไป ฯ เชิด

๓ เมื่อนั้น นวดนางจันทะศรีได้ ดูกนางจันทา
ทรามไวย ร้องให้ไปเฝ้าพระบิดา ฯ เพลง

๔ ครนถึงกราบบาทพระบิดุเรศ น้ำพระเนตรฟุ้ง
ฟายทั้งซ้ายขวา พ่อเจ้าประคุณของลูกอา กุจะฆ่า
มารดาลูกเดียว ไม่คิดถึงลูกบ้างเลย พระพ่อ
เจ้าเอ๋ยมาทำได้ ลูกขอประทานชีวิตไว้ แม่
ลูกจะได้เห็นหน้ากัน แม่ฆ่ามารดาลูกเดียวแล้ว
เหมือนฆ่าลูกแก้วให้อาตมัย ลูกจะกินน้ำตาไม่รา

วัน น้าที่ถูกจะกดดันใจตาย ทูลพตางนวดนางเจ้า
ให้รำ คืออกฟักข้าวระตำระตำ ร้องไห้ดังแม่ออก
เตือกกาย ตั้งจะวายชีวิตด้วยมารดา ฯ โอ

๑ เมื่อวัน ท้าวยศวิมลราชา ได้ฟังถ้อยคำของ
ดุษยา กริ้วโกรธโกรธาตะตาไฟ กระตืบพระ
บาทควาตเฉียง พางเพียงพิภพจะหวนไหว มิ่ง
อย่ามาขอโทษไทย มิ่งใช้จะม้วยมรณา มารดา
มิ่งทำความชั่ว ตัวมิ่งเป็นลูกเด่นหา มิ่งเป็นชาติ
เหต่าเผ่ากา ขายผ้าคั่นทุกเช้าเย็น ตัวมิ่งก็จะใคร่
ฆ่าเสีย ทั้งลูกทงเมียไม่ขอเห็น จะขอโทษทนต์
ให้มันเปน กูไม่ขอเห็นอีกจันทา มิ่งเป็นลูกน้อย
จะพญอยม้วย กูไม่ฆ่าเสียด้วยคั่นกหนา มิ่งอย่า
มาขอรอหน้าตา กูจะฆ่าให้ม้วยไปด้วยกัน ฯ โอ

๑ จันทกอดนาคบิดาไว้ นางตระหนกตกใจไม่มี
ขวัญ กัดพระบิดาจะฆ่าพัน องค์ตั้งขวัญหนีไม่
มีใจ คิดถึงมารดาให้ใจหาย เปนตายหากคิดชีวิต

ไม่ ไศกศัลย์รำพรรณทูลไป พ่อเจ้าจงได้เมตตา
 พ่อจะฆ่าแม่เสียให้ม้วยมิต • ไม่คิดถึงลูกเด็นหา
 อยู่ไปจะได้เวทนา กำพร้ามาไว้พระชนนี ถึงพ่อ
 มิเลี้ยงไว้เป็นเมีย พ่อหย่าร้างเสียแล้วขับหนี ให้
 เหมือนแม่จันทร์เทวี พ่ออย่าฆ่าค้เสียให้ตาย ทูล
 พดางทางกราบกับพระบาท ใจนางจะขาดสูญหาย
 ก็ถึงเกลือกเด็กออกไปไม่ไหวกาย ดังหนึ่งโฉมฉาย
 จะขาดใจ ฯ โอค

๑ ได้ฟัง พระยักรั้วโกรธดังเพลิงไหม้ พาดูก
 ชั่วช้าจัญไร ไม่เกรงกลัวกันอันนี้ นวราชพระ
 แต่งแกว่งไกว ค้แต่เป็นไรจึงวิ่งหนี เอาแก่ผู้
 ใหญ่อยู่ทั้งนี้ เห็นค้อยู่แล้วฤาว่าไร ชวนอันหนึ่ง
 อยู่คู่เด่น ไม่เห็นบ้างเตยฤาใดน มีขัณฑ์อันมัน
 ออกไป กุจะโบยค้ให้เป็นขุดี ฯ

๑ เมื่อนั้น เอาแก่ชาวแม่สาวศรี ตกใจไม่เป็น
 ธรรมดา สาวศรีเข้ากตุมรมไป จันท์ทูลดาษมา

โทษ พระบิดาไม่โปรดประทานให้ เจ้าแก้ว
แม่พาไป เทบใกล้ที่เขาจะฆ่าฟัน ฯ เสด็จ

๑ เมื่อหนี เสด็จรักษาคนโทษทัณฑ์ พาตัวไป
ตะเวนเกณฑ์กัน ครั้นถ้วนสามวันก็เอามา คู
ตัวไว้ที่ทางบัดดล ผู้คนมาดูเป็นนักหนา ข้าง
พลายนนเฒ่าก็เอามา คอยท่าจะแทงให้วอดวาย ฯ

๑ เมื่อหนี นวดนางจันทาก็ใจหาย สัมประดีไม่
มีอยู่กับกาย แต่เห็นข้างพลายเขาเอามา นวดนาง
กรรแสงแล้วไต่กั เทวดาแต่จะแสหา จันทที่ถูก
รักของแม่อา แต่จะถามแม่มาก็ไม่มี แต่ไปพอ
เห็นเขาพาма เสด็จรับคนให้หอบหนี ฝ่ายนางนวด
นางสีนที กอดบาทชนนี้เข้ารำไร ฯ โอ

๑ แม่เจ้าประคุณของตูกแก้ว สุดความคิดแล้ว
จะทำไฉน ไม่รู้ที่จะคิดอ่านประการใด สุดใจตูก
แก้วในครัน ตูกทูลขอโทษไม่โปรดให้ ภูวไนย
จะฆ่าให้เป็นผี โอกรรมอะไรพระชนนี เมื่ออยู่

ดั้ๆ จะหนีไป แม่เอาชีวิตลูกไปด้วย ลูกจะขอสู้
 ม้วยไม่เกิดใหม่ อยู่หลังลูกจงเวงใจ ลูกจะเห็น
 หน้าใครเหมือนมารดา แม่เจ้าประคุณของลูกเอ๋ย
 ไม่ควรเลยจะม้วยสังข์ พากันตายทั้งยายตู่เมธา
 ทั้งชนโหรากัฟดอยม้วย รำพตางนางแสนโศก
 ศัถย์ ดังหนึ่งนางนั้นจะตายด้วย ใจนางสดดระทด
 ระทวย ระทวยเหียนเวียนวงหนึ่งแนไป ฯ โอด
 ๑ เมื่อนั้น นวดนางจันทาน้ำตาไหล เห็นลูกร้อง
 ให้ไม่หายใจ จะตายด้วยแม่โยแม่จันท์ ลูกชน
 พังแม่จะด่อนเจ้า ลูกจงจำเอาให้ถวนถึก อย่าดู
 เยี่ยงแม่นั้นไม่ดี ตามข้าเสียดจ้จ้ตาย ตัวเจ้าจะ
 อยู่ไปกับพ่อ รูปหล่อของแม่จะดับส่าย จะมีคู่
 สัมภิรย์ชาย อย่าแค้นร้ายคิดกดกับคนพาด
 ทานเมตตาแด่จันลูกรัก ถึงหน้าคณผกก็ว่าหวาน
 ไม่รักอย่าพักมาทำการ หน้าชอยหน้าตาตก็จัดไป
 อุประมาเหมือนหนึ่งตัวแม่ จะทนเถาทนแก้กหา

ไม่ ทำโทษได้ตัวไม่กตัวไทย ท่านจึงฆ่าเสียให้
มรณา ใครจะปราณีห้ามไม่ ทำความชั่วไว้เป็น
นักหนา อย่าควรทำจำคำของมารดา ถ้าพร้าอยู่
หลังระวงค์ตัว ดอนพดางนางตั้งลูกแก้ว กรรม
ของแม่แล้วณทุกหัว เดียงกันมีทันรอดชั่ว ทุก
หัวของแม่จะตาไป ฯ

๑ เมื่อ^๕นั้น นวดนางจันทิตถ์ห้อยให้ ได้ฟังมารดา
น้ำตาไหล แล้วทำบุญให้พระมารดา ฯ

๑ เมื่อ^๕นั้น จึงนายเพชรฆาตแกล้งกล้า เห็น
ควรจวนได้เพดา เรียกขานเข้ามาอยู่วุ่นวาย จึง
ม้ายายเฒ่าดูเมธา ทั้งขุนโหรน่าใจหาย คอก็
หุดใจไว้นานทรมาณกาย แล้วว่าแก่ขรวินายเก่าแก่
ไป องค์พระบุตรยังอยู่ โฉมครุจะดูอะไรได้
จงพากันกลับเข้าวังใน ถ้าจะอยู่คู่ได้ก็ตามใจ ฯ

๑ เมื่อ^๕นั้น นวดนางจันทิน้ำตาไหล พิศดูมารดา
เพียงขาดใจ จะจากไปอย่างไรนอกอา จึงพา

รูปเทียนดอกไม้ม กราบไหว้ทุกเทศกาล เกษา แล้ว
 กราบกับบาทพระมารดา • เขาจะพาเอาตัวลูก
 ไปแล้ว ลูกได้ผิตพลั้งแต่หัดมา ขอบพระทาน
 ไทษาแก่ตุ๊กแก้ว คิดเห็นเอนดูไม่รู้แล้ว ลูก
 แก้วจากไปมิได้เลย ฯ โอต

๑๐ นวดนางจันทาน้ำตาไหล แสงใจไปเกิดณตุก
 เขย เจ้าอย่าคิดรักแม่นักเลย ลูกเขยทราวมรัก
 แม่หนักใจ ปากว่าน้ำตาไหลตงต้อๆ แม่ตุก
 กอดคอกันร้องไห้ ลูกเขยเขาจะว่าข้าไป ไปเกิด
 ลูกไปแม่ขอตา ฯ

๑๑ ฝ่ายนายเพ็ชรมหาอุกร้องเตือน เจ้าแก้วแซ่เขื่อน
 อยู่หนักหนา ยังมีพานางไปว่าไรนา ฤาจะให้
 เราฆ่าให้นางดู ควันเย็นตงถึงปลายไม้ ยังมีพา
 นางไปทำไมอยู่ เวลาก็ควรจวนประสูติ เร่งพา
 โคมตรูเข้าวังใน ฯ

๑ ตัวศรีได้ฟังแล้วโคตรคดา จึงเข้ามาบอกแจ้ง
แกตงไข เพ็ชฌนาฏกราดเกรียวเปนพันใจเชิญ
แม่มาไปจากมารดา ฯ

๑ นวดนางจันทร์ก็ทรวงให้ เปนห้องบังโยยนัก
หนา พิศดูรูปทรงพระมารดา คิดหุ้คิดคาอยู่ทงตัว
แม่เจ้าประคุณของตูกแก้ว ไปไม่ได้แล้วแม่
ทูกหัว ตูเดียวตัวใครไม่คิดกลัว ตายตามอยู่
หัวของตูกไป ร้องให้ก่ถึงเกิดอกกับบาทา ตาย
เกษาเช็ดบาทให้ แค้นด่าเอาแก่ที่รำไร ข้าได้
ตักกิ่งครึ่งโมง ฯ

๑ เมื่อนั้น เพ็ชฌนาฏเฝ้าประยงค์เอยมโง จวน
ช้างนำเขาจะเข้าโรง เมาประยงค์เอยมโง
กลัวใคร เอาเชือกเข้าผูกนางจันทร์ จะเกรง
พระธิดากี่หาไม่ ตูรามันพาให้กลัวใจ มิได้
เมตดาปรานี ฯ

๑ จันทิครันเห็นก็ตกใจ ดังจะม้วยบรโดยดงกับ
ที่ ดนคดั่งนึ่งไปไม่ดมประดี ถ้าแก่สาวศรีพยุลงไป
เพลง ฯ

๑ เมื่อนน องครักษ์จักรนารายณ์นายใหญ่ กำกับ
พร้อมกันบรรดาไป เรียกพลายเพชรรดน้ำเข้ามา

เพลง ฯ เชิด

๑ บัดเดี๋ยวก็ม้วยบรโดย ภาทั่วกลดไปทุกแห่ง
เลียบไว้ที่หวัตะแสงแสง แดงกลดไปทุกแจ้ง
พระราชา ฯ เสร็จ

๑ เมื่อนน ทำวยศิวินตมูร่งฟ้า ได้ฟังถ้อยคำ
เสนา จึงว่าเดียงไวก็ไม่ควร เดี่ยวแรงถูกรักชื่อ
จันทา ยิ่งกว่าทงนนดักพันถ้วน มันทำทุจริต
ผิดฉวน ควรแล้วฆ่ามันให้บรโดย เจ้าของ
เงินทองทงนน ขอเฝ้าสาวดรรชนี้อยใหญ่ รีบมา
อย่าเบียดบังไว้ ส่งให้ลูกมันชื่อจันทา ฯ เสร็จ

๑ ดังเล้งจ  พระเล้งจเข้าห้องอันเดชา ทอด
องค์ลงกับที่ไถ่ยา ราชารำจวนป่วนใจ คิดถึง
นางจันทร์เทวี ทั้งกตวท้าวโกสัยเป้นใหญ่ พรั่ง
หัตถ์พอจะออกไป เกดออกนางทราวมไวยมิเข้ามจ
ผู้จะคิดอ่านประการใด ท่านท้าวหัดไฉนเธอตั้งว่า
เจ็ดวันแล้วมิไปรับมา พระอินทร์จะฆ่าเอาชีวิต
เธอมาไม่เห็นนางโฉมตรู ที่ไหนตัวกูจะพ้นผิด
นำท้าวจะม้วยมิด คิดกตวโกสัยไม่นิทรา เพราะ
อจินทาเจ้ากรรม มันทำให้เจ้าไปอยู่ป่า คิด
พดางพระทางไถ่กา ราชาก็เค็ดมหันตไป ฯ ๑ ตรี

๑ ครนรุ่ง พระสุริยาพวยพุ่งแดงได้ เล้งจ
ออกของพระโรงไชย พร่อมไปด้วยหมู่เสนา
พระจึงตรัสสั่งไปบดกด เร่งเตรียมมรพดซ้ายขวา
จะไปรับนางจันทร์กตยา อยู่ด้วยยายคาที่ในไพร
ข้าไทเงินทองของเจ้า จัดแจงแต่งเอาออกไปให้
ตั้งทั้งข้างหน้าข้างใน เตรียมไวพร่อมกันอย่าได้ช้าฯ

๑. เมื่อนั้น เสด็จมาใหญ่ท่งซ้ายขวา รับสั่ง
 แดงมัทรมดา ตั้งท่งข้างหน้าข้างใน เข้าของ
 นางจันทร์เทวี ขอเฝ้าสาวศรีก็จัดได้ พร้อม
 ห้างพหุสดกักร ไกร แดงเข้าไปทูลองค์พระภูมิ
 บัณฑิตพหุสดกักร เสรี่ยมไวพร้อมแดงถวนก
 เข้าของนางจันทร์เทวี ขอเฝ้าสาวศรีก็เอาไป ฯ
 เสร็จ

๑. เมื่อนั้น ท้าวยศวิมลก็ผ่องใส ได้ฟังดังนี้
 ก็ดีใจ เสด็จไปสระตรงคงคา ฯ เสร็จ

๑. ทรงดูคนขับประพวงพุ่มพุ่ม ภูษาคำเมืองเรื่อง
 เตชะ ชายแครงแต่งระยัยจินดา นุดององค์
 ขอดการเพริศพราย ทรงตั้งวาทกานัญจนแกมแก้ว
 ทับทรวงประดับแววเจิดฉาย พระทรงกัณฐ์ผูก
 รอยรัตกาย ทองกรเกิดถายพรายคา สอดได้
 ข้ามรงค์ทรงถ้วน ถ้วนทับทิมแดงแดงกล้า ทรง

มหาเมฆกฤษณ์แก้วแววฟ้า ชาติพระขรรค์ดีดาออก
เกยไชย ๆ เต็มอ

๑ พระองค์ขึ้นทรงกฤษณ์ แกล้วกล้าต่างอง
สูงใหญ่ ช่างประเทียบเรียบเรียงกันไป ตั้งให้
เด็กพลโยธา ๆ กราวนอก

๑ มาถึง ยังซึ่งบ้านไร่ชาวยี่มา ถึงที่ประทับ
พลับพลา ให้หยุดอาชาเส้นี ลงจากคชาศดาโคด
ไปขึ้นพลับพลาพนาศรี ไม่เห็นนางจันทร์เทวี
ภูมิจึงถามไปทันใจ พลับพลาทำให้โสมคร ไม่
เห็นนางอยู่เจ้าไปไหน ฤนางเทวีหลบตไป ไม่
เห็นอยู่ในพลับพลา ๆ

๑ ฝ่ายว่าเสนาบงคมทูต ตามมุตเหตุนางว่า
ขอเชิญเสด็จนางไม่มา บอกว่าทุกข์ยากเปนมาก
มาย เคยอยู่ประสาชากไม้จากทับ เผ้ากระท่อม
จะได้ขับกาไก่ บัดนี้อยู่บ้านดากับยาย ฤสาช
จงทราบพระบาทา ๆ

๑ เมื่อนั้น ท้าวยศวิมลราชา ได้ฟังมหาเสนา
 ราชานี้สั่งกำหนดใน เร่งเข้าไปหาทางโฉมงาม
 แจกความให้สิ้นสงสัย ถึงเจ้ามิเข้าไปเวียงไชย
 ให้ออกมาแต่ที่พิลัต ๑

๑ เมื่อนั้น กำหนดรับสั่งได้เกษาก็มเกิด
 ถวายบังคมตา เข้ามาในบ้านตายาย ๑ ชบ
 ๑ ครั้นความมาถึงนางโฉมงาม กราบลงแล้วทูล
 นางโฉมฉาย เนื้อความทงหนักรรยาย พระ
 ฤดาชมารับแม่กตัญญู ให้เชิญเสด็จไปพิลัต
 จะขอโทษามาแต่บัดนี้ จะรับแม่กตัญญูเข้าครองวัง
 จะไปรับพระสังข์เจ้ากตัญญู ๑

๑ เมื่อนั้น จึ่งหวดนางจันทร์กตัญญู ได้ฟัง
 ถ้อยคำเสนา กตัญญูคริครักนักใน โอ้ตัวกู้อย
 เวทนา จะฉินหน้าเดินไปกะไรได้ ความอาย
 แก่คนเพนพินใจ จะออกไปอย่างไรนอกอา
 ลิตแล้วจึงว่านางสาวศรี ข้าพเจ้าไม่แก่งแต่งว่า

จนใจจะไปถึงพิณพटा ตัวข้านี้ไม่สบายใจ คิด
ถึงตุกรักเป็นนักหนา จะไปเล่นหน้ากะไรได้เมื่อ
จิตร้ำไม่พอใจ ข้าให้อ่านกลั้วไปเถิดรา ๖

๑ โปรตเกล้า แม่เจ้าจงโปรดเกษา เอนดูข้าไท
ที่โซมา ผ่านฟ้าจะเอาโทษทัณฑ์ จะลงอาญา
ฆ่าตี มีช่วยชีวิตสัตว์รรค์ อันพระตุกยาที่ฆ่าฟัน
แม่นมันไม่ม้วยบรรโดย เขิญแม่ไปเฝ้าพระทรง
เดช ท่านจะแจ้งเหตุทั้งปวงให้ ถ้อยคำอินทราเธอ
ว่าไว้ ไม่ม้วยบรรโดยเป็นมั่นคง พระอินทร์เธอ
โกรธโกรธา ว่าพระราชาเป็นคนหลง เขิญออก
ไปเฝ้าให้ถึงองค์ โคมยงจงแจ้งในพระไทย ๗

๑ เมื่อئั้น นางจันทร์เทวีศรีได้ ได้ยินว่าตุกไม่
บรรโดย ทราญไวยหนึ่งนึกตรึกตรา เฒ่นามว่าที่
กตางไพร เหมือนคำดาโว้เป็นนักหนา แม้น
จริงตุกรักไม่มรณา จะไปฟังกิจจาให้แจ้งใจ
ออกไปแต่เพียงพิณพटा อันจะไปภาราอยู่

ส่งได้ย ^๕ เหน็ดถูกรักเป็นพันใจ ^๕ ครั้นจะมีไปไม่
 แจ่มใส ^๕ แม้นมีเป็นห่วงด้ายดุกแก้ว ^๕ จะดูคาย
 เตี้ยเตี้ยนอกเขี้ยว ^๕ เกิดมาชาตินี้ไม่ดีเลย ^๕ ออกเขี้ยว
 รักดุกก็จำไป ^๕ คิดแล้วจึงมีวาจา ^๕ มีคิดด้วยดุกยา
 ที่ตักไชย ^๕ ข้ามิอยากไปจะทำไม ^๕ นี่ข้าจนใจด้วย

ดุกยา ฯ

๑ เมื่อหน ^๕ ตัวศรีดีใจเป็นนักหนา ^๕ กราบลงกับ
 บาทบาทา ^๕ เชิญส่งรงคคาให้สบาย ^๕ เครื่องต้น
 เครื่องทรงอดงการ ^๕ ราชาประทานให้ โฉมฉาย
 เชิญไปฟังข่าวพระดุกชาย ^๕ ยกเครื่องมาถวายนาง

กัตยา ฯ

๑ เมื่อหน ^๕ นางจันทร์อายใจเป็นนักหนา ^๕ หลงไม่
 ส่งรงคคา ^๕ ใครจะว่าเท่าไรก็ไม่ฟัง ^๕ จับได้
 กระทบกินหมาก ^๕ ออกจากทับนี้ด้วยเจ้าห้องหลัง
 แม่เขี้ยวฝากด้วยช่วยระวัง ^๕ อยู่หลังท่านช่วยระวัง
 ทับ ^๕ ถ้าไก่อะกินเข้าปดา ^๕ เมตตาข้าด้วยจง

ช่วยขับ ผูกปลาเข้าใจทีไหนที ฝากกับบ้านแดง
ก็คทาโคด ๆ เพื่อง

๑ ครั้นถึงพัดปลาไชยศรี เทวเดิโนไปมิใคร่ได้
อับอายเสนาเข้าไท มิใคร่จะขึ้นพัดปลา ตัว
ศรีบังคมทูลเชิญ นางยังดำเนินเมืงหน้า นิ่งแต่
ชนนอกออกมา เห็นพระราชาดะดาดั่ง ยก
มือประนมเหนือเกศา ก็คิดว่าจะดวงเหมือนหน
หัด ความกตัญญูพนาถึง เคยเห็นคตุมคตัง
แต่หัดมา

๑ เมื่อนั้น ท้าวช่วยกุมตรา ครั้นเห็นนางจันทร์
กตยา เสด็จมาพร้อมสอดคอดนางไว้ ผิดรูป
ผิดร่างนางไป มาได้ดาบากยาเย็น เพราะผัว
ฟังคำอ้อนหา แก้วดาจึงได้เกิดเชษฐ ชั่วตรมัว
แทบจะกระเด็น เห็นเมื่อกับมจะบรรโดย ขรอย
ว่ากรรมเรานักหนา เกราจำนงจงให้ บัดนี้
กรรมที่ทำได้ ผัวจะรับกลับไปพระนคร ๆ

๑ เมื่อ^๕นั้น นางจันทร์เทวีศรีธมม^๕ ได้^๕ฟังถ้อยคำ

พระ^๕สุร^๕ จะ^๕รับ^๕ไป^๕นคร^๕พระ^๕เวียง^๕ไชย^๕ นวด^๕นาง

ทุด^๕คอบ^๕พระ^๕ราชา^๕ จะ^๕เข้า^๕ไป^๕การ^๕าย^๕ยัง^๕ไม่^๕ได้^๕ คิด

ถึง^๕ถู^๕รัก^๕เป็น^๕พ^๕น^๕ไป^๕ ตัว^๕ใช้^๕ไป^๕บอก^๕จึง^๕ออก^๕มา

ว่า^๕ถู^๕ช้ำ^๕ยัง^๕ไม่^๕บรร^๕โดย^๕ ค^๕ใจ^๕จะ^๕ไป^๕เทีย^๕ว^๕เด^๕าะ^๕หา

พระ^๕องค์^๕จ^๕ง^๕แจ^๕ง^๕กิจ^๕จา^๕ บอก^๕มา^๕เกิด^๕ช้ำ^๕จะ^๕ตา^๕ไป^๕ ฯ

๑ น^๕อง^๕แก้ว^๕ แม^๕่น^๕แท^๕น^๕แ^๕ด^๕ว^๕อย่า^๕ด^๕ง^๕ไ^๕ด^๕ย^๕ ผ^๕ัว^๕รัก

จะ^๕เด^๕า^๕ให้^๕เข้า^๕ใจ^๕ บ^๕ัด^๕น^๕ห^๕ัด^๕ไ^๕น^๕ย^๕เช^๕ด^๕ต^๕ง^๕มา^๕ จะ^๕ช้ำ

ช^๕ว^๕ิ^๕ต^๕ร^๕ของ^๕ผ^๕ัว^๕เด^๕ีย^๕ ว่า^๕ช้ำ^๕ถู^๕ช^๕บ^๕เม^๕ีย^๕ไป^๕อยู่^๕บ^๕้า^๕ ท^๕ำ^๕ว

ไ^๕ท^๕ว^๕า^๕ไม่^๕ม^๕ร^๕ณ^๕า^๕ ถู^๕ก^๕ยา^๕ไ^๕ด^๕คร^๕อง^๕เม^๕ื่อ^๕ง^๕ด^๕ำ^๕ม^๕น^๕ค^๕ เม^๕ีย^๕

น^๕น^๕ช^๕อ^๕นาง^๕ร^๕จ^๕นา^๕ รั^๕บ^๕ือ^๕ภ^๕า^๕ชา^๕ท^๕ก^๕แห่ง^๕ห^๕น^๕ ผ^๕ัว^๕มา

จะ^๕พา^๕น^๕ั^๕ถ^๕ม^๕ต^๕ ย^๕ก^๕พ^๕ด^๕ไป^๕รั^๕บ^๕พระ^๕ถู^๕ก^๕ยา^๕ จ^๕ัน^๕ท^๕ว^๕พ^๕ี^๕ช้ำ

ม^๕ัน^๕เด^๕ีย^๕แ^๕ด^๕ว^๕ น^๕อง^๕แก้ว^๕อย่า^๕พ^๕วัง^๕ก^๕ง^๕ชา^๕ ท^๕ัง^๕ไ^๕ห^๕ร^๕ย^๕าย

เ^๕ม^๕ว^๕า^๕ด^๕ุ^๕เม^๕ชา^๕ ม^๕อ^๕ค^๕ม^๕ว^๕ย^๕ช^๕ว^๕า^๕ท^๕ัง^๕ด^๕ำ^๕ม^๕น^๕ เ^๕ชี^๕ญ^๕เจ้า^๕มา

ไป^๕ฟ^๕ัง^๕ผ^๕ัว^๕ว^๕า^๕ จะ^๕เด^๕ย^๕ง^๕ก^๕น^๕เม^๕ื่อ^๕น^๕ำ^๕ให้^๕เป็น^๕ผ^๕ด^๕ ท^๕ัง^๕พระ

ถู^๕ก^๕ยา^๕อยู่^๕ด^๕ำ^๕ม^๕น^๕ค^๕ ด^๕ำ^๕ม^๕ค^๕น^๕จะ^๕ร^๕ว^๕ม^๕ช^๕ว^๕ิ^๕ต^๕ร^๕ก^๕ัน^๕ ฯ

๑ พระทรง^๕คน^๕ ทนเทศอยู่^๕ในไพร่ต้น^๕ ยาก
 ไร้ใครเลยจะเทียมทัน^๕ จะผูกพัน^๕ถึงไร^๕ก็ไม่มี^๕
 คิดถึงแต่ลูกเป็น^๕นักรหา^๕ บัด^๕นี้^๕จะ^๕ม้วย^๕เป็น^๕ผี^๕
 จะครอง^๕เวียงไชย^๕ไม่^๕ไย^๕ดี^๕ พัน^๕ที่^๕จะ^๕ทรง^๕ดำรง^๕ใจ^๕
 เข้า^๕คำ^๕พร^๕ากัน^๕แต่^๕หน้า^๕ตา^๕ จะ^๕เว้น^๕ว่าง^๕เวด^๕าก^๕หา^๕ไม่^๕
 คิด^๕ถึง^๕ลูก^๕คน^๕เป็น^๕พัน^๕ใจ^๕ แม^๕น^๕จ^๕ริง^๕เจ้า^๕ไม่^๕ม^๕ร^๕นา^๕
 จะ^๕อุ^๕ดำ^๕ห์^๕แ^๕ง^๕ใจ^๕ไป^๕คิด^๕ตาม^๕ ด้วย^๕ความ^๕รัก^๕ลูก^๕เป็น^๕
 นักรหา^๕ ขอ^๕เชิญ^๕เด^๕็ด^๕จ^๕ไค^๕ด^๕ด^๕า^๕ จะ^๕เป็น^๕ท^๕า^๕ษ^๕ท^๕า^๕ษ^๕า^๕
 ตาม^๕ไป^๕ ฯ

๑ เมื่อ^๕นั้น^๕ ท้าว^๕ยศ^๕ฉิม^๕ด^๕ก^๕ผู้^๕อง^๕ใต้^๕ ได้^๕พ^๕ง^๕นาง^๕รับ^๕
 ว่า^๕จะ^๕ไป^๕ ท้าว^๕ไ^๕ฉ^๕ิน^๕ช^๕ม^๕ป^๕รี^๕ดา^๕ จึง^๕ตั้ง^๕ตัว^๕ส^๕รร^๕ค^๕
 กำ^๕นัก^๕ใน^๕ บรร^๕ดา^๕ข้า^๕ไท^๕จ^๕ง^๕มา^๕หา^๕ ตาม^๕อย่าง^๕แต่^๕
 ก่อ^๕น^๕นั้น^๕มา^๕ ไม่^๕ข้า^๕เรา^๕จะ^๕ยก^๕พ^๕ด^๕ไป^๕ ฯ

๑ เมื่อ^๕นั้น^๕ ส^๕าว^๕ส^๕รร^๕ค^๕กำ^๕นัก^๕น^๕้อย^๕ไ^๕หญ^๕่^๕ บรร^๕ดา^๕
 ออก^๕มา^๕แต่^๕เว^๕ียง^๕ไช^๕ย^๕ ข้า^๕ไท^๕นาง^๕จ^๕ัน^๕ท^๕ร์^๕ก^๕ด^๕ย^๕า^๕ เข้า^๕
 ไป^๕น^๕อบ^๕น^๕บ^๕อ^๕ภ^๕ิ^๕ว^๕าท^๕ กร^๕า^๕บ^๕า^๕ท^๕ร^๕ำ^๕ร^๕ัก^๕เจ้า^๕นักรหา^๕

แม่เจ้าประคุณของลูกข้า ลูกเรียนหนังสือทุก
 วิชา ฟังได้หมดความปราถนา ฟุ้งข้าจะสุขเกษม
 ศรี จะได้ฟังบุญญาบารมี ปกเกล้าเกษมสืบไป ฯ

เจรจา

๑ เมื่อวัน ท้าวยศวิมตเปนใหญ่ พระองค์เบิก
 บานตำราญใจ จึงตรัสตั้งไปแก่เสนา ให้หาสอง
 เฒ่ามาบัดนี้ แก่มีความชอบเปนนักหนา แก่
 เที่ยงนางไว้มิมีรณา หามาจะให้พระราชทาน ฯ
 ๑ เฒ่ารับสั่งแล้ววิ่งไป เร็วรีบัดใจเข้าในบ้าน
 ถึงคาพักคงยายพักทาน แฉ่งตัวแล้วพาเอาตัว
 มา ฯ เชิด

๑ เมื่อวัน ท้าวยศวิมตผู้รุ่งฟ้า ตั้งให้ประยูร
 ยายดา เงินตราผ้าผ่อนแพรพรรณ ให้ซื้อเจ้า
 ขวัญยายดา ข้าหญิงข้าชายสับสรรพ์ เปน
 นายบ้านป่าพนาวัน พระราชทานรางวัลเปนมาก
 มาย ฯ เสร็จ

๑ เมื่อนั้น สองเฒ่าได้ประทานมากหลาย บังคม
ดาหอบผ้าเงินตะพาย ตายายเดินยิ้มกระหิ่ลมมา
ทันทีไม่เชยใจ ภูได้เงินทองเป็นนักหนา มีเตี้ยที่
เตี้ยนางมา บ่นมาถึงบ้านตำราญใจ ฯ เชิด

๑ เมื่อนั้น ท้าวยศวิมลเป็นใหญ่ ประทับอยู่ที่
พตัมพตาไชย อโณไทยรุ่งราชราตรี จึงตั้งเฒ่า
ทันใด เร่งเตรียมพตไกรไชยศรี จะยกไปตามนค
พระบุรี รับพระสังข์ศรีสุกษา ตั้งแต่วัฒน
นางเทวี กำหนดตัวศรีชายชวา ดงจากสุวรรณ
พตัมพตา พากันไปขึ้นคชไกร จึงตั้งให้ยกโยธา
ไปตามมรรคาเป็นใหญ่ บั้วระหงตงยางสด้างไป
แสงไฟได้ให้ตายวันมา ฯ เชิด

๑ มาถึง โกลดแดนสำนคพระภารา จึงตั้งให้
หยุดโยธา ทั้งสุวรรณพตัมพตาทันใด พระองค์
ดงจากคชสาร ภูบาดเล็ดจันเกษไชย กับเมีย
รักนักฉนมกรรมใน ท้าวไทจึงมีอาจา เราจะเข้า

นักก็ไม่ได้ เกินผิดหัดไยนักหนา / จำเราจะ

แปดงายา เป็นคนต่ำช้าเข็ญใจ ปดอมเข้าไป

เมืองดามนคฺ ขยำให้คนทั้งปวงเขาสงได้ย เสนา

นาคันหมกรมใน ตั้งให้ค้อยรับอยู่พดัมพดา ครั้น

ตั้งเสร็จดำเร็จแล้ว กับเมียแก้วจึงผดัญษา นาง

นุ่งผ้าเก่าเดื่อนตา พระองค์ทรงผ้าดีข้างควาย

ตะพายย่ามใหญ่ได้ของ แก้วแหวนเงินทองมาก

หลาย ของกินนั้นได้ในกะทาย นางจันทร์โฉม

นายกระเดียดมา ฯ

๑ เจ้าตงจากพดัมพดาคดาคด ข้าไทรำรักเป็น

นักหนา พากันเดินเตาะเตาะมา เจ้าเตนภาร

ดามนคฺ ฯ เชิด

๑ เดินปนกับเหล่าชาวไพร่ ถ้ามไถ่มาทุกแห่งหน

ใครไม่รู้จักแต่สักคน จนเข้าดามนคฺเวียงไชย

ผิวเมียเดินตามถนนหลวง ผู้คนทั้งปวงไม่สงได้ย

ควันน่ายขายแสงอโนไทย มาถึงตลาดใหญ่

กตางภากร : บ้างซื้อบ้างขายดิบต้น ผ่องคนกตัญ
เกิดอนันท์หนา เชลไปพลอยซื้อผักปลา แม่ค้า
แตกกลุ่มไป ดังคนร้องว่าตายาย ซื้อเถิดข้าจะ
ขายแก่หนูให้ ท้าวว่าจะซื้ออย่าซื้อไป เบียน
ต้องไพชาได้มา ฯ

๑ เมื่อนั้น ท้าวยศวิมลราชา ออกจากตลาด
เดินมา พอเวลายืนลงไร ๆ ฯ เชิด

๑ จึงเห็นคำดาอยู่กตางหน เขาทำให้คนอาไศรย
ชวนกันขึ้นคำดาโดย เป็นที่อาไศรยดำราญ โนม
นวดนางจันทร์กตัญ จัดแจงโภชนาของหวาน
ที่ในกระทายเขาดมดัย ถ้วนของตระการโอชา
ถวายดื่มแด่พระดามี ต้องศรีด้วยहरรรษา ค่อย
สบายคตัญใจที่เหนื่อยมา ต้องราไม่มีที่เห็นใคร
เสวยแล้วพดุนิมิตนชา เวลาย่ำแด่งพระสุริได้
ต้องพระองค์บรมภริมย์ใจ อยู่ในที่บรรณ
คำดา ฯ ตระ

- ๑ เมื่อ^๕นั้น พระสุวรรณดัง^๕ขลุ่ย^๕รูง^๕ฟู่ ครอบครอง
 ดำนูน^๕พระภราดา กับโฉมรจนาเฮอร์ดัง ผ่องใส
 ไพบุตย์ภูตสัตว์ดี ทว่าทุกกระษัตริย์ไม่เทียมถึง
 เทวาคดใจให้คำนึง เมื่อ^๕สองท้าวมา^๕ถึงพระนคร
 เสร็จจะออก^๕เียบ^๕พระภราดา บอกโฉมรจนาดู
 ธรรม ฝักรัก^๕กับทจร ออก^๕เียบ^๕พระนคร^๕เวียง
 ไชย ว่า^๕พดางภิรมย์^๕ขม^๕รัก แด่น^๕ด^๕นิต^๕แนบ^๕น้อง^๕ผ่อง
 ใส เข้า^๕หยอก^๕ด^๕พิช^๕ออก^๕ยวน^๕ใจ อยู่^๕ที่^๕ห้อง^๕ใน^๕ไฉยา ฯ
- ๑ ครั้น^๕แล้ว คดาค^๕แค้น^๕จาก^๕ห้อง^๕เดชา เสร็จ^๕จ
 ออก^๕พระโรง^๕โศพา จึง^๕ตั้ง^๕เสนา^๕ท^๕น^๕ใด เร่ง^๕ให้
 เตรียม^๕เครื่อง^๕พยุ^๕หยา^๕คร เรา^๕จะ^๕ประ^๕พา^๕ศ^๕กร^๕ง^๕ใหญ่
 ตั้ง^๕กำ^๕รับ^๕กัน^๕ท^๕น^๕ใด แต่^๕ใน^๕บ^๕ัด^๕น^๕อย่า^๕ช้า ฯ
- ๑ เมื่อ^๕นั้น เสนา^๕รับ^๕ตั้ง^๕ได้^๕เกษา บัง^๕ค^๕ม^๕ก^๕ม^๕เกด^๕า
 แล้ว^๕ออก^๕มา ให้^๕หา^๕ท^๕ว^๕ทุก^๕พ^๕น^๕ก^๕งาน จึง^๕ตั้ง^๕พร^๕้อม
 กัน^๕ท^๕น^๕ใด เตรียม^๕ท^๕ง^๕ร^๕ด^๕ไช^๕ย^๕ค^๕ร^๕ส^๕าร ส^๕าร^๕พ^๕ัด^๕ค^๕ร^๕ว^๕จ
 จ^๕ม^๕ค^๕ร^๕บ^๕ก^๕าร ท^๕ว^๕ทุก^๕พ^๕น^๕ก^๕งาน^๕ก็^๕เข้า^๕ไป กรา^๕บ^๕ท^๕ู^๕ด

พระองค์ทรง^๕พิทักษ์ ตามกิจทั้งปวงแลดวงใจ. การ
จบครบแล้วพระภูวไนย์ ขอทราบพระทัยพระ
ราชา ฯ

๑ เมื่อ^๕นั้น พระสุวรรณดัง^๕ขลุ่ย^๕รูงฟ้า ได้^๕ฟังมหา
เดมา มา^๕ดระ^๕ดรง^๕คงคา^๕ท้น^๕ไค ฯ เด่มอ

๑ ทรง^๕ดู^๕คน^๕รับ^๕บท^๕อง^๕ก^๕ดิน^๕เก^๕ตา^๕ แล้ว^๕ทรง^๕ด^๕น^๕ับ
เพ^๕ตา^๕ม^๕อง^๕ไ^๕ด ภูษา^๕พ^๕น^๕สุวรรณ^๕อำ^๕ไพ^๕ ชาย^๕ไห^๕
สุวรรณ^๕พ^๕รรณ^๕ราย ได้^๕ด^๕ต^๕อง^๕อง^๕ค^๕แจ^๕ม^๕จำ^๕ร^๕ัด
ก^๕ิน^๕ร^๕ู^๕อ^๕พ^๕ก^๕ร^๕อบ^๕ร^๕ัด^๕แ^๕ง^๕น^๕าย ท^๕ับ^๕ท^๕ร^๕ว^๕ง^๕ก^๕ุด^๕ัน^๕พ^๕รรณ^๕
ราย ถ^๕ร^๕้อย^๕ด^๕าย^๕ตั้ง^๕ว^๕าด^๕ว^๕รรณ^๕ก^๕ุด^๕ัน^๕ค^๕ว^๕ง ท^๕อง^๕กร
แ^๕ด^๕ง^๕ด^๕ง^๕อำ^๕ม^๕ร^๕ง^๕ค^๕เพ^๕็^๕ชร ทรง^๕ม^๕ง^๕ก^๕ุ^๕ฎ^๕เก^๕็^๕แ^๕ง^๕ช^๕ว^๕ง
แ^๕ด^๕ง^๕แ^๕ก^๕ว^๕แ^๕ว^๕ว^๕า^๕ด^๕ง^๕ด^๕าว^๕ด^๕ว^๕ง ไ^๕ช^๕ค^๕ี^๕ช^๕ว^๕ง^๕ร^๕อง^๕ร^๕ัต^๕นา
ม^๕ย ทรง^๕พระ^๕ช^๕ร^๕ร^๕ค^๕ไ^๕ช^๕ย^๕ไ^๕ค^๕ด^๕ค^๕ตา ข^๕ัน^๕ม^๕ห^๕าร^๕ถ^๕ท^๕อง
ม^๕อง^๕ไ^๕ด โย^๕ชา^๕แ^๕ท^๕แ^๕น^๕น^๕เ^๕น^๕ไป ตั้ง^๕ให้^๕ด^๕ำ^๕ร^๕ถ^๕ี่^๕ข^๕ับ^๕ร^๕ถ
อ^๕ก^๕น^๕อ^๕ก^๕ท^๕ว^๕าร^๕ว^๕ัง^๕ไ^๕น เท^๕ีย^๕ว^๕ร^๕อบ^๕ข^๕อบ ฯ













